

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

Sign Language, dharma language: Innovative teaching
of Buddhism for the deaf-mute

โดย

ผศ.ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766066

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

Sign Language, dharma language: Innovative teaching
of Buddhism for the deaf-mute

โดย

ผศ.ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766066

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sign Language, dharma language: Innovative teaching
of Buddhism for the deaf-mute.

By

Asst. Prof. Dr. Silawat Chaiwong and Others

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College's
B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766066

(Copyright By Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาเป็นอย่างดียิ่งจากคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สทว.) กลุ่มผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง และคณะทำงานวาดภาพการ์ตูนประกอบสื่อวีดิทัศน์ ตลอดจนวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดลที่ได้เมตตาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านภาษามือมาเป็นล่ามในสื่อสร้างสรรค์ทำให้งานสำเร็จด้วยความราบรื่นตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบ และคณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผศ.ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ

๑๐ มกราคม ๒๕๖๗

ชื่อเรื่อง: ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

ผู้วิจัย: ผศ.ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.,
พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัฒน์โน, ผศ., ดร.ณัฐนนท์ จิรกีจนิมิตร, ดร.มนูญ บุญนัต,
ดร.ธีระวัฒน์ แก้วลังกา, ดร.จิตประภา ศรีอ่อน, ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

ส่วนงาน: วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๖

ทุนอุดหนุนการวิจัย: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และเพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ศึกษาข้อมูลในเอกสารที่ผู้เก็บข้อมูลแล้ว ทั้งแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือและนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์สร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน โดยเก็บกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยงผู้พิการทางการได้ยิน และตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ใช้เครื่องมือประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน

ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็นคิดค้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในแบบใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีคุณภาพขึ้น โดยคำนึงถึงสิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ และสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ทั้ง 3 ด้าน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อ/เทคโนโลยี และด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความไม่ประมาท, ตัณหา 3, ขันธ์ 5, หลักกาลามสูตร, พรหมวิหารธรรม 4, หลักธรรมอิทธิบาท 4 ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ ในด้านพัฒนาปัญญาและคุณธรรม โดยบูรณาการกับการเรียนการสอนของเด็กนักเรียนที่หูหนวก และกลุ่มผู้พิการที่สนใจศึกษาหลักธรรมพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมผ่านสื่อสร้างสรรค์สำหรับคนหูหนวก เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงาม พัฒนาสติปัญญา เสริมสร้างสุขภาพจิตให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมท่ามกลางสภาวะทางสังคมที่มีความเปราะบางสูงขึ้น

นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาในงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นำนิทานพื้นบ้านของภาคเหนือที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณมาเป็นสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธเพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้หลักพุทธธรรมอีกช่องทางหนึ่งของผู้พิการทางการได้ยินและสื่อนี้สามารถนำไปประยุกต์กับการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในสถานศึกษาได้เพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินมีภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกายและจิตใจอีกทั้งยังสนองพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ว่า มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม

Research Title: Sign Language, dharma language: Innovative teaching of Buddhism for the deaf-mute

Researchers: Asst.Prof. Dr.Silawat Chaiwong, Phrakrusirithammabandit, Asst.Prof. Dr., Phrakrusangkarak Suphanut Phuriwattano, Asst.Prof., Dr. Natthanon Chirakitnimit, Dr. Manoon Boonnad, Dr. Threerawat Keawlangka, Dr.Jitprapha sri-on, Asst.Prof. Dr.somchan sripraschayanon

Department: Lampang Buddhist College's
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2566

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

The purpose of this research is to study the components of innovative Buddhist teaching for the hearing impaired. To create innovations in teaching Buddhism for the hearing impaired. And to find the effectiveness of innovative teaching of Buddhism for the hearing impaired, use Mixed Methods to study information in documents already collected by the data collector. Both concepts and related research theories are used as guidelines for creating tools and leading to data collection to be analyzed to create innovations in teaching Buddhism for the hearing impaired. It was collected with the main group of informants, namely the hearing impaired. Carer for the hearing impaired and representatives of networks involved in research Use tools including Structured interview Focus group and an evaluation form for innovative teaching of Buddhism for the hearing impaired.

The research results found that Innovation in teaching Buddhism for the hearing impaired involves inventing and developing new methods of teaching Buddhism. that can develop student learning and teachers' learning management to be of higher quality Taking into account what is perceived by vision Media that has both sound and images and computer technology media and the efficiency of innovations in teaching Buddhism for the hearing impaired in all 3 aspects: content, media/technology and the design aspect or learning process is at the highest level.

Innovation in teaching Buddhism for the hearing impaired The principles of Buddhism include carelessness, 3 desires, 5 khandhas, the Kalama Sutta principle, the 4 brahmavihara dhamma principles, and the 4 iddhipāda principles. This research has applied the principles of Buddhism to modern science. In the field of intellectual and moral development By integrating with the teaching of deaf students. and groups of people with disabilities who are interested in learning more about Buddhist principles through creative media for the deaf. To lead to the development of life to flourish develop intelligence

Strengthen mental health to create social immunity amidst social conditions of increased fragility.

The innovation in teaching Buddhism in this research is considered to be a new body of knowledge that uses folk tales of the northern region that appear in ancient scriptures as creative Buddhist media as another channel for learning the principles of Buddhism. of the hearing impaired and this media can be applied to the teaching of Buddhism and local culture in educational institutions so that the hearing impaired have immunity both physically and mentally and also teach missions. of Mahachulalongkornrajavidyalaya University that A university that provides studies of Buddhism integrated with modern science. and create Buddhist innovations to develop the mind and society

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการโครงการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้.....	๑๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ	๑๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร.....	๒๔
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	๓๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๔
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๗
๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย	๔๘
๓.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๔๘
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย.....	๔๙
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๐
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๑
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๕๑
๓.๘ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย	๕๒

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๔ ผลการวิจัย	๕๓
๔.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน	๕๓
๔.๒ เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน .	๕๖
๔.๓ เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน	๗๙
๕ สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๘๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๘๘
บรรณานุกรม	๙๐
ภาคผนวก	๙๓
ภาคผนวก ก แบบประเมิน/ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง/ชุดปฏิบัติการ.....	๙๔
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล	๑๐๒
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายลงพื้นที่ทำการวิจัย	๑๑๓
ภาคผนวก ง หนังสือการรับรองการนำไปใช้ประโยชน์	๑๑๙
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์	
และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)	๑๓๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๗

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามเพศ.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามอายุ	๗๙
ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามสถานภาพ.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามระดับการศึกษา ..	๘๐
ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านเนื้อหา.....	๘๐
ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านสื่อ/เทคโนโลยี	๘๑
ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้.....	๘๑

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพประกอบที่ ๑.๑ สถานการณ์คนพิการในประเทศไทย.....	๒
ภาพประกอบที่ ๑.๒ วิเคราะห์ตามประเภทความพิการ.....	๒
ภาพประกอบที่ ๑.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
ภาพประกอบที่ ๒.๑ ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม.....	๑๓
ภาพประกอบที่ ๒.๒ องค์ประกอบการเรียนรู้ของบลูม.....	๑๕
ภาพประกอบที่ ๓.๑ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย.....	๕๒
ภาพประกอบที่ ๔.๑ ลงพื้นที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลผู้พิการทางการได้ยิน.....	๕๕
ภาพประกอบที่ ๔.๒ จัดกิจกรรมค้นหาความต้องการสื่อวีดิทัศน์การสอนพระพุทธรูปศาสนา สำหรับผู้พิการทางการได้ยิน.....	๕๕
ภาพประกอบที่ ๔.๓ จัดกิจกรรมค้นหาความต้องการสื่อวีดิทัศน์การสอนพระพุทธรูปศาสนา สำหรับผู้พิการทางการได้ยิน.....	๕๖
ภาพประกอบที่ ๔.๔ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๑
ภาพประกอบที่ ๔.๕ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๒
ภาพประกอบที่ ๔.๖ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๓
ภาพประกอบที่ ๔.๗ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๔
ภาพประกอบที่ ๔.๘ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๔
ภาพประกอบที่ ๔.๙ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๕
ภาพประกอบที่ ๔.๑๐ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๕
ภาพประกอบที่ ๔.๑๑ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๖
ภาพประกอบที่ ๔.๑๒ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๖
ภาพประกอบที่ ๔.๑๓ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๗
ภาพประกอบที่ ๔.๑๔ คลิป VDO เรื่องสามปิงสามก๊ว.....	๗๗
ภาพประกอบที่ ๔.๑๕ นำนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ไปใช้กับกลุ่มนักเรียนที่พิการทางการได้ยิน.....	๗๘
ภาพประกอบที่ ๔.๑๖ นำนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ไปใช้กับกลุ่มวัยทำงานที่พิการทางการได้ยิน.....	๗๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมของกลุ่มผู้พิการนับว่ามีความคืบหน้าช้า และยังเป็นปัญหาที่ท้าทายในหลายด้าน ทั้งความแตกต่างของรายได้ การศึกษา ความแตกต่างของคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนผู้พิการที่ได้รับการที่คุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์ที่รัฐบาลจัดสรรให้ นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไข/ปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่อาจจะส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยรุนแรงขึ้น^๑ เมื่อพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตของผู้พิการ มีความเหลื่อมล้ำในด้านปัจจัยทางสังคม เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลในทางลบต่อความสามารถในการเข้าถึงบริการของคนพิการ นำไปสู่แนวทางการสนับสนุนและผลักดันให้คนพิการได้รับ ความเท่าเทียม และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี และให้ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Approaches) องค์การสหประชาชาติประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ซึ่งส่งผลต่อการผลักดันคนพิการ พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยอยู่บนฐานของสิทธิอย่างเป็นรูปธรรมและได้มาตรฐานในระดับสากล

เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์คนพิการในประเทศไทย มีผู้พิการทั้งหมดประมาณ ๑,๙๕๕,๗๖๗ คน ซึ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๑,๐๔๓,๓๐๘ คน และ เป็นหญิง จำนวน ๙๕๒,๔๕๙ คน เมื่อมองในระดับภูมิภาค พบว่า กรุงเทพมหานคร มีจำนวน ๘๘,๔๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๓ ภาคกลาง จำนวน ๔๑๐,๓๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๖ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๘๐๙,๐๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๔ ภาคใต้ จำนวน ๒๓๕,๓๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗๙ และภาคเหนือ จำนวน ๔๔๔,๔๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒๗ รวบรวมข้อมูลการยืนยัน จำนวน ๘,๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๑^๒

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรัฐมนตรี, ๒๕๖๐), หน้า ๗๔

^๒ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย, ข้อมูล ณ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๓

ภาพประกอบที่ ๑.๑ สถานการณ์คนพิการในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ผู้พิการแต่ละประเภท ผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย มีจำนวน ๓๗๒,๑๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖๕ เมื่อเทียบกับ กลุ่มผู้พิการทางการมองเห็น จำนวน ๑๙๖,๐๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๒ ผู้พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย มีจำนวนที่สูงมาก^๓

ภาพประกอบที่ ๑.๒ วิเคราะห์ตามประเภทความพิการ

^๓ เรืองเดียวกัน

สำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็นกลุ่มคนที่เป็อุปสรรคต่อการดำรงชีวิตประจำวันในด้านการสื่อสาร เนื่องจากไม่สามารถได้ยินเสียงหรือสูญเสียการได้ยิน เกิดมาพร้อมกับความด้อยโอกาสทางด้านการสื่อสารอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตในสังคม เพราะอวัยวะที่ใช้สำหรับฟังเสียงเสียไปบางส่วน หรือเสียไปจนหมด ประสาทหูไม่ทำงานตามปกติ จึงไม่สามารถได้ยินคำพูดและเสียงต่างๆ ได้ ทำให้โลกของการสื่อสารของผู้พิการทางการได้ยิน ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การสื่อสารด้วยภาษาใบ้หรือภาษามือ^๔ รวมไปถึงภาษาท่าทางและการแสดงออกทางสีหน้าที่ผู้พิการทางการได้ยินจะใช้ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับผู้พิการด้วยหรือใช้สำหรับการสื่อสารกับคนปกติทั่วไป รวมถึงสถาบันครอบครัวที่ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันแต่ก็มีคนปกติบางคนมักจะเข้าใจความหมายในภาษามือ คือ จะต้องมีการฝึกฝนและเรียนรู้ในภาษามือนั้นๆ จึงจะสามารถสื่อสารกับผู้พิการทางการได้ยินได้เข้าใจกัน โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่มีความจำเป็นในการสื่อสารกับผู้พิการทางการได้ยินโดยตรง

ถึงแม้ว่าความพิการทางการได้ยินจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทว่าผู้พิการทางการได้ยินดังกล่าวก็ยังสามารถใช้ภาษามือ ในการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มผู้พิการทางการได้ยินด้วยกัน แต่ในขณะเดียวกันในสังคมประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายประเภทการสื่อสารของผู้พิการทางการได้ยินจึงจำเป็นต้องมีสื่อที่สามารถเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนเหล่านั้นในสังคมด้วย^๕ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้พิการทางการได้ยินจะเข้าถึงสื่อและทันต่อเหตุการณ์ข่าวสารประจำวันได้โดยการอ่าน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีอคติและไม่เปิดรับข้อมูลข่าวสารจากคนปกติทั่วไป

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าผู้พิการทางการได้ยินเป็นผู้ที่เปราะบางในสังคม ซึ่งความเปราะบางนั้นเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นอยู่กับความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นเหลื่อมล้ำในด้านคุณภาพชีวิตหรือด้านอื่นก็ตาม ยังมีความเหลื่อมล้ำมากเท่าไร โอกาสของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยินก็จะเปราะบางมากขึ้นเท่านั้น จิตใจเขาก็จะอ่อนแอหรืออ่อนด้อยไม่มีกำลังและความสามารถที่จะรับมือกับปัญหาที่เข้ามากระทบ รวมทั้งไม่สามารถคาดการณ์หรือวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นจะจัดการอย่างไร และเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นอยู่ในสภาพที่เสียหลักหรือล้มจะสามารถลุกขึ้นและกลับคืนมาสู่สภาพที่เป็นปกติได้อย่างไร ดังนั้น สิ่งที่จะมาแก้ไขปัญหาคือเสริมพลังให้ผู้พิการทางการได้ยิน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาและอุปสรรค สิ่งนั้นคือ หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาคือได้เป็นอย่างดี

คัมภีร์โบราณหรือคัมภีร์ไบเบิลเป็นเอกสารที่จารึกเกี่ยวกับประเพณี หลักธรรม คำสอน กฎหมายจารีตประเพณี ตำนานและพิธีกรรมต่างๆ ของจังหวัดภาคเหนือ ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมและยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ

^๔ สหภาพ พอค้าทอง, การสื่อสารด้วยข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์มือถือ (SMS) ในฐานะสื่อวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) ของผู้บกพร่องทางการได้ยิน ในกรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๗

^๕ ศิวราถ หงส์ประยูร, แนวทางการเขียนบทรายการโทรทัศน์ภาษามือเต็มจอสำหรับคนพิการทางการได้ยิน, วารสารนิเทศศาสตร์ ธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๓๔๗

เป็นรากฐานความมั่นคง เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และความภาคภูมิใจของชาติที่มี วัฒนธรรมอันดีงามสืบทอดมายาวนาน ทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญและอนุรักษ์ฟื้นฟู สืบ ทอดให้แก่คนรุ่นหลังผ่านกระบวนการขัดเกลาทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของ สถาบันซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งขึ้นอยู่กับ สังคมนั้นๆ และวัฒนธรรมยังเป็นที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่สังคม เพราะวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน หากด้วยการเปลี่ยนแปลงใน สังคมปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนคนส่วนใหญ่ในสังคมปรับตัวเองไม่ทัน จนเกิดการ ลบเลือนวัฒนธรรมหรือการปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนต่างๆ โดยเฉพาะคำสอน หลักธรรม ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าผ่านคัมภีร์โบราณ เพราะคัมภีร์โบราณถือว่ามี ความสำคัญมากในอดีต

กลุ่มผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของคัมภีร์โบราณของภาคเหนือที่จารึก หลักธรรมคำสอน ตลอดจน นิทานพื้นบ้านจรรโลงใจ นิทานขัดเกลาวัฒนธรรม และศีลธรรม ซึ่งแฝงไปด้วยการสอน ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานการอยู่ด้วยกันในสังคม จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะปริวรรต คัมภีร์โบราณที่โดดเด่นในภาคเหนือตอนบน ถอดบทเรียน เป็นชุดความรู้ เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพ ของผู้พิการทางการได้ยินและบุคคลรอบข้างเพื่อให้ผู้พิการหรือบุคคลรอบข้างไม่เกิดความน้อยเนื้อต่ำ ใจในชีวิต สามารถดำรงอยู่ในสังคมอยู่ได้เหมือนคนปกติทั่วไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๑.๒.๒ เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๑.๒.๓ เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ องค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินสามารถทำให้กลุ่มผู้พิการเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้หรือไม่อย่างไร

๑.๓.๓ ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะศึกษาเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

๑) สำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน และองค์ประกอบการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเพื่อที่จะได้เข้าใจบริบทและความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ

๒) สร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินสามารถทำให้กลุ่มผู้พิการเข้าถึงพระพุทธศาสนา

๒) ศึกษาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินและผลการใช้นวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการ

๓) ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาซึ่งรูปแบบ เรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มคนหูหนวกในจังหวัดลำปาง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑) ตัวแทนผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔๔ คน

๑) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง จำนวน

๑๐ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

มกราคม ๒๕๖๖ – ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

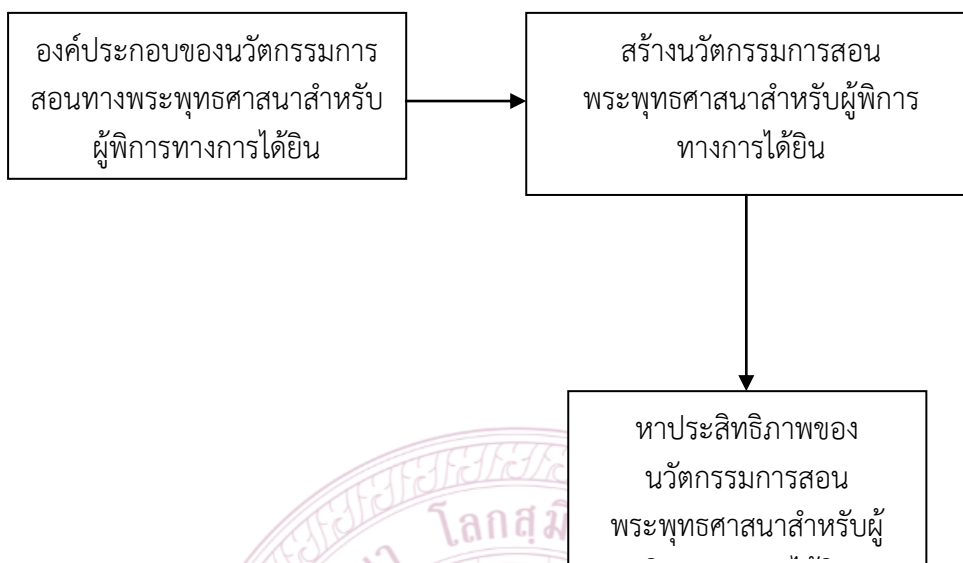
ภาษามือ หมายถึง เป็นอวัจนภาษาอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยการสื่อสารด้วยมือ การสื่อสารด้วยร่างกาย และการใช้ริมฝีปากในการสื่อความหมายแทนการใช้เสียงพูด การสื่อสารจะใช้สัญลักษณ์ของมือที่ทำเป็นสัญลักษณ์ การเคลื่อนไหวมือ แขนและร่างกาย และการแสดงความรู้สึกทางใบหน้าเพื่อช่วยในการสื่อสารความคิดของผู้สื่อภาษาสัญลักษณ์ส่วนใหญ่มักใช้ในกลุ่มผู้พิการทางหูซึ่งรวมทั้งผู้พิการทางหูเอง ผู้ตีความหมาย (Interpreter) ผู้ร่วมงาน เพื่อ และครอบครัวของผู้พิการทางหูซึ่งอาจจะพอได้ยินบ้างหรือไม่ได้ยินเลย

ภาษาธรรม หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์และวิธีการดับทุกข์ มีคุณธรรม มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนหูหนวก

นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนา หมายถึง สื่อวีดิทัศน์ ที่ถ่ายทอดนิทานพื้นถิ่นเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินได้มีโอกาสรับรู้และทราบซึ่งถึงเรื่องราวหลักธรรมที่สอดแทรกในนิทาน

ผู้พิการทางการได้ยิน หมายถึง ผู้ที่สูญเสียความสามารถในการได้ยินและสื่อสารโดยการอ่านริมฝีปากหรือการใช้ภาษามือที่อาศัยในจังหวัดลำปาง

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบที่ ๑.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้ใหม่และสามารถต่อยอดพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ตลอดจนได้สื่อการสอนภาษามือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อคนพิการทางการได้ยิน

๑.๗.๒ ได้สื่อการสอนภาษามือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อคนพิการทางการได้ยินไปยังหน่วยงานในเครือข่ายตลอดจนในชุมชน

๑.๗.๓ โรงเรียนในกลุ่มการศึกษาสงเคราะห์ที่มีนักเรียนผู้พิการทางการได้ยินสามารถนำเอาสื่อการสอนภาษามือที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไปประกอบการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษาได้

๑.๗.๔ ได้เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาผู้พิการทางการได้ยิน

บทที่ ๒

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการ

ความหมายของคนพิการในทางวิชาการและในทางกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีข้อยุติที่แน่นอนเพียงแต่มีข้อจำกัดความอย่างกว้างกว้างว่าคนพิการคือบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมเนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ และพฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไปจากความบกพร่องหรือการสูญเสียสมรรถภาพของร่างกายและจิตใจทำให้มีข้อจำกัดความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งในการเรียนรู้ การสื่อความหมาย การพูด ฟัง อ่าน เขียน การทำกิจวัตรประจำวัน การประกอบอาชีพ และการสร้างสัมพันธภาพกับคนในสังคม ความพิการนี้จะเน้นที่การหย่อนความสามารถระดับบุคคล เช่น ทำงานไม่ได้ เดินไม่ได้ เป็นต้น เช่นเดียวกับองค์การสหประชาชาติ UNESCO^๗ มองว่าคนพิการเป็นคนที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติหรือการใช้ชีวิตในสังคมอันมีผลมาจากความบกพร่องทางกายหรือจิตใจไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้อังค์การอนามัยโลกได้กล่าวถึงคนพิการไว้ว่าเป็นความเสียหายเปรียบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกิดจากความชำรุดหรือความสามารถบกพร่องทำให้บุคคลนั้นไม่อาจแสดงบทบาทหรือการกระทำอะไรได้เหมาะสมสอดคล้องได้ตามวัย เพศ สังคม และวัฒนธรรม

^๗ UNESCO, ๑๙๘๐ อ้างใน ขนิษฐา เทวินทรภักดี, *แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ: ผู้พิการที่ยังยืนของคนพิการ*, กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐, หน้า ๓๓

ดังนั้นคนพิการหมายถึงบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทั้งด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตคนพิการ

คนพิการเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งของสังคมที่กำลังเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งในปัจจุบันแนวโน้มของคนพิการมีเพิ่มขึ้นในทุกสังคมและผลกระทบที่สำคัญจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลกประชาคมทุกกลุ่มวัยเกิดความต้องการการบริการทางสังคมและสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสมมากขึ้นรวมทั้งการเรียกร้องสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็นอย่างมีคุณภาพสูงขึ้นตามลำดับโดยเฉพาะกลุ่มคนพิการซึ่งมีภาวะเสี่ยงได้ง่ายต่อการเกิดปัญหาด้านต่างๆร่วมกับปัญหาทางด้านจิตใจปัญหาคนพิการขาดการดูแลอย่างเหมาะสมคุณภาพชีวิตจึงเป็นระดับความพึงพอใจในชีวิตที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลอันเป็นผลมาจากพื้นฐานการดำรงชีวิตและประสบการณ์ในชีวิตรวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพที่คนพิการเกิดข้อจำกัดหรือสูญเสียสมรรถภาพที่จะทำกิจกรรมบางประการที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามการรับรู้ของคนพิการและสิ่งที่เข้ามามีผลกระทบหรือความไม่สุขสบายเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายจิตใจที่เกิดขึ้นในลักษณะเรื้อรังหรือเป็นภาวะที่คุกคามต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการทำให้เสียโอกาสในการประกอบอาชีพการทำมาหากินและสูญเสียรายได้ที่ต้องมาจุนเจือครอบครัวบางรายไม่มีงานทำไม่มีใครจ้างทำงานเมื่อเป็นแบบนี้คนในครอบครัวก็ต้องแบกรับภาระมากขึ้นจึงเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นกลไกทางสังคมที่ส่งผลให้คนพิการสามารถพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาให้มีการดำรงชีวิตในแนวทางที่ดีประกอบด้วยคุณภาพชีวิตด้านร่างกายด้านจิตใจด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม^๘

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนตามแนวพระพุทธศาสนา

ในการส่งเสริมและจัดหาความรู้ให้แก่คนพิการได้มี พื้นที่ ในทางศาสนานั้น ถ้าหากประยุกต์กรอบแนวคิดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาใช้ก็จะได้แนวคิดหลัก ๒ ประการ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมในพื้นที่ในชุมชนศาสนา (Full Participation)

๒) การมีสิทธิเท่าเทียม (Full equality and equity)^๙

การมีส่วนร่วมของคนพิการในชุมชนศาสนาและวัดนั้นในเบื้องต้นควรประกอบด้วย การเรียนรู้และการรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนพิการสังคมควรแสดงออกถึงการยอมรับและตระหนักถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดในการดำรงชีวิตของคนพิการปัญหาอาจได้แก่ทัศนคติที่เป็นต่อตนเองทัศนคติที่ว่าความพิการเป็นภาระเป็นกรรมเก่าตลอดจนสังคมแสดงความไม่เข้าใจเพ่งเล็งข้อจำกัดทำให้เกิดข้อรังเกียจที่จะยอมรับคนพิการให้ประกอบอาชีพหรือให้มีโอกาสในชีวิตใกล้เคียงกับผู้ไม่พิการที่สุด การพัฒนาคนพิการให้มีส่วนร่วมในการรับรู้รับฟังสื่อสารปัญหาแก่ผู้อื่นและสังคมนี้อาจพัฒนาได้ตั้งแต่คนพิการสามารถกระตุ้นใจให้สมาชิกนำเสนอความเห็นระดมความคิดเห็นหาทางแก้ไขปัญหาและ

^๘ สำนักงานส่งเสริมแห่งชาติ, บทบาทภาครัฐเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, ๒๕๕๔

^๙ Unites Nation, HRD for the Empowerment of People with Disabilities, (Bangkok: United Nations Publications, 2001), p.1

ข้อขัดข้องของกลุ่มคนพิการได้รวมถึงคนพิการได้รับรู้ความเท่าเทียมในเรื่องสิทธิโดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติธรรมจนกระทั่งรวมถึงสิทธิในการบวชเพื่อเข้าสู่สังฆมด้วยนั่นเองกล่าวถึงสิทธิในการบวชตามความต้องการของคนพิการควรมีการตอบสนองอย่างยุติธรรมด้วยความเห็นอกเห็นใจโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่นการตีความพระคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการการพิจารณาระเบียบปฏิบัติในการรับคนเข้าเป็นสมาชิกโดยคำนึงถึงความสอดคล้องของพระธรรมวินัยด้วยเป็นประการสำคัญ

เมื่อกล่าวถึงคำสอนการพัฒนาตนตามแนวพระพุทธศาสนาจุดเริ่มต้นต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังฆมในทฤษฎีคำสอนเรื่องการพัฒนาตนเองตามแนวพุทธ ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมไว้ในสองลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์เกิดจากการไม่รู้หรือวิชาตัมหา เช่น ความโลภอยากได้ของคนอื่นเกิดการลักขโมย เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์

ลักษณะที่ ๒ พฤติกรรมสลายทุกข์ (การแก้ปัญหา) เมื่อคนเราเกิดความทุกข์จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคือสร้างปัญญา และฉันทะเพื่อให้เกิดการศึกษาวิธีการในการแก้ไขปัญหามาจากพฤติกรรมดังกล่าว แนวพุทธศาสนาจึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาตนไว้ดังนี้

ขั้นที่ ๑ นำสู่สิกขา คือ ขั้นของการฝึกฝนตนเองในการศึกษา การฝึกฝนให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นรากฐานของการฝึก และพัฒนาตนเอง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ๒ อย่าง คือ

ก. ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆชะ) คือ การรับเอาคำอบรมสั่งสอนจากคนอื่นเป็นพื้นฐานในการรับเอาความรู้ สังคม และวัฒนธรรมที่ดีในการพัฒนาตนต่อไป

ข. ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) คือ การรู้จักเลือกปฏิบัติเลือกหาภักขณมิต

ขั้นที่ ๒ ไตรสิกขา เป็นขั้นการพัฒนาคนอย่างสมบูรณ์แบบและในขั้นนี้คือ

ก. ศิลปะเป็นการฝึกพฤติกรรมโดยมีวินัยเป็นเครื่องมือในการฝึก

ข. สมาธิเป็นการฝึกด้านจิต ฝึกด้านคุณธรรม ความมีจิตเมตตา

ค. ปัญญา เป็นการฝึกในด้านการรู้ การพิจารณา การไตร่ตรองหาเหตุผล

และเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม (Atheistic religion) ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและเงื่อนไข ไม่มีพระเจ้า และอำนาจภายนอกเป็นผู้สร้างที่จะกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ได้เท่ากับตัวมนุษย์เอง ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในหนังสือพุทธธรรมของท่านว่า “มนุษย์เป็นยอดแห่งสัตว์ที่ฝึกได้ เรียกว่าสมัยใหม่ว่ามีศักยภาพสูง สามารถฝึกได้ทั้งทางกาย ทางจิตและทางสติปัญญาให้วิเศษ ทำอะไรได้อย่างประณีต วิจิตร พิสดาร และอศจรรย อย่างไม่น่าเชื่อ” (พระธรรมปิฎก, ๒๕๔๖) ศาสนาพุทธเน้นการพัฒนาอย่างสูงสุดที่เป็นการพัฒนาจากภายในเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ดังที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ได้แยกความแตกต่างการพัฒนาคนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้อย่างน่าสนใจว่า

“การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คำนี้เกิดขึ้นมาเพื่อสนองความผิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์เป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือเป็นทุนเป็นปัจจัยในการที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนาคน มองคนในฐานะเป็นมนุษย์มีความหมายว่า มนุษย์มีฐานะเป็น

มนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายชีวิต คือความสุข
อิสรภาพ ความตรงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล

เราจะพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างไร พร้อมกับที่อีก
ด้านหนึ่ง เขาก็จะเป็นทรัพยากร เป็นทุน เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม”

หากนำข้อความดังกล่าวมาเป็นบทเรียนให้กับการพัฒนาคนพิการ จะเห็นได้ว่าพระพุทธ
ศาสนาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ ให้คนเป็นคนจากการฝึกจิตภายใน เมื่อมีความเป็นคนก็
จะสามารถมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็น ทุนทางสังคม เพื่อทำความเจริญทางเศรษฐกิจ ทาง
วัฒนธรรม ทางสังคม และด้านอื่นๆ ได้ต่อไป

เมื่อประยุกต์แนวคิดเรื่องการพัฒนามาใช้กับกรณีคนพิการ ความจำเป็นอย่างยิ่งที่เป็นตัวชี้วัด
การพัฒนาคนพิการได้แก่ จัดกิจกรรมต่างๆ การจัดหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่คนพิการ และสนับสนุน
การเจริญเติบโตของผู้พิการ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเสริมพลังจากมิติทางศาสนาให้แก่คนพิการ
รวมทั้งจากมิติที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นทางจิตวิญญาณ (Spiritual) แต่เป็นประเด็นอื่นๆ เช่น การ
เตรียมความพร้อมให้มีการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ และเลี้ยงดูตนเอง และ
ครอบครัวจะสามารถลดความรู้สึกของผู้พิการไม่ให้รู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคมได้ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจัดว่าสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เป้าหมายทางการ
ศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยแนวคิดที่มุ่งเน้นในเรื่องของการสอนให้คิด
เป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ขณะที่เป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการจัดการศึกษาคือ ผู้เรียน
สามารถถ่ายโยงความรู้ที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้ การพัฒนาคนในศตวรรษที่ ๒๑ แกนหลักในการ
พัฒนาคนจะอาศัยเทคโนโลยีและการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่มีทั่วโลกพัฒนาศักยภาพและการลงทุน
ในเด็ก โดยปรับเปลี่ยนแนวทางและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ จากแนวทางและวิธีการแบบสั่งสอน
มาเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ นำกระบวนการเรียนรู้ที่เด็ก ๆ มีในการใช้คอมพิวเตอร์
มาเป็นแนวทางการเรียนรู้แบบใหม่

๒.๒.๑ ความหมายของคำว่า "กระบวนการเรียนรู้"

กระบวนการเรียนรู้ (learning process) เกิดจากคำหลัก ๒ คำ ได้แก่ ๑) กระบวนการ
หมายถึงลำดับการของการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันจนสำเร็จลง^{๑๐} การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยน
พฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งการเปลี่ยนนี้มีสาเหตุมาจากการได้รับ
ประสบการณ์ ดังนั้นเมื่อรวมคำว่ากระบวนการและการเรียนรู้เข้าด้วยกันกระบวนการเรียนรู้จะ
หมายถึง "ลำดับขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้" การเรียนรู้มีพฤติกรรม ๒ ส่วนคือ ๑)
พฤติกรรมเดิมก่อนให้การเรียนรู้ ๒) พฤติกรรมหลังจากให้การเรียนรู้แล้วค่านิยมของการเรียนรู้

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญ
พัฒน, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔.

กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรเป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ความรู้สึกและทักษะ^{๑๑} การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเป็นผลจากการฝึกและประสบการณ์แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติเช่น สัญชาตญาณหรือวุฒิภาวะหรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวของร่างกาย^{๑๒}

Hilgard and Bower (๑๙๗๕); Bloom (๑๙๗๖) กล่าวถึง การเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ๓ ประการจึงจะเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์คือ ก. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ความคิดความเข้าใจ (Cognitive Domain) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมองเช่นความคิดรวบยอด ข. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจเช่นความเชื่อเจตคติค่านิยม ค. การเปลี่ยนทางการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญเช่น (Psychomotor Domain) การว่ายน้ำ เล่นกีฬากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง อันเกิดจากสภาวะแวดล้อม บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของแต่ละบุคคล สิ่ง que ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ของตนเองแบ่งได้ตามกลุ่มของผู้เรียนที่มีลักษณะและวิธีการที่เหมือนกันออกได้เป็นหลายแบบ แนวคิดในเรื่องระดับของกระบวนการในการเรียนรู้ที่ Craik และ Lockhart (๑๙๗๒)^{๑๓} ได้เสนอว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีหลายระดับเราสามารถเรียนรู้และจำสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายกับตัวเราได้ เพราะมีการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการมากกว่าการกระตุ้นให้เรียนรู้ความลึกของกระบวนการเรียนรู้เป็นความละเอียดของกระบวนการการเรียนรู้แบบลึกจะทำให้เข้าใจได้ละเอียดและระลึกถึงข้อมูลต่างๆ ได้มากแต่ไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างที่เรียนรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้แบบลึกเสมอไปเพราะในการเรียนรู้บางเรื่องก็มีความต้องการเพียงแค่ความรู้ ความจำความเข้าใจและการนำไปใช้ ในขณะที่ชั้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ที่อยู่ในขั้นการเรียนรู้แบบลึก ก็อาจไม่มีความจำเป็น^{๑๔}

ระดับของกระบวนการ (Level of Process) ในการเรียนรู้ ได้มีการแบ่งระดับของกระบวนการเรียนรู้โดย วัตกินส์ (Watkins, ๑๙๘๓) ได้แยกไว้อย่างชัดเจน คือกระบวนการเรียนรู้แบบลึก (Deeper processing) และกระบวนการเรียนรู้แบบตื้น (Surface processing) โดยกำหนดขอบเขตของงานที่ต้องเรียนรู้แยกผู้เรียนออกได้เป็นสองกลุ่มคือผู้เรียนที่มีกระบวนการเรียนรู้แบบลึก คือ ผู้เรียนที่ตั้งใจที่จะเข้าใจและพยายามค้นหาถึงความหมายของสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ส่วนผู้เรียนที่มี

^{๑๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๒} Bloom Benjamin S., et al. *Taxonomy of Educational Objectives*. (New York: David McKay Company, 1956).

^{๑๓} Craik, F. and Lockhart, R. *Level of Processing : A Framework for Memory Research*. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*.11, 1972 : 971.

^{๑๔} Craik, F. and Lockhart, R. *Level of Processing: A Framework for Memory Research*. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*.11, 1972 : 671.

กระบวนการเรียนรู้แบบต้นคือ ผู้เรียนที่ตั้งใจจะใช้เพียงการจำข้อมูลเท่านั้น^{๑๕}

บิกส์ และเทลเฟอร์ (Biggs and Telfer, ๑๙๘๗) ได้อธิบายความหมายของ กระบวนการเรียนรู้แบบลึก กับกระบวนการเรียนรู้แบบต้นเอาไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบลึกเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยแรงจูงใจภายใน (Intensive motivation) ในการทำงานที่ต้องใช้วิธีการที่เป็นเหตุเป็นผล โดยมีความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นการค้นหาอย่างมีความหมายโดยการอ่านอย่างมากและจนกว่าจะเข้าใจ มีความสัมพันธ์กับความรู้ที่เคยได้รับมาก่อนส่วนกระบวนการเรียนรู้แบบต้น เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยแรงจูงใจภายนอก (Extensive motivation) โดยที่ผู้เรียนจะมีการเรียนรู้ตามที่กำหนดให้หรือตามเป้าหมาย เป็นวิธีการเรียนที่จำกัดเป้าหมายที่เห็นว่าเป็น และใช้การจำสิ่งที่เรียนในชั้นตามปกติ การระลึกแต่เหตุผลที่ถูกต้องที่ได้จากการบรรยาย ผู้เรียนมีความเข้าใจเฉพาะที่ต้องการ ตามวัตถุประสงค์เฉพาะด้านที่จัดให้ความแตกต่างระหว่างกระบวนการเรียนรู้แบบลึกและแบบต้น ที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนคือ ความลึกของกระบวนการ ที่ผู้เรียนจะมีทักษะการเรียนรู้ต่างกัน^{๑๖}

ฮวง และบอนเซน (Huang and Bonzon, ๑๙๙๕) ได้อธิบายเอาไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบลึกผู้เรียนต้องค้นหาให้ชัดเจนว่ามีอะไรซ่อนอยู่ภายในตัวผู้เรียนมีกระบวนการ ลำดับขั้น และวิธีการคิด ที่นำไปสู่วิธีการในการปัญหาขณะที่กระบวนการเรียนรู้แบบต้น ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้อย่างกว้างๆ และได้ความเข้าใจตามที่ได้รับการอธิบายหรือบอกกล่าวกระบวนการเรียนรู้แบบลึก เป็นความละเอียดของกระบวนการเข้าถึงในรายละเอียดของเนื้อหาการเข้าถึงข้อมูลของกระบวนการเรียนรู้แบบลึกจึงกระทำได้มากกว่ากระบวนการเรียนรู้แบบต้นการเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากกระทำได้ดีในผู้เรียนที่มีกระบวนการเรียนรู้แบบลึก แต่ถ้าเนื้อหาที่เรียนรู้มีปริมาณมากและไม่มีความซับซ้อนผู้ที่มีกระบวนการเรียนรู้แบบลึกก็จะเสียเวลาในการค้นคว้ามาก และได้ข้อมูลที่ไม่จำเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ดังนั้น การออกแบบการเรียนการสอนจึงยากที่จะทำให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีกระบวนการเรียนรู้ลึก ขณะที่ผู้ที่มีกระบวนการเรียนรู้ต้นสามารถใช้วิธีการสอนในแบบใดก็ได้เพราะผู้เรียนจะสนใจในเนื้อหากว้างๆ และจำในสิ่งที่จัดให้เป็นหลักโดยไม่ลงลึกไปในรายละเอียดของเนื้อหา^{๑๗}

สเปนเซอร์ (Spensor, ๑๙๘๘) สรุปแนวคิดของทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้ในแบบลึกและแบบต้นว่าทฤษฎีนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่าคนที่คนเราจำและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างมีความหมายได้เกิดจากการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการมากกว่าการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยกระบวนการจะมีหลาย

¹⁵ Watkins, D.A. Depth of Processing and the Quality of Learning Outcomes. *Instructional Science*. 12, 1983 : 49.

¹⁶ Biggs, J.B. and Telfer, R. *The Process of Learning*. 2nd Australia : Prentice-Hall of Australia, 1987.

¹⁷ Huang, L. and Bonzon, P. Two Level Learner Modeling in The Tutoring of Declarative Knowledge Based Problem Solving. *World Conference on Computers in Education VI. WCCE 95 Liberating the Leaner*. Tinsley, D.J. and Van Weert, T.J. (Ed). London : Chapman and Hall, 1995.

ระดับตามสิ่งเร้าที่กระทำ^{๑๘}

จากความหมายทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ หมายถึงลำดับขั้นและวิธีการคิด ที่นำไปสู่วิธีการที่ผู้เรียนตั้งใจที่จะเข้าใจและพยายามค้นหาถึงความหมายของสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง อันเกิดจากสภาวะแวดล้อม บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของแต่ละบุคคล สิ่งที่ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ของตนเอง โดยมีความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นการค้นหามีความหมาย เพราะความต้องการความรู้ ความจำ ความเข้าใจและการนำไปใช้ ตลอดทั้งการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าอย่างมีขั้นตอน

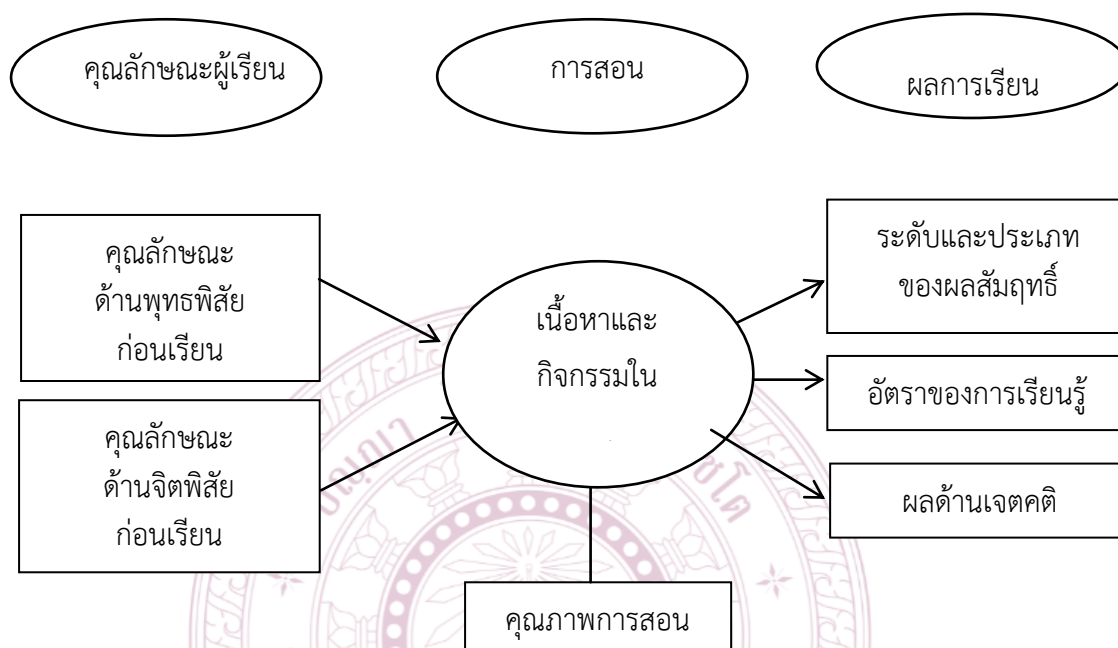
๒.๒.๒ ประเภทของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

การจำแนกประเภทของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นประเภทใดบ้างขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้จำแนก เช่น อาจจำแนกเป็นเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธิพิสัยเจตพิสัยหรือทักษะพิสัยหรือจำแนกเป็นการเรียนรู้วิชาภาษาไทยการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือจำแนกเป็นการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษาการเรียนรู้ของเด็กมัธยมศึกษา พบว่า การเรียนรู้ขั้นสูงสุดของมนุษย์ได้แก่ "การเรียนรู้การแก้ปัญหา" และได้จำแนกประเภทของการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนเป็น ๘ ประเภทดังต่อไปนี้ ๑) การเรียนรู้สัญญา ๒) การเรียนรู้การเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ๓) การเรียนรู้แบบลูกโซ่ ๔) การเรียนรู้เชื่อมโยงถ้อยคำ ๕) การเรียนรู้แยกแยะสิ่งเร้า ๖) การเรียนรู้โมโนมิติ ๗) การเรียนรู้หลักการ ๘) การเรียนรู้การแก้ปัญหา

ครอนบาค Cronbach (๑๙๗๐) ได้กำหนดสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลว่าประกอบด้วยลำดับขั้น ๗ ขั้นคือ ๑) สถานการณ์หมายถึงสภาพแวดล้อมต่างๆที่ผู้เรียนต้องเผชิญ ๒) ลักษณะประจำตัวบุคคลเป็นคุณสมบัติประจำตัวผู้เรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้นคุณสมบัติเหล่านี้ได้แก่ความสามารถทางสมองเจตคติความสนใจและความพร้อมเป็นต้น ๓) เป้าหมายคือสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับจากการเรียนรู้นั้น ๔) การแปลความหมายคือการที่ผู้เรียนเก่งเฟื่องเล็งความสนใจไปยังสถานการณ์ที่แวดล้อมอยู่พิจารณาเกี่ยวข้องไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะให้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ๕) การกระทำจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เรียนได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่แล้วผู้เรียนจะเลือกกระทำสิ่งที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่สร้างความพอใจให้แก่ตน ๖) ผลการปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำถ้าผลของพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจและบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังผู้เรียนก็นำพฤติกรรมนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ๗) ปฏิกริยาต่อความล้มเหลวเมื่อผู้เรียนประสบความล้มเหลวในการแสวงหาความพอใจในการมุ่งทิศทางไปสู่เป้าหมายก็จะเริ่มแปลความหมายสถานการณ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งทดลองแสวงหาพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดความพอใจในที่สุดเบนจามิน บลูมได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียน ก. พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียนผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้กันถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกันผลสัมฤทธิ์ทางการ

¹⁸ Spensor, K. *The Psychology of Educational Technology and Instruction Media*. New York :Routledge, 1988.

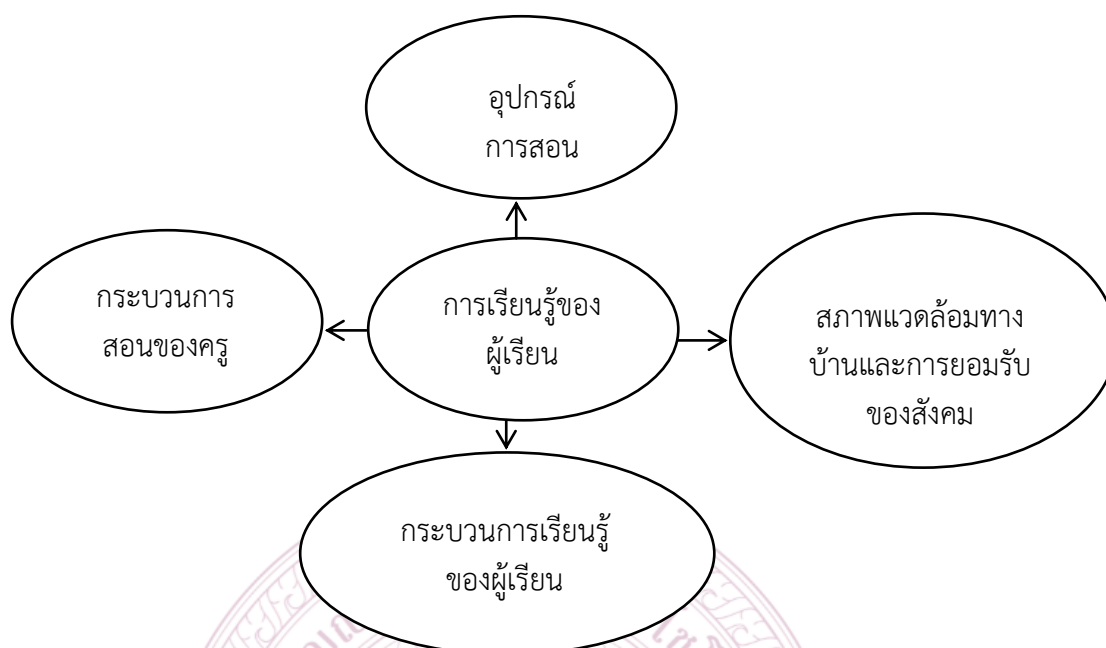
เรียนจะไม่แตกต่างกัน ข. คุณลักษณะของแต่ละคนเช่นความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียนแรงจูงใจในการเรียนและคุณภาพของการสอนเป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น^{๑๙}

ภาพประกอบที่ ๒.๑ ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม

บลูมแบ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น ๓ ด้านคือ ๑) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ๒) พิกษะพิสัย (Psychomotor Domain) ๓) จิตพิสัย (Affective Domain) องค์ประกอบที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาจะประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ๑) อุปกรณ์การสอน (Instructional Material) อุปกรณ์ที่จะช่วยให้ครูได้ใช้ในการสอนผู้เรียนให้สะดวกและเข้าใจได้ง่าย ๒) กระบวนการสอนของครู (Teaching Process) จากวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูการอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ๓) กระบวนการของผู้เรียนในการเรียนการสอน (Student Processing of Instruction) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของตัวผู้เรียนโดยอาศัยความตั้งใจเอาใจใส่และความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ ๔) สภาพแวดล้อมทางบ้านและการยอมรับของสังคม (Home Environment and Social Support System) สภาพแวดล้อมทั้งทางบ้านและสังคมทั่วไปมีผลต่อการเรียนรู้ เช่น เพื่อนวิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้โดยการฟังการพบเห็นการติดต่อบางครั้งเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวและบางครั้งก็เป็นการเลียนแบบ

¹⁹ Bloom Benjamin S., et al. **Taxonomy of Educational Objectives**. New York: David Mckay Company, 1956.

ภาพประกอบที่ ๒.๒ องค์ประกอบการเรียนรู้ของบลูม

ในกระบวนการสอนของครูคุณภาพการสอนของครูนั้นว่ามีความสำคัญมากซึ่งจะประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑. การชี้แนะ (Cues) หมายถึงการบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนและงานที่จะต้องทำให้ผู้เรียนได้ทราบอย่างชัดเจน ๒. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึงการร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓. การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึงการชมเชยการดี ๔. การให้ข้อมูลย้อนกลับและแก้ไขข้อบกพร่อง (Feedback and Correction) เป็นการตรวจสอบผลการสอนของครูและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแจ้งผลนั้นให้ผู้เรียนทราบและพิจารณาว่าผู้เรียนยังมีจุดบกพร่องในเรื่องใดก็จะได้แก้ไขเพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยยึดข้อมูลย้อนกลับนั้น การนำทฤษฎีของบลูมไปใช้ในการเรียนการสอน ทฤษฎีของบลูมได้จากการอุปกรณ์การสอน สภาพแวดล้อมทางบ้านและการยอมรับของสังคม กระบวนการสอนของครูกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ของผู้เรียน คิดและการทดลองโดยใช้ยุทธวิธีการเรียนเพื่อรอบรู้ (Mastery Learning) ซึ่งบล็อก (Block ๑๙๗๔) ได้เสนอรูปแบบดังนี้ ๑) แยกวิชาออกเป็นหน่วยเล็กๆ แต่ละหน่วยใช้เวลาสอนหนึ่งหรือสองสัปดาห์ ๒) ระบุจุดมุ่งหมายของการสอนในแต่ละหน่วยอย่างชัดเจน ๓) ทำการสอนแต่ละหน่วยโดยสอนเป็นกลุ่มตามปกติ ๔) ทำการทดสอบวินิจฉัยความก้าวหน้าในตอนท้ายของแต่ละหน่วยเพื่อพิจารณาว่ามีความรอบรู้ในหน่วยนั้นๆ แล้วหรือยังถ้ายังจะมีจุดใดที่จะต้องซ่อมเสริมเพื่อให้รอบรู้ ๕) ใช้วิธีการเฉพาะเพื่อซ่อมเสริมแก้ไขจุดบกพร่องติดกันเองในกลุ่มย่อยให้เฉพาะบางหน้าใช้บทเรียนสำเร็จรูปใช้สื่อการสอนช่วยเป็นต้นแล้วแต่ความเหมาะสมและหลังจากเรียนซ่อมเสริมแล้วจึงทำการทดสอบ ๖) หลังจากการเรียนรู้โดยวิธีดังกล่าวจนครบทุกอย่างก็ทำการทดสอบครั้งสุดท้ายเพื่อจะได้ตัดสินผลเป็นคะแนนโดยการแบ่ง

คะแนนเป็นเกรดและตัดสินผลนั้นโดยใช้เกรดเฉลี่ย^{๒๐}

ครอนบาค (Cronbach ๑๙๗๐) ได้การลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้และกำหนดสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ของบุคคลว่าประกอบด้วยลำดับขั้น ๗ ขั้นคือ ๑) สถานการณ์หมายถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องเผชิญ ๒) ลักษณะประจำตัวบุคคลเป็นคุณสมบัติประจำตัวผู้เรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้นคุณสมบัติเหล่านี้ได้แก่ความสามารถทางสมองเจตคติความสนใจและความพร้อมเป็นต้น ๓) เป้าหมายคือสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับการเรียนรู้ ๔) การแปลความหมายคือการที่ผู้เรียนเก่งฟังเสียงความสนใจไปยังสถานการณ์ที่แวดล้อมอยู่พิจารณาเกี่ยวโยงไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะให้ผลสมตามเป้าหมายที่วางไว้ ๕) การกระทำจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เรียนได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่แล้วผู้เรียนจะเลือกกระทำสิ่งที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่สร้างความพอใจให้แก่ตน ๖) ผลการปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำถ้าผลของพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจและบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังผู้เรียนก็นำพฤติกรรมนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ๗) ปฏิกริยาต่อความล้มเหลวเมื่อผู้เรียนประสบความล้มเหลวในการแสวงหาความพอใจในการมุ่งทิศทางไปสู่เป้าหมายก็จะเริ่มแปลความหมายสถานการณ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งทดลองแสวงหาพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดความพอใจในที่สุด^{๒๑}

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ประเภทของการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๓ ด้านคือ ๑) ด้านพุทธิพิสัย ๒) ด้านทักษะพิสัย ๓) ด้านจิตพิสัย ซึ่งผู้สอนมีการกำหนดลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ไว้และกำหนดสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้โดยมีองค์ประกอบที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาจะประกอบด้วย ๔ ด้านคือ ๑) อุปกรณ์การสอน (Instructional Material) อุปกรณ์ที่จะช่วยให้ครูได้ใช้ในการสอนผู้เรียนให้สะดวกและเข้าใจได้ ๒) กระบวนการสอนของครู (Teaching Process) จากวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูการอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ๓) กระบวนการเรียนการสอนของผู้เรียนในการเรียนการสอน (Student Processing of Instruction) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของตัวผู้เรียนโดยอาศัยความตั้งใจเอาใจใส่และความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ ๔) สภาพแวดล้อมทางบ้านและการยอมรับของสังคม (Home Environment and Social Support System) สภาพแวดล้อมทั้งทางบ้านและสังคมทั่วไปมีผลต่อการเรียนรู้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสร้างสรรค์เชิงพุทธ

๒.๓.๑ ที่มาของสื่อสร้างสรรค์

คำว่าสร้างสรรค์เป็นคำที่ได้ยินกันคุ้นหูจนน่าจะเชื่อได้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังต่างเข้าใจความหมายของคำนี้เป็นอย่างดี แล้วคำว่า สร้างสรรค์ มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า “สร้างให้มีให้เป็นขึ้นหรือเนรมิต” แต่ในทางเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง สิ่งที่มีการทำให้

^{๒๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒ – ๗๓.

^{๒๑} Cronbach, Lee Joseph, **Essentials of Psychological Testing**. New York: Harper and Row, 1970.

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือการพัฒนาให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งถ้าหากจะยึดเอาคำว่าพัฒนาเป็นหลักก็ไม่น่าจะมีผิดตรงไหน แต่คงต้องเปิดโอกาสให้อีกหลายๆ คนพยายามหาความแตกต่างมาอธิบาย อธิบายความหมายของคำเหล่านี้ได้อีก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นเรื่องของความสร้างสรรค์อีกประการหนึ่งเช่นกัน การสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนไทยทุกคน คงเป็นเพราะเรารังเกียจคำว่าซ้ำเกียจ หรือ เหนื่อย เพราะคำว่านี้ทำให้คนๆ นั้นไม่มีคุณค่า กลายเป็นพรหมลูกฟัก หรือมนุษย์พีชที่มีชีวิตที่รอวันจะเน่าเปื่อยไปในที่สุดด้วยเหตุนี้เราจึงอยากเห็นการสร้างสรรคเกิดขึ้นตลอดเวลา และในความรู้สึกของคนทั่วไปก็รู้ว่าถ้าหากมนุษย์สร้างสรรคอะไรได้ก็เกิดผลผลิตจากการสร้างสรรคเพิ่มพูนขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวัสดุสิ่งของหรือแนวคิดในเชิงวิชาการก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้คนทั้งหลายได้อย่างไม่รู้จบ ในเรื่องการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาใดๆ ให้แก่ผู้เรียนจำเป็นต้องบรรจุเนื้อหาทั้งหลายเข้าไปในตัวสื่อการสอนก่อนแล้วจึงส่งต่อไปสู่ผู้เรียน

ดังนั้นเทคนิคการเลือกสื่อ การผลิต การใช้สื่อ หากได้เพิ่มการสร้างสรรคเข้าไปด้วยก็จะเกิดผลลัพธ์ในเชิงนวัตกรรมขึ้นด้วย ซึ่งนวัตกรรมก็เป็นอีกคำหนึ่งที่พูดถึงกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักการศึกษาทั้งหลาย การสร้างสรรค์สื่อการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสื่อเดิม (วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการ) ไปสู่สื่อใหม่ก็เป็นการสร้างสรรคในระดับหนึ่งที่เป็นสิ่งน่าจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นแก่ครูผู้สอนทุกคน เพื่อให้สามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านี้ไปสร้างสรรคสื่อที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อหาของผู้ไปสู่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สื่อ (Media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่น่าเสนอเนื้อหาของสารไม่ว่าจะเป็นข่าว ข้อมูลบันเทิง หรือโฆษณาไปสู่ผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยี นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสื่อที่พัฒนาให้ดีขึ้นนับจากสื่อบุคคลที่เปลี่ยนแปลงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์พัฒนาเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ คือ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ในปัจจุบันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีไม่หยุดนิ่ง สื่ออินเทอร์เน็ตพัฒนาขึ้นมาเพื่อการติดต่อสื่อสารเพิ่มขึ้น ดังนั้นกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสามารถแบ่งสื่อออกเป็น ๒ ประเภท ตามลักษณะของการใช้สื่อเพื่อการกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ คือ สื่อแบบดั้งเดิม และสื่อใหม่^{๒๒} ๑) สื่อดั้งเดิม (Traditional Media) หมายถึง สื่อที่ผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งสารไปยังผู้รับสารได้ทางเดียวที่ผู้รับสารไม่สามารถติดต่อกลับทางตรงไปยังผู้ส่งสารได้ สามารถแบ่งย่อยได้ดังนี้ สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารเพียงอย่างเดียว หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารตัวหนังสือหรือเสียง หรือภาพ ไปอย่างเดียว ได้แก่ หนังสือพิมพ์ สื่อโทรเลขและสื่อวิทยุ และสื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารสองอย่างคือ ส่งทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ ๒) สื่อใหม่ (New media) หมายถึง สื่อที่เอื้อให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารทำหน้าที่ส่งสารและรับสารได้พร้อมกันเป็นการสื่อสารสองทาง และสื่อยังทำหน้าที่ส่งสารได้หลายอย่างรวมกัน คือ ภาพ เสียง และข้อความไปพร้อมกัน โดยรวมเอาเทคโนโลยีของสื่อดั้งเดิม เข้ากับความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสัมพันธ์ ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านทางระบบเครือข่ายและมีศักยภาพเป็นสื่อแบบประสม (Multimedia) ปัจจุบันสื่อใหม่พัฒนาขึ้นหลากหลายที่เป็นที่รู้จักและนิยมกันมากขึ้น^{๒๓}

^{๒๒} พรจิต สมบัติพานิช, “โฆษณาในทศวรรษที่ ๒๐๐๐-๒๐๑๐ : การศึกษาถึงปัจจัยด้านสื่อที่มีต่อรูปแบบโฆษณา”, รายงานการวิจัย, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗, หน้า ๔.

^{๒๓} Burnett, R. and David P. M., **Web Theory**, (London: Rutledge, 2003), pp. 40.

๒.๓.๒ ความหมายของสื่อสร้างสรรค์

สื่อใหม่ หมายถึง ระบบการสื่อสารหรือเชื่อมต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ของเครือข่ายระดับโลก ได้แก่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) บริการระดับเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web : WWW) บริการข้อมูลออนไลน์เชิงพาณิชย์(Commercial on-line Service) เป็นต้น^{๒๔}

ความหมายของ “สื่อใหม่” (New Media) หมายถึง ระบบการสื่อสาร หรือระบบที่มีการเชื่อมต่อทางอิเล็กทรอนิกส์ ของเครือข่ายในระดับโลก^{๒๕}

ความหมายของ สื่อใหม่ (New media) สามารถแยกออกเป็น ๓ ประเด็นดังต่อไปนี้

๑) Digital Media เป็นการสื่อสารไร้สายที่รวดเร็วด้วยระบบไฟเบอร์ออฟติก เชื่อมต่อข้อมูลผ่านดาวเทียม

๒) สื่อซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่นอกเหนือจากสื่อพื้นฐานเดิมที่มีอยู่

๓) สื่อสร้างสรรค์ขึ้นใหม่เพื่อ Support งานบางอย่างโดยเน้น Creativity Innovation^{๒๖}

เคนท์ เวอร์ทาม และ เอียน เฟนวิก (Kent Wertheim and Ian Fenwick) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media) และการตลาดดิจิทัล และนิยามสื่อใหม่ว่าหมายถึง เนื้อหา (content) ที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัล โดยลักษณะสำคัญของเนื้อหาอยู่ในรูปแบบดิจิทัล ประกอบด้วย “อิสระ ๕ ประการ” (๕ Freedoms) ได้แก่

๑) อิสระจากข้อจำกัดด้านเวลา (Freedom from Scheduling) เนื้อหาที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกรับและส่งข่าวสารได้ในเวลาที่ตนต้องการ และไม่จำเป็นต้องชมเนื้อหาต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนด

๒) อิสระจากข้อจำกัดด้านพรมแดน (Freedom from Geological Boundaries) เนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลเป็นเนื้อหาที่รับข้อมูลข่าวสารได้ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็วทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกรับ หรือค้นหาข้อมูลข่าวสารจากประเทศใดก็ได้ แล้วแต่ความต้องการของบุคคลแต่ละคน

๓) อิสระจากข้อจำกัดด้านขนาด (Freedom to Scale) มีเนื้อหาที่สามารถย่อหรือปรับขยายขนาดหรือเครือข่ายได้ เช่น การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ทั่วโลก หรือปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงก็ได้

๔) อิสระจากข้อจำกัดด้านรูปแบบ (Freedom from Formats) เนื้อหาแบบดิจิทัลไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบ หรือลักษณะที่ตายตัว สื่อดั้งเดิม เช่น สปอร์ตโฆษณามาตรฐานทางโทรทัศน์ถูกกำหนดว่าต้องมีความยาว ๓๐ วินาที สื่อสิ่งพิมพ์ต้องมีครึ่งหน้าหรือเต็มหน้า เป็นต้น แต่สื่อดิจิทัล เช่น ไฟล์วิดีโอภาพที่ถ่ายจากกล้องในโทรศัพท์มือถือแล้วนำไปไว้ในเว็บไซต์จะต้องมีความยาวกี่วินาที

^{๒๔} สุรสิทธิ์ วิทยาธิรัฐ, การสื่อข่าว: หลักการและเทคนิค, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕).

^{๒๕} Kevin, Kawamoto, 10 Things you should know about New Media. In *The Seminar for Technology Educators*, The Freedom Forum Pacific Coast Center San Francisco, 2540.

^{๒๖} ธิดาพร ชนะชัย, New Media Challenges : Marketing Communication Through New Media, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://commarts.hcu.ac.th/images/academic_article/nok/new_media_newchallenges.pdf [2550].

หรือมีความละเอียดของไฟล์เป็นเท่าไรก็ได้ เป็นต้น

๕) อีสาระจากยุคนักการตลาดสร้างเนื้อหาเข้าสู่ยุคนักบริโภคเริ่มสร้าง และควบคุมเนื้อหาเอง (From Marketer-Driven to Consumer-Initiated, Created and Controlled) ด้วยพัฒนาการเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เจ้าของสื่อไม่อาจควบคุมการแพร่กระจายของสื่อได้เหมือนอดีต เนื้อหาที่พบในบล็อก (Blog) หรือคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ของ YouTube และสื่อผสมใหม่ๆ อาจสร้างสรรค์จากผู้บริโภคคนใดก็ได้ เกิดเป็นเนื้อหาที่สร้างจากผู้บริโภค (Consumer-Created Content) หรือเป็นคำพูดแบบปากต่อปากฉบับออนไลน์ (Online Word-of-Mouth) ที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว^{๒๗}

ซึ่งกล่าวได้ว่า สื่อใหม่เป็นสื่อที่ตอบสนองความต้องการสารสนเทศได้ตามความต้องการเปิดรับสารของผู้รับสารมากที่สุด สามารถสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการบรรจุเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นระบบ มีการค้นหาข้อมูลที่ต้องการง่ายอันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในงานเผยแพร่ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าอีกทั้งยังใช้คุณสมบัติของระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ผสมผสานสื่อต่าง ๆ ที่เรียกว่าสื่อผสมผสาน

๒.๓.๓ ประเภทของสื่อสร้างสรรค์

๒.๕.๓.๑ ประเภทของสื่อใหม่

ประเภทของสื่อใหม่ คือ รูปแบบเนื้อหาแบบดิจิทัลที่พบเห็นในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต โดยสื่อใหม่แต่ละประเภทมีความโดดเด่นและแตกต่างกันตามประโยชน์และวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อประเภทสื่อใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

- ๑) เว็บไซต์ (Web site)
- ๒) อินเทอร์เน็ต (Internet)
- ๓) อีเมล (E-mail)
- ๔) เทคโนโลยีสำหรับอุปกรณ์พกพาหรือแพลตฟอร์มเคลื่อนที่ (Mobile Platform) วิทยุไอเกม และโลกเสมือนจริง
- ๖) ซีดีรอมมัลติมีเดีย
- ๗) ซอฟต์แวร์
- ๘) บล็อกและวิกิ
- ๙) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
- ๑๐) ตู้ให้บริการสารสนเทศ
- ๑๑) โทรศัพท์มือถือ
- ๑๒) อุปกรณ์พกพาหรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ พีดีเอ พอดแคสต์
- ๑๓) นวนิยายแบบข้อความหลายมิติ (Hypertext fiction)^{๒๘}

^{๒๗} เคนมี เวอร์ไรท์ และเอียน เฟนวิก, ฌงลักษณ์ จารุวัฒน์, ประภัสสร วรรณสถิตย์, แปล, **เปิดโลกนี้มีเดียและการตลาดดิจิทัล**, (กรุงเทพมหานคร: เนชั่นบุ๊คส์, ๒๕๕๑).

^{๒๘} ปิยะพร เขตบรรณพต, “พฤติกรรมรับการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อใหม่ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

จากนิยามข้างต้น สรุปได้ว่าสื่อใหม่ (New Media) หมายถึง สื่อที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีจากระบบอนาล็อก หรือสื่อดั้งเดิม มาเป็นระบบดิจิทัล ทำหน้าที่ส่งสารได้หลายอย่างรวมกัน คือ ภาพ เสียง และข้อความไปพร้อมกัน เช่น Internet Website E-Book E-mail เป็นต้น และสามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารได้อย่างอิสระมากขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะพัฒนาต้นแบบสื่อใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยเลือกพัฒนาเฉพาะสื่อ Mobile Platform

๒.๓.๓.๒ ประโยชน์ที่ได้จากสื่อใหม่ (New Media)

จากการศึกษางานวิจัย และบทความ สามารถสรุปประโยชน์ที่ได้จาก สื่อใหม่ (New Media) ดังต่อไปนี้

- ๑) สามารถทำให้ค้นหาคำตอบในเรื่องบางอย่างได้ โดยการเปิดหัวข้อไว้ ก็จะมีผู้สนใจและมีความรู้แสดงความคิดเห็นไว้มากมาย
- ๒) ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการบริหารข้อมูล
- ๓) ช่วยสนับสนุนในการทำ E-Commerce เป็นรูปแบบการค้าบนอินเทอร์เน็ตที่สั่งซื้อสินค้าได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้ catalog อีกต่อไป
- ๔) สามารถให้ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายกลุ่มเป้าหมาย เผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากได้ในระยะเวลาพร้อม ๆ กัน
- ๕) สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทั่วประเทศและทั่วโลก
- ๖) ไม่ต้องเสียค่าเวลา สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ ไม่ต้องจ่ายค่าเนื้อที่ให้นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เพราะเมื่อเทียบค่าใช้จ่ายกับสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์และภาพยนตร์แล้วมีอัตราค่อนข้างจะถูกกว่า
- ๗) สื่อใหม่ยังเป็นสื่อที่มีความสามารถในการติดต่อ ๒ ทาง จึงทำให้ผู้ใช้สามารถโต้ตอบได้ทันที^{๒๙}

สรุปได้ว่า การที่นำสื่อใหม่เข้ามาใช้งานในปัจจุบันนั้นจะทำให้สามารถเข้าถึงผู้รับสารได้มากขึ้น เปิดกว้างให้กับทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในการเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่ข้อจำกัดของสื่อแบบเดิมไม่สามารถทำได้ มีความทันสมัยมากขึ้น สามารถโต้ตอบสื่อสารได้แบบ Real-time ไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งบุคคลอื่น

๒.๓.๔ กระบวนการ/วิธีการ

กระบวนการสื่อสาร (Communication Process) โดยทั่วไปเริ่มต้นจากผู้ส่งข่าวสาร (Sender) ทำหน้าที่เก็บรวบรวมแนวความคิดหรือข้อมูล จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เมื่อต้องการส่งข่าวไปยังผู้รับข่าวสาร ก็จะแปลงแนวความคิดหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องออกมาเป็น ตัวอักษร น้ำเสียง สี การเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเรียกว่าข่าวสาร (Message) จะได้รับการใส่รหัส (Encoding) แล้วส่งไปยังผู้รับข่าวสาร (Receivers) ผ่านสื่อกลาง (Media) ในช่องทางการสื่อสาร (Communication Channels) ประเภทต่าง ๆ หรืออาจจะถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสารโดยตรงก็ได้ ผู้รับข่าวสาร เมื่อได้รับ

^{๒๙} ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์, บทบาทนักประชาสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์ในสื่อใหม่ตอนที่ ๑, พัฒนาเทคนิคศึกษา, ๒๐(๖๕) (๒๕๕๑): ๔๒-๕๑.

ข่าวสารแล้วจะถอดรหัส (Decoding) ตามความเข้าใจและประสบการณ์ในอดีต หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไปยังผู้ส่งข่าวสารซึ่งอยู่ในรูปของความรู้ ความเข้าใจ การตอบรับ การปฏิเสธหรือการนิ่งเงียบก็เป็นได้ ทั้งนี้ข่าวสารที่ถูกส่งจากผู้ส่งข่าวสารอาจจะไม่ถึงผู้รับข่าวสารทั้งหมดก็เป็นได้ หรือข่าวสารอาจถูกบิดเบือนไปเพราะในกระบวนการสื่อสาร ย่อมมีโอกาสเกิดสิ่งรบกวน หรือตัวแทรกแซง(Noise or Interferes) ได้ทุกขั้นตอนของการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสาร (Communication Process) การสื่อสารเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ใช้เพื่อถ่ายทอดความคิดแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ทศนคติ และอื่น ๆ ร่วมกันเพื่อทำให้ มีความเข้าใจและมี อิทธิ พลต่อมนุษย์ ด้วยกัน ดังนั้น การสื่อสารจึงจัดเป็นกระบวนการที่จะถ่ายทอดความคิดและข้อมูลต่าง ๆ จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ได้แก่ การให้ ความรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการให้ ความบันเทิงการบอกเล่าเหตุการณ์ฯ เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารจะเกิดขึ้นได้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร (Communication Process Components)

กระบวนการสื่อสาร (Communication Process) (Sender) แหล่งสารอาจเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่ม ๑) แหล่งสารหรือผู้ส่งสารบุคคลที่อาจทำงานร่วมกันเป็นองค์กรโดยทำหน้าที่สื่อสารโดยการพูด เขียน หรือแสดงกิริยาท่าทางให้บุคคลอื่นหรือองค์กรอื่นๆ ทราบตามเป้าหมายของการสื่อสารครั้งนั้น ๆ ๒) การใส่รหัสของสาร (Encoding) กระบวนการสื่อสารเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้ส่งข่าวสารเลือกคำสัญลักษณ์ รูปภาพและอื่น ๆ เพื่อแสดงถึงข้อความที่จะส่งไปยังผู้รับข่าวสารกระบวนการนี้เรียกว่าการเข้ารหัส (Encoding) ซึ่งเกี่ยวกับการรวบรวมความคิด แนวคิดหรือข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบสัญลักษณ์ เป้าหมายของผู้ส่งข่าวสารคือเพื่อเข้ารหัสข้อความตามวิธีที่จะสามารถเข้าใจได้ โดยผู้รับข่าวสาร ๓) ช่องทางข่าวสาร (Media/Channel) เป็นเส้นทางหรือ พาหนะในการลำเลียงข่าวสารซึ่งอาจอยู่ในรูปของคลื่น แสง คลื่นเสียงหรือสื่อในการสื่อสาร เช่นวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น โดยปกติข่าวสารจะถูกลำเลียงโดยพาหนะต่าง ๆ ตามรูปแบบและความคงทนของข่าวสาร เช่นข่าวสารที่เป็นคำพูดอาจถูกลำเลียงได้ ทั้งผ่านความสั่นสะเทือนของมวลอากาศ เป็นการสื่อสารโดยการพูดกันหรือผ่านสายโทรศัพท์ผ่านสายเคเบิลโทรศัพท์ก็ได้ เป็นต้น ๔) การถอดรหัส (Decoding) หมายถึง การที่ผู้รับข่าวสารแปลงพลังงานจากสื่อกลางให้กลับไปอยู่ในรูปข่าวสารที่ส่งมาจากผู้ส่งข่าวสาร โดยมีความเข้าใจหรือรหัสตรงกัน ๕) ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารอาจเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคล หรืออาจเป็นองค์กร ผู้รับสารจะทำหน้าที่รับข่าวสารได้ ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยในตัวผู้รับสาร อันได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ซึ่งเป็นความสามารถในการอ่านฟังและแปลความข่าวสารตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ทศนคติ ความรู้ และระดับของสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสารเอง ๖) การป้อนกลับหรือการสนองตอบ (Response or Feedback) เป็นการแสดงโต้ตอบต่อสารที่ส่งมา และการโต้ตอบซึ่งกันและกัน ผู้รับสารอาจแสดงออกถึงการโต้แย้งหรืออาจสนับสนุนต่อแหล่งสาร ข่าวสาร ตามผลการสื่อสารที่เกิดขึ้น เพื่อทำให้แหล่งสารหรือผู้รับสารรับรู้ถึงทัศนะของผู้รับสาร การป้อนกลับถือได้ ว่าเป็นตัวประเมินผลสำเร็จของกระบวนการสื่อสารในครั้งนั้นๆ ได้กล่าวคือ ถ้ากระบวนการสื่อสารครั้งนั้นประสบผลสำเร็จ การป้อนกลับจะเป็นผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสื่อสาร ถ้าการป้อนกลับไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสื่อสารกระบวนการสื่อสารครั้งนั้นถือได้

ว่าไม่ประสบผลสำเร็จ^{๓๐}

๒.๓.๕ การประยุกต์ใช้

ในปัจจุบันมีการนำสื่อไปประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น การเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอข้อมูล และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เนื่องจากสามารถนำเสนอเนื้อหาได้ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และวีดิทัศน์ ทำให้ผู้ใช้มีความสะดวกในการใช้งาน สร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพ สื่อสารที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้การประยุกต์ใช้สื่อได้รับการพัฒนาออกไป ในวงกว้าง สามารถเผยแพร่ผลได้กว้างไกลและรวดเร็ว พร้อมกันนี้เทคโนโลยีเครือข่ายไร้สายในปัจจุบันและเครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพาสามารถรองรับข้อมูลได้หลายรูปแบบ เช่น ข้อความเสียง เสียงเพลง ภาพเคลื่อนไหวรวมทั้งภาพวีดิทัศน์ การประยุกต์ทางด้านการศึกษาก็สามารถประยุกต์ได้กว้างขวาง ตั้งแต่การเรียนการสอน การสร้างสื่อ การใช้เป็นห้องสมุด การพิมพ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

๑. การใช้เทคโนโลยีพัฒนากระบวนการทางปัญญา ระบบคอมพิวเตอร์ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความฉลาดในกระบวนการทางปัญญา โดยครูอาจจัดข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ในวิชาที่สอน ให้ผู้เรียนรับรู้ แสวงหาข้อมูล นำมาวิเคราะห์กำหนดเป็นความคิดรวบยอดและใช้คอมพิวเตอร์ช่วยแสดงแผนผังความคิดรวบยอด (Concept Map) โยงเป็นกฎเกณฑ์ หลักการ ซึ่งผู้สอนสามารถจัดการการฝึกให้ผู้เรียนฝึกการนำกฎเกณฑ์ หลักการไปประยุกต์ จนสรุปเป็นองค์ความรู้อย่างมีเหตุผล บันทึกสะสมไว้เป็นคลังความรู้ของผู้เรียนต่อไป

๒. การใช้เทคโนโลยีพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสามารถออกแบบแผนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสทำโครงการแสวงหาความรู้ตามหลักสูตรเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้อีกขั้นนี้จะเริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นเรื่อง ตามมาด้วยการวางแผนกำหนดข้อมูลหรือสาระที่ต้องการ ผู้สอนอาจจัดบัญชีแหล่งข้อมูล ทั้งจากเอกสารสิ่งพิมพ์และจาก Electronic Sources เช่น ชื่อของ Web ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ เป็นคำตอบ สร้างเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วย และครูช่วยกำกับผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่ต้องการ

การจัดปัจจัยสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเรียนรู้ ปัจจัยพื้นฐานคือการสร้างความพร้อมของเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีสมรรถนะและจำนวนเพียงพอการใช้งานของผู้เรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีได้ตลอดเวลาจะเป็นปัจจัยเบื้องต้นของการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องเป็นปัจจัยเพิ่มเติมคือ

๑. ครูสร้างโอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การที่ครูออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมประกอบการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กระบวนการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากการสังเกตในสถานการณ์จริง การทดลอง การค้นคว้าจากสื่อสิ่งพิมพ์และจากสื่อ Electronic

๒. ครูและผู้เรียนจัดทำระบบแหล่งข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูล

³⁰ Watjana Poopanee, "Communication Process (กระบวนการการสื่อสาร)", <<https://www.slideshare.net/kingkongzaa/communication-process-ch5>>, 2 มกราคม 2566.

สารสนเทศ (Information Sources) เป็นตัวเสริมที่สำคัญที่ช่วยเพิ่มคุณค่าของระบบเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ครูและผู้เรียนควรช่วยกันแสวงหาแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระตรงกับหลักสูตรหรือสนองความสนใจของผู้เรียน

๓. สถานศึกษาจัดศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน เรียกว่าห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) หรือ E – Library จะมีคุณประโยชน์ในการมีแหล่งข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าในวิทยาการสาขาต่าง ๆ

๔. การบริการของกรมหรือหน่วยงานกลางทางเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้กรมต้นสังกัดหรือหน่วยงานกลางด้านเทคโนโลยีควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษาด้วยการบริการด้านข้อมูลสารสนเทศ

รูปแบบการใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการแข่งขันการพัฒนาทางด้านซอฟต์แวร์ ในปัจจุบัน ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษากันมาก การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction) มีบทบาทและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีรูปแบบการใช้ ICT ดังนี้

๑. จัดการเรียนรู้ “ตลอดเวลา” (Anytime) เวลาใดก็สามารถเรียนรู้ได้ ระยะแรกเริ่มให้นักเรียนสามารถใช้ Computer สืบค้นหาความรู้จากห้องสมุด ซึ่งมีเครื่องคอมพิวเตอร์ให้บริการระบบ Internet

๒. เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ “ทุกหนแห่ง” (Anywhere) นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันจากสื่อต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ วิทยทัศน์ โทรทัศน์ CAI และอื่นๆ

๓. การให้ทุกคน (Anyone) ได้เรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพของตน ตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป

การใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้การเรียนรู้ในปัจจุบันแตกต่างจากเดิมไปอย่างสิ้นเชิงซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีโอกาส มีอิสระในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างองค์ความรู้ สร้างทักษะด้วยตนเอง ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็น ผู้ให้คำแนะนำ นอกจากนี้ทั้งครูและศิษย์สามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันได้ การจัดการเรียนที่โรงเรียนดำเนินการได้ในขณะนี้

๑. การสอนโดยใช้สื่อ CAI ช่วยสอนให้เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคม หรือ สปช. วิชาภาษาอังกฤษ

๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสืบค้นวิทยาการใหม่ๆ จากอินเทอร์เน็ต จาก E-book จาก E-Library

๓. ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนและการค้นคว้าหาความรู้ โดยกำหนดให้ผู้เรียนได้เล่นเกมการศึกษา (Education Games) ที่ผ่านการวิเคราะห์ของผู้รับผิดชอบว่าไม่เป็นพิษภัยต่อผู้เล่น และเป็นการสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่ดีให้กับเด็ก

๔. ใช้แผนการสอนแบบ ICT บูรณาการเรียนรู้ในสาระวิชาต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และ คอมพิวเตอร์

๕. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเรียนรู้

๖. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดระบบและเผยแพร่ความรู้
๗. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น
๘. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน

ดังนั้น การจะพัฒนาประเทศให้ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริม พัฒนาโครงสร้าง ICT ให้ครอบคลุมทั่วทุกภาค ทั้งเขตเมือง และชนบท รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ ICT ของประชากร ทั้งในการดำรงชีวิต และในการทำงาน ซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษา และหาวิธีการที่จะกระตุ้นเพื่อให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการใช้ ICT

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

๒.๔.๑ ที่มาของแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแผนการดำเนินการ และแนวทางในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นการมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเน้นถึงความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมืองการปกครอง และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอีกด้วย

ในการจัดการศึกษาทุกระบบและทุกรูปแบบให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนแก่นสำคัญในการวางแผนการจัดการศึกษา และเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ทั้งนี้มีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง^{๓๑} กล่าวว่า วิชาหลักสูตรเปรียบเสมือนแผนการเดินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ ตลอดจนการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่างๆ

สุนน อมรวิวัฒน์^{๓๒} กล่าวว่า หลักสูตรเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ นั่นคือกำหนดจุดหมายปลายทางหรือลักษณะของผู้เรียนที่จะเป็นผลผลิตของการศึกษา เช่น ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้อะไร มีทักษะอะไร ตลอดทั้งบุคลิกภาพและเจตคติควรเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามหลักสูตรจะถูกกำหนดโดยเป้าหมายทางการศึกษาด้วย โดยที่เป้าหมายทางการศึกษาจะพยายามอธิบายถึงผลผลิตทางการศึกษาอย่างกว้างๆ ในขณะที่หลักสูตรจะกำหนดรายละเอียด และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่จะต้องเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการเรียนการสอน

^{๓๑} สันต์ ธรรมบำรุง, หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา, ม.ป.ป).

^{๓๒} สุนน อมรวิวัฒน์, สารและกิจกรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐)

อึ้ง บั๊วศรี^{๓๓} ได้กล่าวไว้สรุปว่า หลักสูตร เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน จึงเปรียบเสมือนแผนที่ที่ครูจะต้องกำหนดเข็มทิศให้เป็นไปในทิศทางที่เป็นจุดหมายปลายทางของการสอน จะช่วยกำหนดว่าต้องทำอะไรบ้างระหว่างทาง ใช้อุปกรณ์ใดบ้าง ต้องตรวจสอบและประเมินผู้เรียนอย่างไร ในขณะที่ผู้เรียนก็จะทราบล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้อะไร จะได้รับผลอย่างไร ต้องเตรียมการอย่างไรจึงจะเรียนรู้ได้สำเร็จตามจุดหมาย สำหรับ Pratt^{๓๔} ได้กล่าวเปรียบเทียบว่า หลักสูตร มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเช่นเดียวกับความสำคัญของพิมพ์เขียวในการสร้างบ้าน โดยผู้วางแผนหลักสูตรจะต้องตั้งคำถามของการนำหลักสูตรไปใช้ได้ชัดเจน รวมไปถึง กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่ามีกี่ข้ออะไรบ้าง เพื่อคำตอบที่ได้จะเป็นการยกระดับความผาสุกของมนุษย์นั่นเอง

๒.๔.๒ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

คำว่าหลักสูตร มีความหมายที่กว้างมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้ในการให้คำจำกัดความ โดยหลักสูตรอาจหมายถึง รายการที่โรงเรียนกำหนดสอน รายวิชาที่จัดสอนให้กับเด็กรายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน หรือ การวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น^{๓๕} เป็นต้น เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ เป็นการวางแผนการจัดเนื้อหาสาระที่มุ่งเน้นกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียนในระยะสั้น

หลักสูตร (Curriculum) เป็นคำที่มีความหมายอย่างหลากหลายตามมุมมองของนักวิชาการด้านหลักสูตรและบริบทของการใช้ แหล่งที่มาของคำว่าหลักสูตร Bobbitt ศาสตราจารย์ทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยชิคาโกได้เขียนหนังสือชื่อ “The Curriculum” ในปี ค.ศ. ๑๙๘๑ หรือประมาณปี พ.ศ.๒๕๖๑

Taba^{๓๖} กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า เป็นแผนการเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล ในขณะที่ Saylor และ Alexander (๑๙๗๔) กับ Beauchamp (๑๙๘๑) ให้ความหมายของหลักสูตรคล้ายคลึงกัน ว่าเป็นแผนที่แสดงถึงความตั้งใจที่จะจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งให้ได้รับการศึกษาและสิ่งอื่น ๆ ร่วมกัน โดยมีแนวทางในการวางแผนการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดหมาย และ แนวทางการประเมินหลักสูตรที่ชัดเจน ส่วน Crow (๑๙๘๐) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า คือ ประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดหมายเอาไว้

^{๓๓} อึ้ง บั๊วศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒)

^{๓๔} Pratt, D., **Curriculum Planning**. (Orlando: Harcourt Brace College Publishers, 1994).

^{๓๕} วิชัย วงษ์ใหญ่, **กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓).

^{๓๖} Taba, Hilda, **Curriculum Development: Theory and practice**. (New York: Harcourt, Brace and World, n.d.).

สมน อมรวิวัฒน์^{๓๗} กล่าวว่า หลักสูตร คือ แนวกำหนดประสบการณ์ทั้งหมดที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษาทั้งในแง่วิจารณ์และพัฒนาทุกด้าน ครอบคลุมถึงการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีฝึกอบรมเด็กในชั้นเรียน หลักสูตรมีฐานะเป็นมาตรฐานและเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเรียน ครูจึงสามารถเพิ่มเติมเสริมแต่งให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและท้องถิ่นได้ สำหรับความหมายของหลักสูตรที่กรมวิชาการ ได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับความหมายของหลักสูตรของ Gay^{๓๘} ที่กล่าวว่า หลักสูตรคือ โครงการหรือประมวลความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม กาญจนา คุณารักษ์^{๓๙} สรุปไว้ว่าหลักสูตรคือโครงการหรือแผน หรือข้อกำหนดอันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้างกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอ็กต์บุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม ในโลกอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรหมายถึง แผนงานหรือโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอ็กต์บุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และในโลกอย่างมีคุณภาพและอย่างมีความสุข สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

๒.๔.๓ หลักสำคัญและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่^{๔๐} สรุปไว้ คือเป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรมการเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่ เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ระบบหลักสูตรจะกำหนด ความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนแหล่งทรัพยากร และการประเมินผล สำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร และ เป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมจากความสำเร็จของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรเป็นตัวบอกถึงแผนการจัดการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าจะจัดการศึกษาไปในทิศทาง

^{๓๗} สมน อมรวิวัฒน์, *สาระและกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป)

^{๓๘} Gay, G., Achieving educational Equality through Curriculum Desegregation." *Phi Delta Kappan* 72, No.1 (September 1990): 61-62.

^{๓๙} กาญจนา คุณารักษ์, *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร*, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒).

^{๔๐} วิชัย วงษ์ใหญ่, *กระบวนการพัฒนาหลักสูตร*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓).

ใด มีวัตถุประสงค์อย่างไร และจะต้องเตรียมและจัดกระทำอะไรบ้างให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น นั่นหมายรวมถึงจะต้องวางแผนจัดการเรียนการสอน เตรียมสื่อการสอน และวัดผลอย่างไร เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่วางไว้ในตอนต้น

๒.๔.๔ องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรแต่ละหลักสูตรต่างประกอบไปด้วยส่วนสำคัญหลายส่วน มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในมุมมองที่หลากหลาย ทั้งในลักษณะที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ดังนี้

Taba^{๔๑} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่

- ๑) จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- ๒) เนื้อหาสาระวิชา
- ๓) วิธีการสอนและการจัดดำเนินการเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และ
- ๔) การประเมินผล

ในขณะที่ Tyler^{๔๒} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าประกอบด้วยโครงสร้าง ๔ ประการคือ

- ๑) จุดมุ่งหมาย (educational purpose) ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน
- ๒) ประสบการณ์ (educational experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
- ๓) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การประเมิน (determination of what to evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ว่าบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด แต่สำหรับ Beauchamp^{๔๓} กลับมองว่าหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกับกับระบบต่างๆที่ประกอบด้วย ๓ ส่วนหลัก คือ

- ๑) ส่วนที่เป็นตัวป้อนเข้า (input) ได้แก่ เนื้อหาวิชา ผู้เรียนชุมชน และพื้นฐานการศึกษา
- ๒) ส่วนของกระบวนการ (process) ได้แก่ ลักษณะการใช้ สื่อและอุปกรณ์ ระยะเวลา และการวัดผล
- ๓) ผลลัพธ์ที่ได้ (output) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และความมั่นใจ

สุมน อมรวิวัฒน์^{๔๔} กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของสิ่งที่ต้องมีในทุกหลักสูตร ได้แก่ พื้นฐานของหลักสูตร หลักสูตรแม่บท เอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรแผนการสอนประจำ

^{๔๑} Taba, H., *Curriculum Development: Theory and Practice*, (New York: Harcourt, Brace and World, n.d.).

^{๔๒} Tyler, Ralph W., *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. (Chicago: The University of Chicago. n.d.).

^{๔๓} Beauchamp, G.A., *Curriculum Theory*, (Illinois: F.E. Peacock Publisher, n.d.).

^{๔๔} สุมน อมรวิวัฒน์, *สาระและกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

บทเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน และ การวัดและประเมินผล ส่วน สัจ อุทรานันท์^{๔๕} พูดถึง องค์ประกอบต่างๆเช่นเดียวกับท่านอื่น แต่เพิ่มเติมในส่วนของ หลักสูตรที่ดีต้องคำนึงถึง เหตุผลและ ความจำเป็นของหลักสูตร และข้อเสนอแนะต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ธารง บัวศรี^{๔๖} ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ว่าประกอบไปด้วย ๑) เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (education goals and policies) ๒) จุดหมายของหลักสูตร (curriculum aims) ๓) รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (types and structures) ๔) จุดประสงค์ ของวิชา (subject objectives) ๕) เนื้อหา (content) ๖) จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (instructional objectives) ๗) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) ๘) การประเมินผล (evaluation) และ ๙) วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (curriculum materials and instructional media)

๒.๔.๕ หลักการในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรใดๆ จะใช้แนวคิดและหลักการพื้นฐานของการพัฒนา หลักสูตร โดยที่การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรจะให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรให้สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ดีที่สุดในขณะเดียวกันก็ยังสามารถตอบสนองความต้องการของ สังคมได้ด้วย โดยที่การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรมีแนวคิดและหลักการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. นวัตกรรมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรประเภทและระดับการศึกษาใดๆ ควรตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างหลากหลายทั้งด้านความถนัด ความสนใจ ระดับ ความสามารถ ตลอดจนข้อจำกัดส่วนบุคคล

๒. นวัตกรรมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะต้องมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมที่มีหรือใช้อยู่ใน ปัจจุบัน ความแตกต่างดังกล่าวเป็นที่ต้องการของผู้เรียนเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม หรือ ประเทศชาติ

๓. นวัตกรรมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพบริบททางภูมิศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตามหลัก “ภูมิสังคม”

๔. นวัตกรรมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรตอบสนองความต้องการทรัพยากรบุคคลที่มี คุณภาพของสังคมและประเทศชาติ

๕. นวัตกรรมหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ควรทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรหลักสูตร (curriculum resources) อย่างประหยัด คุ่มค่า

๖. การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยใช้การวิจัยและ พัฒนา (research and development) เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตร

๗. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาช่วยออกแบบนวัตกรรมหลักสูตร เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับ ความเจริญก้าวหน้า ทาง เทคโนโลยีที่เป็นปัจจุบัน

^{๔๕} สัจ อุทรานันท์, **ทฤษฎีหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, มปป.).

^{๔๖} ธารง บัวศรี, **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒).

๘. การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรใดๆ ข้อมูลด้านต่างๆ จากผู้เรียนนั้น เป็นหัวใจสำคัญสำหรับการออกแบบหลักสูตรในทุกๆ หลักสูตร ดังนั้นจึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็น supply side ให้ชัดเจนในขั้นตอนการออกแบบนวัตกรรมหลักสูตร

๙. นวัตกรรมหลักสูตรจะมีคุณลักษณะของความเป็นนวัตกรรมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปความเป็นนวัตกรรมจะลดลง ทำให้ต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum change) อย่างต่อเนื่อง

๒.๔.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นมีแนวคิดอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ๑) การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และ ๒) การปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ซึ่งความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย ทั้งนี้ Saylor และ Alexander ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร^{๔๗} ดังนี้

ในการพัฒนาหลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการมากมาย ได้แก่ การร่างหรือการสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจำเป็นต้องพิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้น สมบูรณ์ สามารถสนองความต้องการของบุคคล และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ได้มีนักการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับ และถือเป็นต้นแบบของการพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนวคิดและรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler

Tyler^{๔๘} ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน โดยมีการคำนึงองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน โดย Tyler ให้ข้อคิดว่า ในการพัฒนาหลักสูตรใดๆ จะต้องวิเคราะห์คำถามที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคืออะไร ประสพการณ์การศึกษาที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนมีอะไรบ้างเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เราจะจัดประสพการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ และจะประเมินประสิทธิผลของประสพการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวโดยอาศัยการศึกษาสังคม ผู้เรียน ความคิดเห็นของนักวิชาการ จากนั้นจึงเลือกเป็นจุดหมายถาวรผ่านการกลั่นกรองเพื่อคัดเอาเฉพาะสิ่งที่สำคัญด้วยการพิจารณาจากจิตวิทยา การเรียนรู้ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาสังคม เพื่อเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย หรือจุดมุ่งหมายถาวรที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

⁴⁷ Saylor, G.J., and Alexander, W.M., *Curriculum Planning for Modern Schools*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, n.d.).

⁴⁸ Tyler, Ralph W., *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. (Chicago: The University of Chicago, n.d.).

ขั้นที่ ๒) การเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ มีสิ่งที่ต้องพิจารณาได้แก่ ผู้เรียนควรได้ฝึกกิจกรรมและเรียนรู้เนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนมีความพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย ซึ่งกิจกรรมและประสบการณ์หลายด้าน อาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายเพียงข้อเดียวหรือกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดมุ่งหมายได้หลายข้อ

ขั้นที่ ๓) การจัดประสบการณ์เรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วย ต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ด้านเวลาและเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การจัดอย่างมีประสิทธิภาพคือ ความต่อเนื่อง (continuity) การเรียงลำดับขั้นตอน (sequence) และการบูรณาการ (integration)

ขั้นที่ ๔) การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่พิจารณาว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Hunkins

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Hunkins^{๔๙} ใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร คล้ายของ Tyler ที่เรียกว่า เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (technical – scientific models) มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ๗ ขั้นตอน คือ

๑) การกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร (Curriculum conceptualization and legitimization)

๒) การวินิจฉัยหลักสูตร (Curriculum diagnosis) เพื่อคัดเลือกวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๓) การคัดเลือกเนื้อหา (Content selection) เป็นการคัดเลือก ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด หลักการ ทฤษฎี และเกณฑ์ รวมทั้งกระบวนการทางปัญญา

๔) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Experience selection) เป็นการคัดเลือกวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ

๕) การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) ในขั้นนี้รวมถึงตั้งแต่การทดลองใช้หลักสูตร การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ และการใช้หลักสูตร

๖) การประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร

๗) การดูแลหลักสูตร (Maintenance) เป็นการกำกับ ดูแล อำนวยความสะดวกทั้งด้านการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร การจัดสรรด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้แก่ชุมชน

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor และ Alexander

Saylor และ Alexander^{๕๐} ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ มีความสมบูรณ์ และมีความยืดหยุ่นมากขึ้นโดยอาศัยการผสมผสานแนวคิดของ Tyler และ Taba ปรับขยายเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะทำการ

⁴⁹ Ornstein, A.C. and Hunkins, F.P., *Curriculum Foundations Principles and Issues*. (Boston: Allyn and Bacon, 1993).

⁵⁰ Saylor, G.J., and Alexander, W.M., *Curriculum Planning for Modern Schools*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, n.d.).

ปรับปรุงได้ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใดของกระบวนการ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต (Goals, Objectives and Domains) ซึ่งจุดประสงค์หลักของหลักสูตรจะอยู่ภายใต้ข้อมูลพื้นฐาน ๔ ประการ คือ พัฒนาการมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะทางการเรียนรู้ และความชำนาญพิเศษ ทั้งนี้ ยังต้องคำนึงถึงตัวแปรอื่นๆ ด้วย ได้แก่ ความต้องการของชุมชน กฎหมายรัฐ ข้อค้นพบในการวิจัยและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร

๒) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) โดยอาศัยข้อมูลจากส่วนแรก ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนหลักสูตรในส่วนของการเรียนการสอน เช่น การคัดเลือกเนื้อหา การจัดลำดับเนื้อหา การเลือกวิธีสอนเพื่อออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกมาแล้ว อย่างไรก็ตาม การเลือกรูปแบบของหลักสูตร จะต้องเลือกให้เหมาะสมกับเป้าหมาย จุดหมายความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ ของสังคม และปรัชญาทางการศึกษาด้วย

๓) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรที่ได้ออกแบบไปใช้จริง โดยครูผู้สอน จะต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอน เลือกวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้

๔) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นขั้นตอนการตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตรว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด โดยทำการประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพการสอน และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้พัฒนาหลักสูตรจะนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าควรยกเลิกหรือปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอย่างไร

การพัฒนาหลักสูตรของ Beauchamp

Beauchamp^{๕๑} ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นรูปแบบเชิงระบบโดยมีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ พื้นฐานทางการศึกษาลักษณะของชุมชน ลักษณะของบุคคล หลักสูตรเดิม ความรู้ของผู้เรียนและเนื้อหาในแต่ละวิชาคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม และความสนใจของผู้เรียน ๒) กระบวนการ (Process) ได้แก่ การเลือกขอบเขตของหลักสูตร การเลือกบุคลากร การเลือกลำดับการดำเนินงานและวิธีการ การกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบและการวางแผนหลักสูตร การเลือกวิธีการนำหลักสูตรไปใช้และการเลือกวิธีการประเมินผลหลักสูตร ๓) ผลผลิตของหลักสูตร (Output) ได้แก่ หลักสูตรที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่เพิ่มขึ้น เจตคติที่เปลี่ยนแปลง และข้อคิดเห็นในการนำหลักสูตรไปใช้

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาหลักสูตรมีหลายรูปแบบ โดยการนำแนวคิดของ Beauchamp (๑๙๘๑) Saylor และ Alexander (๑๙๗๔) มาผสมผสานกัน เป็นการพัฒนาเชิงระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต มีขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

⁵¹ Beauchamp, G.A., *Curriculum Theory*. (Illinois: F.E. Peacock Publisher, n.d.).

และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ๒) พัฒนาหลักสูตร โดยเริ่มจากการกำหนดจุดประสงค์ และ เป้าหมายของหลักสูตร การกำหนดขอบเขตเพื่อคัดเลือกและจัดเรียงลำดับเนื้อหาวิชา ออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมและสื่อที่ใช้ มีการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ๓) การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

๒.๕.๑ ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย (Network) หมายถึง การเชื่อมโยงของคนของกลุ่มหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงการของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื้อชาติ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายไว้หลากหลายทัศนะดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลองค์การหน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล นิราทร ที่ได้กล่าวถึงเครือข่ายว่า การทำงานที่รูปแบบการประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน และ สนธยา พลศรี ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในความหมายของเครือข่ายดังกล่าวทั้งหมดนั้นเป็นความหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับความหมายของเครือข่ายทางสังคมซึ่ง เบรนต์ และ ไวเนอร์ต (Brandt and Weinert) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีทั้งบุคคลภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัว เพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของ เซเฟอร์ คอยเน และ ลาซารุส (Schaefer, Coyne and Lazarus) ที่ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งจะมีการติดต่อระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ มิทเชล (Mitchell) ที่ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง เช่น กลุ่มเพื่อน ลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายทางสังคมนั้นได้ เครือข่ายทางสังคมจึงเป็นกรอบ

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในสังคม ซึ่งมีแนวคิดของนักวิชาการไทยที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการตะวันตก คือ พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า เครือข่ายทางสังคมของบุคคลหนึ่ง ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของบุคคลนั้นในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ซึ่งรวมถึงบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงานและเพื่อนบ้าน เราสามารถพิจารณาเครือข่ายสังคมอย่างเป็นรูปธรรมได้โดยการมองเป็นภาพที่ประกอบด้วยจุดต่างๆ ที่มีเส้นหลายๆ เส้นโยงไปโยงมาระหว่างจุดต่างๆ เป็นตัวแทนของบุคคลรายรอบทั้งหลายที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนเส้นโยงใยเหล่านั้นหมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลมีต่อกันและกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมว่า เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับสูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ โครงสร้างทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างอำนาจในแนวดิ่ง ไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ในทุกทิศ และได้สรุปว่า เครือข่ายทางสังคม คือ สังคมแห่งกลยุธยมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้ และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายไว้ว่า เครือข่ายนั้นได้ถูกนำมาอธิบายในมิติของความสัมพันธ์และปรากฏการณ์ทางสังคมมนุษย์มากกว่าการอธิบายในมิติของความสัมพันธ์และความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในเชิงชีววิทยา ตามทัศนะของวิทยาศาสตร์กระบวนทัศน์ใหม่ โดยเป็นการกล่าวถึงความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันและขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มอื่น องค์กรอื่น เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกในเครือข่ายมีโอกาสในการรับรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว เครือข่ายทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลขึ้นมาเพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งของการรวมกลุ่ม และมีการประสานเชื่อมโยงด้านข้อมูล แนวคิด วิธีปฏิบัติภายในกลุ่มทางสังคมนั้นๆ และสามารถเชื่อมโยงหรือขยายไปยังกลุ่มอื่นๆ จนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมขนาดใหญ่ได้

๒.๕.๒ ประเภทของเครือข่าย และเครือข่ายทางสังคม

สเปท (Specth) ได้จำแนกเครือข่ายทางสังคมจากคุณภาพของความหนาแน่นได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑) เครือข่ายที่มีความหนาแน่นน้อย ได้แก่ เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างน้อย สมาชิกในเครือข่ายมีความผูกพันระหว่างกันน้อยกว่า การติดต่อระหว่างกันและกันมีอยู่ในอัตราความถี่ที่น้อย ซึ่งมีผลให้บุคคลในเครือข่ายมีความคิดเห็นและการกระทำที่แตกต่างกันออกไปมากและมีอิทธิพลต่อกันและกันน้อย

๒) เครือข่ายที่มีความหนาแน่นสูง ได้แก่ ลักษณะของเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นและใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือมีกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์อยู่ในความถี่ที่สูง ทำให้มีลักษณะความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมากและมีอิทธิพลต่อกันและกันมาก

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการคือ

๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง การมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้ เข้าใจและการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปร่วมกันจะช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างออกไป

๓) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมารวมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์ และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้กับสมาชิก ดังนั้น จึงมีการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอที่จะดึงดูดให้รวมเป็นเครือข่าย

๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ดังนั้น สมาชิกในเครือข่ายจึงควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมกัน และในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่ายและควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ

๕) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันนั้นเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายซึ่งมีผลดีมากกว่าการไม่รวมเป็นเครือข่าย

๖) การพึ่งพิงร่วมกัน คือการเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงานและมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้นจึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

สนธยา พลศรี (๒๕๕๐) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ

๑) แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัวและขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายชั้นเดียว เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงระดับเดียว

โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมากนัก ๒) เครือข่ายหลายชั้น เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับหรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

๒) การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่ง และหน้าที่ที่ตัดเทียมกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่ ๒) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายสมาชิกจะมีตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป เช่น สมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

๓) การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ ๑) เครือข่ายระดับบุคคลเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์การไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่างๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น ๓) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วย บุคคลต่างๆ กับกลุ่มหรือองค์การ ซึ่งเป็นคนละระดับกัน ๔) เครือข่ายระดับชุมชนต่างๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่างๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกันหรือต่างขนาดก็ได้ ๕) เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

๔) การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑) เครือข่ายรวมศูนย์ เป็นเครือข่ายที่มีศูนย์กลางเพียงศูนย์เดียว มีลักษณะเป็นแบบการรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลาง สมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลางเท่านั้น หรือมีศูนย์กลางเป็นแม่ข่าย ส่วนสมาชิกเป็นลูกข่ายที่ต้องดำเนินงานตามแม่ข่าย เช่น ครูสภา สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น ๒) เครือข่ายกระจายศูนย์ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีอิสระในการดำเนินงาน แต่จะมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง หรือประสานงานเครือข่าย ๓) เครือข่ายผสม เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างทั้งรูปแบบรวมศูนย์ และกระจายศูนย์รวมกัน กล่าวคือ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิก แต่ให้สมาชิกมีอิสระในการติดต่อประสานงานกันได้โดยตรงอีกด้วย ๔) เครือข่ายเชิงซ้อนเป็นเครือข่ายที่โครงสร้างเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถติดต่อประสานงานร่วมมือกันดำเนินงานภายในเครือข่ายได้โดยตรง โดยมีศูนย์กลางประสานงานหลายศูนย์ ๕) การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลางเป็นการแบ่งประเภทของเครือข่าย โดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่าย แบ่งได้ ๓ ประเภทคือ

๑) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น

๒) เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับต่างๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไป เป็นต้น

๓) เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

๔) การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต่างๆ มากกว่า ๗๐,๐๐๐ กองทุน ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น ๒) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาดเล็กกว่าเครือข่ายรวม มารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบลรวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

๕) การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของที่มา หรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายธรรมชาติเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีปัจจัยบางอย่างสนับสนุน เช่น เครือญาติเดียวกันนับถือศาสนาเดียวกัน ร่วมถิ่นกำเนิดเดียวกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อป้องกันแก้ไข ปัญหาชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการเพิ่มพูนรายได้ เพื่อรวมพลังของคนในชุมชน เพื่อความมั่นคงของชุมชนหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

๖) การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิกแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายประเภทเดียวกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคล กลุ่มหรือองค์การที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดต่างๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่มารวมกันเป็นเครือข่ายเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่างๆ ประชาคมจังหวัดต่างๆ เป็นต้น

๗) การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้ง และการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้ง หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่นๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวง กรมและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล ๒) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล เช่น สโมสรออนไลน์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคม

ธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่างๆ ๓) เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์การพัฒนาเอกชน (Non Government Organization = N.G.O.) ซึ่งไม่ถูกบังคับบัญชาโดยรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยไม่แสวงหากำไร เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนภาคใต้ เป็นต้น

๘) การแบ่งตามลักษณะของงานเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน ประเทศเดียวกัน เป็นต้น แต่รวมกันเป็นเครือข่าย ๒) เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัดหลายประเทศ เป็นต้น

๙) การแบ่งตามกฎหมายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือการไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่างๆ ที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นต้น ๒) เครือข่ายนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบของส่วนราชการ เช่น ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

๑๐) การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิกเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายไม่เป็นทางการ (Informal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่าย โดยไม่ต้องมีการลงนาม ไม่ต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มารวมกันด้วยความจริงใจเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายขององค์การพัฒนาเอกชน เป็นต้น ๒) เครือข่ายเป็นทางการ (Formal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันภายใต้พันธสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบของเครือข่ายบทบาท หน้าที่ของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน เช่น สภาทนายความ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) เป็นต้น

๑๑) การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายเทียม เป็นเครือข่ายที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นเครือข่ายแต่เข้าใจว่าเป็นเครือข่าย เพราะเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกแต่ไม่ได้ร่วมกันแบบเครือข่าย ไม่มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่าบางสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่าทุกปี สมาชิกในรุ่นเดียวกันต่างมาสังสรรค์กันในลักษณะของการรับประทานอาหารเท่านั้น ไม่ได้มีกิจกรรมอื่นใดอีก เป็นต้น ๒) เครือข่ายแท้ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายแล้วมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

๑๒) การแบ่งตามลักษณะของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของเครือข่าย แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือ และร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุน ส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ๓) เครือข่ายทรัพยากร เป็นเครือข่ายที่ระดม และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาคราชการเอกชน เข้าไป ส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

๑๓) การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครู เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

๑๔) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม หรืองานที่ดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นต้น

การพัฒนาเครือข่ายต้องอาศัยกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นสำคัญ ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างเครือข่ายทั้งเป็นระดับบุคคลกับบุคคล กับกลุ่มหรือองค์กร และระหว่างกลุ่มหรือองค์กรด้วยกัน และการติดต่อสื่อสารรวมทั้งการประสานงานจะต้องเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างกว้างขวาง การติดต่อสื่อสาร เป็นเครื่องมือสำคัญของการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดความรู้ ตลอดจนความต้องการให้กับสมาชิกของเครือข่าย การศึกษาสภาพของเครือข่าย โดยทั่วไปมักศึกษาจากรูปแบบการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกของเครือข่าย โดยโครงสร้างการจัดองค์การเครือข่ายจะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารและการตัดสินใจของสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

จากความหมายและโครงสร้างดังกล่าวแล้ว จึงพิจารณาได้ว่า องค์ประกอบอันเป็นทางการบริหารที่สำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายมีดังนี้ ๑) กระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งต้องมีความสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เทคนิค ประสบการณ์ ตลอดจนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการสรุปความก้าวหน้าในผลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกและเครือข่าย ๒) ความต้องการของมวลชนสมาชิกเครือข่าย การได้แลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมอง ต่อเป้าหมายของกิจกรรมในความร่วมมือ ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติและประสานความร่วมมือได้อย่างต่อเนื่อง ๓) ความร่วมมือ และโครงสร้างเครือข่ายมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อการประสานความร่วมมือ ลดปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ๔) การส่งเสริมบทบาทและการตัดสินใจในชั้นดำเนินการของมวลสมาชิก เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ๕) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์บทบาทของเครือข่ายและมวลสมาชิกเพื่อระดมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจใน

การดำเนินงานทั้งแก่มวลสมาชิกและประชาชนทั่วไป รวมทั้งการขยายผลต่อเนื่องให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

๒.๕.๓ ระดับของเครือข่าย

นฤมล นิราทร (๒๕๖๐) ได้กล่าวว่าระดับของเครือข่ายสามารถแบ่งได้ใน ๒ มิติ ดังนี้

๑) มิติด้านโครงสร้างการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่ายนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับที่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ไปจนถึงระดับที่มาร่วมมือกันเป็นครั้งคราว ในทางทฤษฎีโครงสร้างเครือข่ายการทำงาน สามารถอธิบายได้ ๔ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ระดับการร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Information Cooperation) หมายถึงการที่องค์กรหรือหน่วยงานร่วมกันทำงานโดยไม่ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร

ระดับที่ ๒ ระดับการร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Formal Agreement) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานร่วมกันทำงานภายใต้พันธสัญญา ซึ่งกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายโดยชัดเจน

ระดับที่ ๓ ระดับการร่วมมือโดยการร่วม “ลงทุน” ในองค์การใหม่ หรือโครงการใหม่ (Minority Investment) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานเข้าร่วม “ลงทุน” ในองค์การหรือหน่วยงานใหม่การลงทุนดังกล่าวนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การใหม่

ระดับที่ ๔ ระดับการร่วมมือแบบ Joint Venture โดยการที่องค์กร ๒ แห่งขึ้นไปเข้าไปร่วมจัดตั้งองค์การใหม่

๒) มิติด้านความสัมพันธ์ เราอาจจำแนกระดับของเครือข่ายได้จากการประสานงานภายในระดับต่างๆ ขององค์การ กล่าวคือ

(๑) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ซึ่งเป็นระดับปฏิบัติการ เช่น ทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เป็นต้น

(๒) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับกลางซึ่งมักจะเป็นฝ่ายจัดการระดับกลาง เช่น จัดให้มีระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นทางการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ จัดโครงการร่วมกัน เป็นต้น

(๓) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับสูง หรือฝ่ายจัดการระดับสูงหรือระดับนโยบาย เช่น ลงทุนร่วมกัน หรือพิจารณางบประมาณร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกัน หรือทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

๒.๕.๔ กระบวนการสร้างเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๓) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็น ๔ ขั้นตอนคือ

๑) ขั้นตอนการก่อรูปเครือข่าย (Network Forming) ระบุว่า การก่อตัวของเครือข่ายนั้นอาจเกิดได้สองแนวทางใหญ่ๆ แนวทางแรกคือ เครือข่ายที่เกิดจากรัฐเข้าไปริเริ่ม (State Initiative) และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง (Citizen Initiative) และในการรวมตัวของเครือข่ายทั้งสองนั้น หน่วยงานภาครัฐก็อาจเข้าไปช่วยในฐานะของผู้สนับสนุน (Supporter) และผู้

อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้การจัดตั้งเครือข่ายทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายมีดังนี้

(๑) การสร้างเครือข่ายตระหนักในปัญหา และสำนึกในการรวมตัว เกิดจากฉันทานุมติของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง อันจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจ และมีความจำเป็นในการสร้างกระแสให้เป็นกระแสสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระแสที่ลงไปสู่ประชาชนในระดับรากหญ้า ใช้กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การใช้สื่อมวลชน การจัดรายการโทรทัศน์หรือวิทยุ การทำจดหมายข่าว การเปิดเวทีระดมความคิดเห็น การให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดสัมมนาเป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างภาพลักษณ์ สื่อสารให้สังคมได้รับรู้โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน

(๒) การสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ เป็นการหาประเด็น (issues) ที่จะป็นศูนย์กลางที่จะทำให้เกิดการรวมตัวกันและการเข้าหากันอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งประเด็นที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

(๓) การแสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่าย โดยการหาผู้เล่นหลัก (Key Actors) ในแต่ละภาคี และกลุ่มเป้าหมาย ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันด้านต่างๆ เช่น ด้านนโยบาย ด้านการสร้างกระแส ด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

(๔) การสร้างแนวร่วมสมาชิกของเครือข่าย เป็นการสร้างแนวร่วมของสมาชิกเครือข่ายให้กว้างขวางและการดึงปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายในลักษณะของ “ดาวกระจาย” โดยเน้นที่แกนนำของกลุ่ม หรือองค์กรที่มีการรวมตัวหรือเข้มแข็ง อยู่ก่อนแล้วจะทำให้การก่อตั้งเครือข่ายเป็นไปได้เร็วขึ้น

๒) การจัดระบบบริหารเครือข่าย (Network Organizing) เป็นการจัดระบบเครือข่ายที่จะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น โดยมีองค์ประกอบดังนี้

(๑) การจัดผังกลุ่มเครือข่าย (Mapping) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลของเครือข่ายทุกกลุ่มในประเทศ โดยเอาข้อมูลของแต่ละเครือข่ายมาทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่าย (Network Map) ในภาพรวมระดับประเทศ จัดผังตามความสนใจและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย เพื่อที่จะได้ทราบว่าเครือข่ายก็กลุ่มที่มีเป้าหมายการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน การกระจายตัวของเครือข่ายตามเป้าหมายการทำงานเป็นอย่างไร เพื่อที่จะทราบเป้าหมายที่ยังขาดเครือข่ายเข้าไปช่วยจัดการ ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะมีแผนที่เครือข่ายที่ชัดเจนและทันสมัย จะช่วยสนับสนุนการรวมตัวเพื่อเครือข่ายแต่ต้องคำนึงถึงการยินยอมในการเข้าร่วมเครือข่ายรวมทั้งค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

(๒) การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (Role and Responsibility) หลักการสำคัญในการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่คือ การนำเอาความสนใจ ประสิทธิภาพ และความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละคนมาเสริมกัน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็นไปในลักษณะที่เอื้อให้สมาชิกเข้าร่วมได้แม้มีเวลาจำกัด ซึ่งผู้ที่บทบาทในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคือ ผู้นำ นั่นเอง

(๓) การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) เปรียบเสมือนกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแพร่กระจายความคิด ซึ่งมีผลต่อการรักษา และขยายตัวของเครือข่าย ซึ่งแนวทางการ

สร้างระบบการติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้ทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุม การสัมมนา เป็นต้น และช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในโอกาสสำคัญต่างๆ จดหมายข่าวระหว่างสมาชิก เป็นต้น

(๔) การจัดระบบเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปให้มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับการเรียนรู้ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายด้วยการทำให้เครือข่ายแข็งแรงจึงต้องอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน (Interactive Action Learning) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะดำเนินไปก็ต่อเมื่อสมาชิกในเครือข่ายต้องมีใจเปิดกว้างยินดีรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สมาชิกแต่ละคนให้ความสนใจและเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ต่างคนต่างประนีประนอมภายใต้ความคิดเห็นที่แตกต่างมิใช่อึดมั่น ในความคิดของตนเอง

(๕) การจัดระบบสารสนเทศ (Information System) ความมีหน่วยงานเป็นแกนกลางทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการความสำเร็จปัญหาและอุปสรรค และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น ระบบสารสนเทศควรยึดหลักการใช้งานได้ง่าย (User Friendly) เป็นข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ (Accessible) และเผยแพร่ได้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งเครือข่ายฐานข้อมูลที่ดียิ่งจะช่วยเพื่อประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ระหว่างกัน

๓) การใช้ประโยชน์เครือข่าย (Network Utilizing)

(๑) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน เป็นช่องทางในการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน

(๒) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ ยิ่งเครือข่ายมีอัตราการหมุนเวียนแลกเปลี่ยน (Velocity of Exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่าใด เครือข่ายนั้นก็ยิ่งเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือบทเรียนใหม่ๆ ที่ค้นพบขึ้นมาจะช่วยต่อยอดความคิด และความรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังช่วยประสานงานให้รู้ปัจจุบันใครสนใจเรื่องเดียวกันบ้าง ซึ่งอัตราการหมุนเวียนของการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับความสะดวกของการพบปะกันระหว่างสมาชิกความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศของเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายพึงกระทำให้สมาชิกพบปะกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และทำให้สมาชิกเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายที่สุดเช่นเดียวกัน

(๓) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร ควรมีหน่วยงานกลางเข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนเงินทุนเพิ่มจากส่วนที่เครือข่ายได้ระดมจากสมาชิกในกลุ่มอยู่แล้วโดยอาจดำเนินการประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศ หรือมูลนิธิในต่างประเทศที่มีจุดหมายเหมือนกันกับเครือข่ายนั้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเรื่องแหล่งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรเพื่อให้เครือข่ายเข้ามาสืบค้นได้ โดยมีหน่วยงานกลางดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศแทนเครือข่ายก็ได้ นอกจากนี้ ก็อาจใช้วิธีสร้างระบบรับรอง

เครือข่าย เช่น การออกเอกสารรับรองเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายสามารถนำไปใช้ขอทุนจากธุรกิจโดยตรงได้

(๔) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ ควรให้สมาชิกของแต่ละเครือข่ายมีทักษะในการศึกษาวิจัยด้วยตนเอง ในกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ๆ จะเกิดจากเครือข่าย หากมีการแลกเปลี่ยนความรู้และลงมือศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก และลักษณะองค์ความรู้ที่ได้รับจะสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมของพื้นที่ของตนเอง

(๕) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ๆ เครือข่ายสามารถที่ เป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างและความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมไปถึงความสามารถของเครือข่ายในการครอบคลุมกลุ่มคนหลักๆ ของสังคมความต่อเนื่องของกิจกรรม และความเป็นเอกภาพในการร่วมมือ

๔) การธำรงรักษาเครือข่าย (Network Maintaining)

(๑) การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจะรักษาเครือข่ายสามารถกระทำได้ด้วยกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่และการจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วม โครงสร้างของกิจกรรมดังกล่าวอาจมิได้เป็นกิจกรรมเดียวสำหรับสมาชิกทุกคนโดยรวม แต่น่าจะพิจารณาถึงความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปแต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อยด้วย

(๒) การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธ์ที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการช่วยรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ซึ่งควรมีการจัดกิจกรรมบางอย่างเพื่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้นได้ ก็ต้องรีบแก้ไขแบบดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ และควรมีมาตรการป้องกันปัญหาหาก่อนเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

(๓) การดำเนินกลไกสร้างระบบจูงใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบนานเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นในการรักษาเครือข่ายและการขยายเครือข่าย จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การให้ค่าตอบแทน การให้เกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น

(๔) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไปเนื่องจากขาดทรัพยากรที่มาสับสนุนการดำเนินการ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย อีกทั้งประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่องค์กรเอกชนในการจัดตั้งโครงการสนับสนุนการดำเนินงานอีกทางหนึ่งด้วย

(๕) การใช้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหา แต่ละเครือข่ายอาจจะเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครือข่ายที่เพิ่งเริ่มต้นดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้และจะช่วยสนับสนุนเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยอาจเป็นการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือระหว่าง

ภาครัฐ เอกชนและประชาชนในการดำเนินบทบาทหน้าที่หลักอันได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ และสร้างผู้นำ เป็นต้น

(๖) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง กฎเหล็กของการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่และดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืนคือการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละเครือข่ายจะต้องมีการคัดเลือก ฝึกฝน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาอยู่เสมอ โดยแต่ละเครือข่ายต้องคัดเลือกที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย และเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้

๒.๕.๕. การพัฒนาเครือข่าย

Burke (๑๙๙๙) เสนอแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายที่มุ่งรักษาความสมดุลระหว่างความต้องการของหน่วยสนับสนุนและเครือข่าย ดังนี้

๑) ปัจจัยนำเข้าจากภายนอก ประเด็นสำคัญที่สุด คือ อันตรายอันเกิดจากทรัพยากรจากภายนอกที่ให้ผลเสียมากกว่าผลดี การเปิดกว้างและกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยได้ การรวมศูนย์จะมีมากผ่านการจัดหาเงินอุดหนุน และเป็นการทำลายเครือข่ายจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ตัวแทนกลุ่มมีความรับผิดชอบในการระดมทรัพยากรแทนที่หน่วยงานสนับสนุนจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในเรื่องนี้

๒) ความเป็นเอกภาพ รูปแบบที่ถูกออกแบบไว้ยากที่จะเติบโตได้ แต่ละเครือข่ายไม่เหมือนกัน ต้องเปิดโอกาสให้เครือข่ายออกแบบของตัวเอง

๓) คำนิยาม เครือข่ายต้องนิยาม/กำหนดวัตถุประสงค์ และขอบเขต ประเด็นหรือขอบเขตพื้นที่ของตัวเอง เครือข่ายจำเป็นต้องแน่ใจว่าไม่ซ้ำซ้อนหรือแข่งขันกับเครือข่ายที่มีอยู่แล้วแต่ละจะพัฒนาความสัมพันธ์ไปเชื่อมโยงกับสถาบันที่เกี่ยวข้อง

๔) ความเกี่ยวข้องในวงกว้าง ถ้าจะให้เครือข่ายอยู่รอด เครือข่ายต้องมีความหลากหลาย มีความมุ่งมั่น อยู่เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายมากกว่า ๑ คน ต้องมีกลุ่มแกนของเครือข่ายที่คอยผลักดัน คนกลุ่มนี้ควรเป็นคนที่คอยกระตุ้นให้ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และควรติดต่อสื่อสารกับสมาชิกที่ห่างหายไปให้บ่อยครั้ง สม่ำเสมอ มีการแบ่งงานให้กับสมาชิกร่วมรับผิดชอบ

๕) การมีส่วนร่วม ปกติเครือข่ายประกอบด้วย สมาชิกขององค์การพัฒนา เอกชน นักวิจัย องค์กรชุมชน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าคนเหล่านี้ยังคงติดต่อและเอื้อประโยชน์ให้กันอยู่

๖) ความขัดแย้งภายในสมาชิกเครือข่ายมักจะสงสัระแวงกัน หรือมีวาระแฝงต่างกัน ออกไป การเปิดเผยและการติดต่อสื่อสารที่ดีภายในเครือข่ายจะช่วยลดความตึงเครียดได้ ความเป็นประชาธิปไตย และการบวนการตัดสินใจแบบใสสะอาด มีความสำคัญสำหรับการจัดการกับเรื่องนี้

๗) รางวัลการรับรู้ถึงความพยายามที่สมาชิกทุ่มเทให้กับเครือข่ายมีความสำคัญต่อการรักษาไว้ซึ่งความกระตือรือร้นของสมาชิก แต่ก็เป็นที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่เครือข่ายอาจมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป กลุ่มแยกตัวออกไปตั้งใหม่ วาระที่สนใจเปลี่ยนไป สมาชิกลาออก

หรือเข้ามาใหม่ คุณค่าของเครือข่ายอาจมาจากสายสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นบริเวณรอบๆ เครือข่าย

๘) ความยืดหยุ่นเครือข่ายต้องการกฎและความรับผิดชอบ แต่ต้องไม่ตายตัวมากเกินไป ความสามารถในการปรับมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเครือข่าย ขณะที่วัตถุประสงค์ของเครือข่ายควรชัดเจน แต่ก็ต้องมีขอบเขตที่เครือข่ายสามารถเปลี่ยนแปลงได้

๙) ทำประสบการณ์ให้เป็นเรื่องเป็นราวถ้าเครือข่ายเป็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ การเรียนรู้ก็จำเป็นต้องถูกทำให้เป็นเรื่องเป็นราว เพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๑๐) การให้เงินอุดหนุนเครือข่ายไม่อาจดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องใช้เงินและทรัพยากรอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงินในการทำงานของเครือข่าย แหล่งอุดหนุนเงินที่หลากหลายเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างความยั่งยืนให้กับเครือข่าย

๑๑) ความถูกต้องตามกฎหมาย เครือข่ายต้องมีชื่อและมีการติดต่อเพื่อจัดตั้งชื่อเสียงเรียงนามของเครือข่าย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูง และการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ จะช่วยสร้างความยั่งยืนและพลังอำนาจของเครือข่าย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรรวิการ์ หงษ์งาม^{๕๒} ได้ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของเด็กพิการ พบว่า พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเป็นแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติ เพื่อให้สิทธิในการรักษาพยาบาลเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เกิดการมีส่วนร่วมทางสังคมของทุกคน นวมทั้งให้สิทธิในการประกอบอาชีพ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กพิการนอกจากได้รับการจัดการศึกษาเหมือนเด็กทั่วไป ยังให้เด็กพิการได้รับสิทธิพิเศษในการรับบริการช่วยเหลือทางการศึกษาตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการและได้รับสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นใดทางการด้านการศึกษา เช่น การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กพิการซึ่งเป็นเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กพิการโดยจัดทำเป็นเทคโนโลยีในรูปแบบสื่อประสม (Multimedia) ประกอบด้วย ข้อความเสียง รูปภาพ และภาพเคลื่อนไหว เด็กพิการสามารถเรียนรู้ด้วยการอ่านจากการดูนิทาน

ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์^{๕๓} ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจเป็นผู้เรียนที่ต้องการเรียนเนื้อหาที่ใกล้ตัวและคิดว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม คำตอบจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาไม่มีความแตกต่างที่ชัดเจนความคิดเห็นของอาจารย์ ทั้งนี้เนื่องจากว่า นักศึกษาส่วนหนึ่งอาจให้การตัดสินใจอยู่ที่ผู้สอนว่าจะเลือกเนื้อหาเช่นไรมา

^{๕๒} กรรวิการ์ หงษ์งาม, เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของเด็กพิการ. วารสารสถาบันราชสุตา ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ , ๒๕๖๖, หน้า ๑๔๑.

^{๕๓} ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์, การพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓. หน้า บทคัดย่อ

สอน จึงอาจไม่ให้ความใส่ใจในการตอบแบบสำรวจมากนัก และอาจารย์ที่ตอบแบบสำรวจอาจมีความเห็นที่สอดคล้องกับผู้เรียนที่เห็นว่าผู้เรียนควรได้ฝึกเนื้อหาที่ใกล้ตัวและคิดว่าสามารถนำไปใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารที่ว่าภาษาอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างชนชาติต่างๆ ด้านการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและที่สำคัญที่สุดคือ การนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพในธุรกิจที่สามารถนำเงินจากต่างประเทศเข้ามาได้มาก และการจัดเรียงเนื้อหาและการฝึกทักษะครั้งนี้ใช้อ่านเป็นพื้นฐานจากนั้นจึงมีการฝึกทักษะการฟังการเขียนและการพูดหรือการเขียน ทั้งนี้ต้องการให้เป็นไปตามหลักการที่ว่าให้การเรียนรู้ภาษาแม่ ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้โดยการเริ่มจากทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน

เสถียร แป้นเหลือ^{๕๔} ได้ศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง ภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับภาวะ ผู้นำและบทบาทหน้าที่ผู้นำในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ความหมาย ความสำคัญ คุณสมบัติ และ องค์ประกอบของการเป็นผู้นำที่ดี เพราะการบริหารและการดำเนินกิจกรรมนักศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับผู้นำนักศึกษา ที่ได้รับการเลือกตั้งขึ้นมาเป็นตัวแทนของนักศึกษาและผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต้องมีความรู้ความสามารถในการสื่อสารในเรื่องต่างๆ ได้แก่ หลักการและกระบวนการสื่อสาร ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ศิลปะการสื่อสารจึงเป็นคุณลักษณะ ภาวะผู้นำที่จำเป็นสำหรับ ผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ณัฏฐา สุวรรณานนท์^{๕๕} ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตร การบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปในด้านการประเมินของ ผู้บริหารที่มีต่อสภาพแวดล้อมให้มีความเห็นว่า ควรมีหลักการและเหตุผลของหลักสูตรเพื่อบอก ความสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรม และเพิ่มเติมวัตถุประสงค์การฝึกอบรมโดยเน้นด้านจริยธรรม คุณธรรม การดำรงตนในศีลธรรมอันดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรมในหน้าที่ ในการ ปกครอง บังคับบัญชา และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในองค์กร ตลอดจนควรปรับปรุง โครงสร้าง หลักสูตรให้มีความสอดคล้องตรงตามชื่อหลักสูตรด้วยการจัดกลุ่มหมวดวิชา และแสดงวัตถุประสงค์ ของหมวดวิชาให้ชัดเจน รวมถึงควรปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความทันสมัย จัดหมวดวิชาหรือ กลุ่มวิชา ให้มีข้อเท็จจริงรายวิชาต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นลำดับแรก

^{๕๔} เสถียร แป้นเหลือ. (๒๕๔๖). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการ กิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปรินญาณพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

^{๕๕} ณัฏฐา สุวรรณานนท์. (๒๕๔๙) การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารงานตำรวจชั้นสูงของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๔๙. ปรินญาณการศึกษา กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ^{๕๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน พบว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการของตะวันตกก่อกำเนิดมาจากการทดลองในระบบการศึกษาเฉพาะทางที่เริ่มมาจากผู้สอนกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเจาะจงลงไปถึงความชำนาญพิเศษ ซึ่งขยายไปตามสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและจำกัดฐานข้อมูลที่ซับซ้อน ปฏิบัติการอย่างนี้มีผลออกมาเป็นการบูรณาการกัน และผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนสามารถอธิบายการพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมทั้ง ๔ ด้าน ได้เป็นอย่างดี ในส่วนของปัญญาและอารมณ์ พบว่า สามารถอธิบายแบบประเมินความคิดเห็นต่อพัฒนารูปแบบพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี

^{๕๖} โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ, พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๕)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน ๓ แบบ คือ ๑) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลในเอกสารที่ผู้เก็บข้อมูลแล้ว ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้พิการทางการได้ยิน, พี่เลี้ยงคนพิการทางการได้ยิน และตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ๓) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยงผู้พิการทางการได้ยิน และตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน โดยเป็นลักษณะของเครือข่ายมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑.๑) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้และการสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาของผู้พิการทางการได้ยิน

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) การลงพื้นที่ในจังหวัดลำปาง เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และผู้วิจัยได้หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน โดยใช้เครื่องมือเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน จำนวน ๔๔ คน

๒) การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารี จังหวัดลำปาง และองค์กรอิสระ เช่น ชมรมคนหูหนวกจังหวัดลำปาง เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และพัฒนานวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนของผู้พิการทางการได้ยิน

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจกลุ่มเป้าหมายใน จังหวัดลำปาง เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และหลักปฏิบัติผู้พิการทางการได้ยิน ตามแนวพระพุทธศาสนา ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการ

พัฒนาผู้พิการทางการได้ยินโดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัยนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้พิการทางการได้ยินและภาคีเครือข่ายต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้กลุ่มผู้พิการทางการได้ยินตลอดจนภาคีเครือข่าย ได้มีโอกาสเข้าร่วมสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยินซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดภาคเหนือ คือ จังหวัดลำปาง

๓.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

๑) ตัวแทนผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔๔ คน

๒) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง

จำนวน ๑๐ คน

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

๑) ตัวแทนผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔๔ คน และหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน โดยใช้เครื่องมือเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน

๒) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง จำนวน ๑๐ คน

๓) เครือข่าย เช่น โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารี จังหวัดลำปาง และสถาบันมาน้ำฟ้าเพื่อการวิจัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนหูหนวก จังหวัดเชียงใหม่ และองค์กรอิสระ เช่น ชมรมคนหูหนวกจังหวัดลำปาง

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เป้าหมายในการสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. สร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาของผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง เครื่องมือชิ้นนี้จะเก็บผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง ไม่น้อยกว่า ๔๔ คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

(๑) คณะผู้วิจัยได้ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของผู้พิการทางการได้ยินผ่านวีดิทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์ (interactive video) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการรับรู้ เช่น สิ่งรับรู้ด้วยการมองเห็น สื่อที่มีเสียงและภาพ

(๒) นานิทานที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นักวิจัยวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปริวรรตไว้ นำมาให้ผู้พิการทางการได้ยินอ่าน และพิจารณาความชอบของเนื้อหาและเหมาะสมกับช่วงวัย โดยผู้พิการทางการได้ยิน เลือก นิทานเรื่องสามปม สามกวี ซึ่งเป็นนิทานที่มีเนื้อหาเข้าใจง่ายกับการดำรงชีวิตประจำวัน และแทรกหลักธรรมการใช้ชีวิตสามวิภกุต สามโอกาส ที่มนุษย์ต้องพบเจอ ซึ่งจะอธิบายในบทที่ ๔

(๓) ออกแบบและสร้างนวัตกรรมการสอนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ที่นักวิจัยได้หาข้อมูลเบื้องต้นที่เหมาะสมกับผู้พิการทางการได้ยิน โดยคณะทำงานได้รับความร่วมมือจาก วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล เข้ามาช่วยเป็นล่ามภาษามือในวีดิทัศน์ และผู้เชี่ยวชาญภาษามือจากสถาบันมาน้ำฟ้า และโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารี มาวิเคราะห์ปรับปรุงเนื้อหาของนิทานให้สัมพันธ์กับภาษามือ

(๔) นำไปใช้กับผู้พิการทางการได้ยินในจังหวัดลำปาง

๒. แบบประเมินหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๓. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยจะมีโครงร่างการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยินผ่านหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาวัฒนธรรมเชิงพุทธ

๔. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยจะมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับผู้พิการทางการได้ยินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๕. ขุดปฏิบัติการการพัฒนา ศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๕ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรู้และนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน การจัดสัมมนากลุ่มย่อย ตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงาน

ระยะที่ ๒ การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่ในจังหวัดลำปาง เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการพัฒนานวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ระยะที่ ๓ คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาสภาพการณ์และศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และแจกแบบประเมินหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน จำนวน ไม่ต่ำกว่า ๔๔ คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยินในชุมชน

ระยะที่ ๔ เป็นการระดมความเห็นของผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และนำมาซึ่งขุดปฏิบัติการศักยภาพผู้พิการทางการได้ยินเนื้อหาประกอบด้วย นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินในชุมชน และการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ และ ๓

ระยะที่ ๕ การสรุปองค์ความรู้ของการสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกของเครือข่ายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ และ ๓

ระยะที่ ๕ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของเครือข่ายแต่ละจังหวัดภาคเหนือ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาผู้พิการทางการได้ยิน

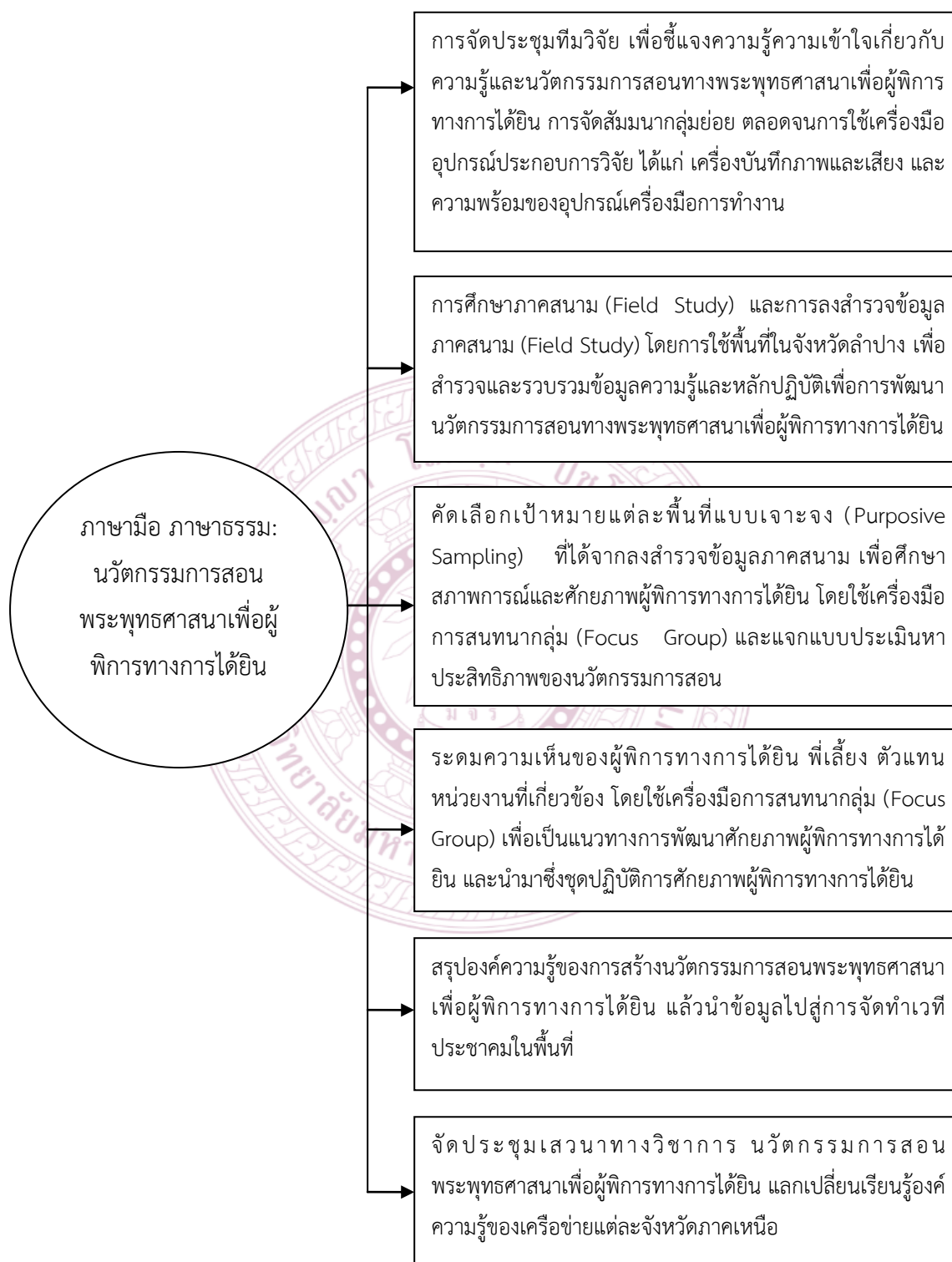
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง อีกทั้งวิเคราะห์แบบประเมินประสิทธิภาพของ นวัตกรรมการสอนด้วย เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมใน ประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมา วิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีก ครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และ จำแนกเหตุการณ์หลักๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิง คำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนา วิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมเพื่อผู้พิการทางการได้ยินตามแนวพระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ นำมา ซึ่งการสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยินแล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำ เวทีประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำประชาพิจารณ์ ในพื้นที่ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือ ปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อการขัดเกลาวัฒนธรรมเชิงพุทธเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน และจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่ สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชิว หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรม การสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

๓.๘ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย

ภาพประกอบที่ ๓.๑ สรุปกิจกรรมและขั้นตอนการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธรูปศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน รูปแบบวิธีการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน ๓ แบบ คือ ๑) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลในเอกสารที่ผู้เก็บข้อมูลแล้ว ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้พิการทางการได้ยิน, พี่เลี้ยงคนพิการทางการได้ยิน และตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ๓) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยงผู้พิการทางการได้ยิน และตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธรูปศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน ซึ่งมีผลการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธรูปศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

นวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็นการใช้วิธีการเชิงระบบในการปรับปรุง และคิดค้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนพระพุทธรูปศาสนาในแบบใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีคุณภาพขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการจัดการเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่อาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านคอมพิวเตอร์ เช่น วีดิทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์ (interactive video) ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มพี่เลี้ยง พบว่า กระบวนการรับรู้หรือการตีความที่มากกระทบกับประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตา ผิวหนัง เป็นต้น การรับรู้ (Perception) จัดว่าเป็นสื่อกลางสำคัญที่ให้ผู้พิการทางการได้ยินเกิดประสบการณ์และเป็นเครื่องมือนำความรู้เข้าสู่สมองเพื่อให้สมองเก็บรวบรวมและจดจำข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไว้ สำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) และใช้ความคิดรวบยอดนั้นค้นหาความรู้อื่นๆ สำหรับผู้พิการทางการได้ยินนั้นไม่สามารถใช้หูในการรับรู้ได้เท่ากับประสาทตา คนหูหนวกจึงต้องอาศัยการรับรู้ทางสายตาช่วยในการรับรู้เป็นอย่างมาก รวมถึงใช้วิธีการรับรู้จากประสาทสัมผัสอื่นๆ ได้แก่ การสัมผัส การดมกลิ่น การชิมรส เข้ามามีส่วนช่วยในการรับรู้ ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมการสอนควรพิจารณาการใช้สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิธีการรับรู้หรือการเรียนรู้

ดังนั้น นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่สำคัญและสอดคล้องกับวิธีการรับรู้ ประกอบด้วย ๓ ประการ ดังนี้

๑) สิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น

ผู้พิการทางการได้ยินจะเรียนรู้ด้วยการดูและการอ่าน เช่น ตัวหนังสือ ภาษาเขียน รูปแบบวัตถุ อุปกรณ์และภาษาท่าทางเช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่ผู้พิการทางการได้ยินภาษาท่าทางเป็นสื่อที่สำคัญโดยเฉพาะการท่ามมือในลักษณะต่างๆ ที่เรียกว่า ภาษามือซึ่งใช้มือในการสื่อความหมายและถ่ายทอดอารมณ์แทนการพูด รวมทั้งมีการแสดงสีหน้าและกิริยาท่าทางประกอบเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจท่ามมือ ซึ่งประกอบด้วยกัน ๕ อย่างคือ

(๑) ท่ามมือ (Hand shape) เป็นการท่ามมือเป็นท่าต่างๆ ได้แก่ กำมือ แบมือ กางนิ้ว รวมนิ้ว จีบนิ้ว

(๒) ระดับของมือ (Position) ระดับของมือจะให้ความหมายที่ต่างกันถึงแม้ว่าใช้ท่ามมือเหมือนกัน เช่น ใช้นิ้วชี้ที่หน้าอก หมายถึง ฉัน ถ้าชี้ไปที่ขมับ หมายถึงรู้

(๓) ทิศทางการหันของมือ (Location) เช่น การใช้นิ้วชี้เข้ามาที่ตัวผู้พูด หมายถึง ฉัน แต่ถ้าชี้ออกไปที่คนที่พูดด้วย หมายถึง คุณ

(๔) การเคลื่อนไหวของมือ (Movement) เพื่อช่วยสื่อความหมายหรือถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก

(๕) การแสดงสีหน้า (Facial Expression) เพื่อช่วยสื่อความหมายหรือถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก

และนวัตกรรมสื่อการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินจะใช้ “ภาษามือไทย” เนื่องจาก ภาษามือไทยเป็นภาษาที่มีโครงสร้างทางภาษาและไวยากรณ์เป็นของตนเอง ซึ่งมีโครงสร้างและไวยากรณ์แตกต่างจากภาษาไทย และภาษามือไทยเป็นภาษาแรกและภาษาพูดของผู้พิการทางการได้ยิน

๒) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ

ผู้พิการทางการได้ยินสามารถมองเห็นได้เช่นเดียวกันคนทั่วไป แต่มีข้อจำกัดในการรับรู้จากเสียง ดังนั้น ในการใช้สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ต้องจัดให้มีอักษรบรรยายคำพูดและเสียงที่มีอยู่ในสื่อไว้ได้ภาพนั้นด้วย นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่จะช่วยให้สื่อความหมาย แปลสื่อเสียงที่ต้องใช้การได้ยินให้อยู่ในรูปสื่อที่รับรู้ด้วยตา นั่นคือ ล่ามภาษามือ ดังนั้น ในกรณีที่เป็นสื่อที่มีทั้งเสียงและภาพอาจจัดให้มีการบันทึกภาพล่ามภาษามือไว้ที่มุมภาพเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินดูภาพของสื่อและดูล่ามภาษามือไปพร้อมๆ กันโดยล่ามภาษามือทำหน้าที่ฟังเสียงพูดและเสียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสื่อพร้อมกับทำท่ามภาษามือถ่ายทอดให้คนหูหนวกเข้าใจ

๓) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ในสื่อจะประกอบด้วยชุดการเรียนรู้แบบทบทวนเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินสามารถศึกษาหรือทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นโปรแกรมชุดการเรียนรู้การสอน โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนระบบมัลติมีเดียจะช่วยเสริมพัฒนาการทางการรับรู้ของผู้พิการทางการได้ยินที่อาศัยประสาทสัมผัสทางตาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ รูปแบบของสื่อแบบ

มัลติมีเดียที่มีทั้งตัวหนังสือ รูปภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว รวมถึงภาพจากวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นภาพการแสดงท่าภาษามือในเนื้อหาต่างๆ จะมีส่วนช่วยให้คนหูหนวกเข้าใจเรื่องราวในเนื้อหาวิชาที่สอนได้ดีกว่าแบบตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวหรือตัวหนังสือกับภาษามือ

ภาพประกอบที่ ๔.๑ ลงพื้นที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่ดูแลผู้พิการทางการได้ยิน

ภาพประกอบที่ ๔.๒ จัดกิจกรรมค้นหาความต้องการสื่อนวัตกรรมการสอน
พระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

ภาพประกอบที่ ๔.๓ จัดกิจกรรมค้นหาความต้องการสื่อนวัตกรรมการสอน
พระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

และนิทานทางพระพุทธศาสนาที่ผู้พิการทางการได้ยินเสนอความต้องการผ่านการสนทนากลุ่มในการจัดกิจกรรมนั้น เป็นนิทานล้านนาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ ๑) เรื่อง สามป้งสามก๊ว เพื่อนำไปสร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์ต่อไป

๔.๒ เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนานักวิจัยและผู้พิการทางการได้ยินร่วมกันหารือและค้นหานิทานทางพระพุทธศาสนาที่ผู้พิการทางการได้ยินเสนอความต้องการผ่านการสนทนากลุ่มในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นนิทานล้านนาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง คือ เรื่อง สามป้งสามก๊ว ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่ง เนื้อเรื่องแฝงปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ ได้แก่ 1) สนุกอย่างนอน 2) เมียวอนอย่ายืม 3) โอ้เน่าให้เห็น 4) เหม็นให้รู้ 5) นอนสูงให้นอนคว่ำ 6) นอนต่ำให้นอนหงาย คำว่า “ป้ง” น่าจะตรงกับภาษาไทยกลาง คือคำว่าปลง กล่าวคือ อย่าปลงใจเชื่อในสามสิ่ง ส่วนคำว่า “ก๊ว” แปลว่า เล็กๆ หรือสถานที่คับแคบ คืออย่าประมาทในการเดินข้าม อาจจะมีอันตรายทุกเมื่อ และนำมาปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยปราชญ์ชาวบ้าน และตรวจเนื้อหาความถูกต้องจากนักวิชาการด้านศาสนา และนักวิชาการภาษามือเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้พิการ และไปสู่กระบวนการทำเป็น

ภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวและประกอบด้วยนักล่ามภาษามือและนักพากย์ให้เสียงและภาษามือไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ซ้ำเกินไป ไม่ไวเกินไป โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1) สิ่งที่เรารับรู้ด้วยการมองเห็น เช่น ท่ามือ (Hand shape) (2) ระดับของมือ (Position) (3) ทิศทางการหันของมือ (Location) (4) การเคลื่อนไหวของมือ (Movement) (5) การแสดงสีหน้า (Facial Expression)

2) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ ในคลิป VDO มีล่ามภาษามืออำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่จะช่วยให้สื่อความหมาย แปลสื่อเสียงที่ต้องใช้การได้ยินให้อยู่ในรูปสื่อที่รับรู้ด้วยตา และจัดให้มีการบันทึกภาพล่ามภาษามือไว้ที่มุมภาพเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินดูภาพของสื่อและดูล่ามภาษามือไปพร้อมๆ กันโดยล่ามภาษามือทำหน้าที่ฟังเสียงพูดและเสียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสื่อพร้อมกับทำท่าภาษามือถ่ายทอดให้คนหูหนวกเข้าใจ

3) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นรูปแบบของสื่อแบบมัลติมีเดียที่มีทั้งตัวหนังสือ รูปภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นภาพการแสดงท่าภาษามือในเนื้อหาต่างๆ จะมีส่วนช่วยให้คนหูหนวกเข้าใจเรื่องราวในเนื้อหาวิชาที่สอนได้ดีกว่าแบบตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวหรือตัวหนังสือกับภาษามือ

โดยเนื้อเรื่อง สามป้งสามก๊ว มีเนื้อหาดังนี้

๑) เรื่อง สามป้งสามก๊ว^๑ (เนื้อหาที่ได้จากการปริวรรต)

เรื่องราวเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่ง เนื้อเรื่องแบ่งปริศนาธรรมคำสอน ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) สนุกอย่านอน ๒) เมียวนอนอย่ายืน ๓) โยนน้ำหื้อเห็น ๔) เหม็นหื้อรู้ ๕) นอนสูงหื้อนอนต่ำ ๖) นอนต่ำหื้อนอนหงาย คำว่า “ป้ง” น่าจะตรงกับภาษาไทยกลาง คือคำว่าปลง กล่าวคือ อย่าปลงใจเชื่อในสามสิ่ง ส่วนคำว่า “ก๊ว” แปลว่าเล็กๆ หรือสถานที่คับแคบ คืออย่าประมาทในการเดินข้าม อาจจะมีอันตรายทุกเมื่อ

เนื้อเรื่อง

สัตถาสัพพัญญูพระพุทธเจ้าหากเป็นครูของคนและเทวดาสถิตสำราญในเขตวันฉัตรอารามปรารพซึ่งปัญญาปารมี ขิยาอันเจ้าภิกษุทั้งหลายหากวันฉัตรนาสรณเสริมปัญญาแห่งต้นท้อเป็นเหตุเป็นอารัมมณะแล้ว ก็ปะวัติเทศนายังชาตะกะอันนี้ อันสังคิตติอาริยะเจ้าดังหลาย หากเขวดกฏหมายด้วยคาถา อาทิ ปาทว่า วิณณันตีสิตโตนี้แล วิด้วยมีแต่แลยังมีในวันหนึ่ง เจ้าภิกษุทั้งหลายก็มานั่งพร้อมประชุมกันในธัมมสภา คะสาละวันฉัตรนา สรรณูเสริมปัญญาปารมี คือว่าปัญญาปารมีแห่งพระสถิตถาวาโหว่ดังนี้ อาวุโสสุธาเจ้าดังหลาย พระพุทธเจ้าต้นเป็นครูแห่งเราดังหลาย มหาปัญญาปัญญามีปัญญาอันมาก ปุญปัญญา มีปัญญาอันแน่นหนา คัมภีระปัญญา ปัญญาอันเลิศ หาสะวะนะปัญญาปัญญามีปัญญาบังเกิดยังความชุ่มชื่นยินดีแก่คนและเทวดาดังหลาย ะวะนะปัญญาอันกล้าคม นิพเพธิกะปัญญา มีปัญญาอันควิแก้ไขเสียยังความสะลั่งสงสัยแห่งคนและเทวดาดังหลาย ทะสะพะโล พระพุทธเจ้าต้นนั้น อันครอบงำยังทะปาทะแห่งบุคคลดังผู้อื่น เตียนยอมสั่งสอนยังพราหมณะดังหลายอันมีพุทธะทันตะพราหมณ์เป็นต้นแล สั่งสอนยังวิระชะกะ ดังหลายอันมีสะภิยะริการะกะ เป็นต้น แลสั่งสอนยังกัษัตถัง

^๑ นิทานเรื่องสามป้ง สามก๊ว อาจจะมีที่มาเข้าใจใกล้เคียงหรือคำเพี้ยนมาจาก สามป้ง สามก๊ว ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน และนิทานเรื่องนี้มีเนื้อหาลำดับกับนิทานชาดก เรื่อง สุชาตกุมาร สามป้ง สามก๊ว

หลายมีละกะยักข์เป็นตีน และสอนยังโจร ดังหลายหมายมืองคูลิมาระ เป็นต้น แลสอนยังพรหมม์ ดังหลายมีพะกาพรหมม์ เป็นต้น แล้วกระทำยังบุคคลต้งหลายฝูงนั้น ทื่อหาพิชปได้เป็นดั่งพ้อหมอผู้ฉลาด และกระทำหื้อพิชงตัวกล้า ทื่ออ่อน ยอม ด้วยคำสตร์ศิลป์แห่งตน ยะภาอันนั้นแลมีอุปมาอันใด สัตถาอันว่าพระพุทเจ้าแห่งเรา ก็อุปไมฉนั้นแล เจ้าภิกษุต้งหลายสำแดงสรณเสริญคุณพระพุทเจ้า ด้วยประการ ดังนี้แล้ว ก็นั่งอยู่หั้นแล สัตถาพระพุทเจ้า อันสถิตสำราญในธรรคันธกุฎิ ได้ยินยังคาถาเจียนจำแห่งเจ้าภิกษุต้งหลาย พระก็เสด็จลีลามาสู่ที่อยู่ภิกษุต้งหลายแล้วก็ถามว่า ภิกขเว ตูราภิกษุต้งหลาย ตุมเหท่านต้งหลายมานั่งประชุมพร้อมกันด้วยคาถาอันใดในกาลบัดนี้อันลา อถะโนกาลนั้นเจ้าภิกษุต้งหลายจึงไห้ว่า กันตเถกะคะวา ข้าแต่พระพุทเจ้า ผู้ข้าต้งหลายพร้อมชุมนุมกันด้วยคาถาอันมีดังนี้แล พระพุทเจ้าจึงกล่าววว่า ภิกขเวตูลาภิกษุต้งหลาย พระตถาคตะมีปัญญาบ่เท่าในกาละภาวะปัจจุบันนี้ สิ่งเดียว ในอดีตอันข้ามล่วงแล้วนานนัถ วันนั้นเมื่อญาณปัญญาแห่งพระตถาคตะบ่แก่กล้า เตื่อ ยังป่าเบ็งปาระมี ก็ยังมีปัญญาสิ่งเดียว แลพระพุทเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้วก็ทรงตุมหิภาวะอยู่บ่ปากจั้นแล เตหิ สิตโต พระพุทเจ้าต้งองอาลอันเจ้าภิกษุหากอาราธนาขอธัมมเทศนาต้งนั้น พระก็นำเอามายัง อติตะสัมมสัมมเทศนาว่าอติเต กาเลพารานะสิยังชนะโกนามะ รัชังกาเลสิ ตทาโพธิสิตโต พรหมะเกเล นิพพัตติเสนะกุมารโ นามังกะรีสุชนะนามะมะโกนามะราชา ยังมีพญาตนหนึ่งชื่อว่า ชนกะก็สะทำยังราชะภาวะ เป็นพญาในเมืองพารานะสิ ตทาในกาลนั้นบรมโพธิสัตว์ก็เกิดในตระกูลพราหมณ์อันหนึ่งแล พ้อแม่ก็ใส่ชื่อลูกแห่งตนว่าเสนะกะกุมารแลส่วนเสนะกะตนนั้น เยพพะนะถึงวัยขึ้นใหญ่แล้วก็ไปเรียนเองยังศาสตร์และศิลป์ในเมืองตักกะสิลาได้เสียแล้ว ก็ปีกมาสู่เมืองพารานะสิต้งเก่า ส่วนว่าเสนะกะกุมารก็เข้าเฝ้าพญาตนพ้อ ๆ ก็ต้งยังเสนะมารไวในที่อันเป็นอามาตย์จั้นแล ตั้นนั้นเสนะกะอาตาดย์ก็สอนยังอัครธรรมาแก่พญาพารานะสิตนั้นทุกเมื่อแล มธูธัมมะกะสิโณหุตวาฉันว่าเสนะกะอามาตย์ผู้มีปัญญาอันเทศนาธรรมอันหวานมาน กต้งไวยังพญาชนกะหื้อถึงด้วยศีลห้าแล้ว หื้อต้งอยู่ในกัลป์ยาณะปฏิบัติอันดีอันงาม คือ หื้อทานและล้าอุปโปสเถ แลกุสละกัมมะปะเถเอ ๑๐ ประการแล ในกาลอันนั้นเหมือนกลายอันเกิดมาแห่งพระพุทเจ้าต้งหลายในโขงเมืองพารานะสิต้งมวลก็มีแล สัพพะสะกะละรัฐตวาสิโน คนต้งหลายมวลอยู่ในอาณาวัฏระโขงเมืองตั้นนั้นเป็นต้นวาพญาและอุปราชก็ประชุมชุมนุมกันมาในวันปักกะ ต้งหลายมีเดือนเป็งและเดือนดับเป็นต้น แลก็ตกต้งยังธรรมสภาคะสนามอันเป็นตี่ชุมนุมฟังธรรมและส่วนวามหาสัตว์เล่าคือเสนะกะปณจิตะอามาตย์ก็ขึ้นนั่งเหนือแท่นอันมีในท่ามกลางนั้นแลก็เทศนาธรรมด้วยตนเสมือนดั่งพุททะลีลานั้นละแล ส่วนธัมมะกถาแห่งบรมโพธิสัตว์นั้นก็เหมือนดั่งพระพุทเจ้าสิ่งเดียวแล ธัญญุตตะโรมะหัลละกะพราหมณ์ธระนะภิกขัง วะริตวากะพะนะปะนะสะกังละภิตวา เอกัสสมิงพราหมณ์กะเกเล นิภะกะมิตวา ปุณะภิกมัง วะริสสามิตะคะโต ในกาลนั้นยังมีพราหมณ์เฒ่าแก่ ผู้หนึ่งก็เตียนยอมลักเดินไปแสวงหาขอข้าวของบ่ขาดก็ได้ข้าวของประมาณร้อยกะหาบณะก็เอาไปฝากไว้ในตระกูลพราหมณ์ผู้หนึ่งแล้ว ก็หนีไปแ่วแสวงหาขอข้าวของเหมือนเก่าต้งอัน ตทาสาคะสัสสะกาเลในกาลเมื่อพราหมณ์ผู้หนึ่งไปแสวงหาขอข้าวของต้งอันในตระกูลพราหมณ์อันนั้นก็จ่ายข้าวของร้อยกะหาบณะบริโศกกินเสียเสียหั้นแล ส่วนว่าพราหมณ์ผู้เป็นเจ้าข้าวของนั้นคินมารอดแล้ว ก็มาโจทยถามเอายังข้าวของแห่งตนอยู่ไ้ๆ หั้นแลพราหมณ์ตระกูลนั้นก็บ่อาจเพื่อจักหื้อไ้ยังข้าวของร้อยกะหาบณะนั้นได้ก็หื้อยังลูกสาวแห่งตนไปเป็นบาทบริจาการแห่งพราหมณ์เฒ่าผู้หนึ่ง หั้นแล ส่วนพราหมณ์เฒ่าผู้หนึ่งก็เอายังกุมาริผู้หนุ่มน้อยนั้นไปอยู่บ้านแห่งตนอันมีบ่ไกลต้งเมืองพารานะสิเท่าใดแล

อละในกาลนั้นเมียแห่งพราหมณ์เฝ้าก็เป็นตั่งบ้อมด้วยต้นหาคามคุณ ก็ด้วยต้นยังหนุ่มหน้อย ก็กระทำยังมีจนจารกันด้วยหนุยตั่งหลายผุ้งอื่นหันแล โปชะสีหิอะติปิยะวัตถุนินามะชื่อว่าวัตถุตัง หลายอันโลกบ่เปิงอ้มมี ๑๐ ประการและ กะตะมานิโสพะสะ ๑๖ ประการนี้เป็นโคลาสาละโลสัพพะ สะวันติ จินะตัพปะติ น้ำหมาสมุทสาครบ่ทอนอ้อมด้วยแม่น้ำน้อยใหญ่ที่ไหลเข้าไปหานั้น ๑. อักคิอุ ปาทาเนนะตัพปะติไฟก็บ่ทอนอ้อมด้วยไม้หั่วเป็นต้น ราชาที่ท้าวพญาก็บ่ทอนอ้อมด้วยบ้านเมืองจะแล มีเมืองหนึ่งแล้วก็มีใครไดยังเมืองอื่นแถมเล่า พาโลคนผู้หาปัญญาได้ก็บ่ทอนอ้อมด้วยบาปตั่งหลาย ย่อมบ่ขวายกระทำบาปอยู่ใ้ๆ อตถิผู้หญิงตั่งหลายก็บ่ทอนอ้อมด้วยสิ่ง ๓ ประการ คือ บ้อมด้วยเมณ ธิมมแลบ้อมด้วยเครื่องย่องของประดับและบ้อมด้วยอันประสูตรลูกสะแล พราหมโณ พราหมณ์ก็บ้อม ด้วยมนตราเพตตังหลายญายอิริยะเล็งต้นมีฉานก็บ้อมด้วยวิหระสมายติมียาอันอยู่ด้วยฉานสมบัติ แล เสกโขอิริยะสาวกะเจ้าต้นเป็นเสกชะ ก็บ้อมด้วยปัจจัยแก่กิเลสตั่งมวลแล อัปปิลโล เจ้าภิกขุต้นบ่ มักนอนก็บ้อมด้วยธุดังคะคุณ อาระวะวิริโยแล โยคาวะระเจ้าต้นมีความเพียร หากได้ปรารธนาซึ่ง ความเพียรนั้นแลธัมมะกสิโก บุคคลต้นเป็นธัมมะกสิกะก็บ่ทอนอ้อมด้วยอันกล่าวเพียรจำด้วยธรรมและ ทาคินาธรรมแก่คนตั่งหลาย วิสาระโท บุคคลผู้มีปัญญาวิสาระทะแก่กล้าก็หากบ่ทอนอ้อมด้วยปริสา ทะตั่งมวลแล สัทธาบุคคลผู้ประกอบด้วยศรัทธาก็หากบ้อมด้วยอันอุปากยังสังฆะเจ้า ทายะโก บุคคล ผู้มักจ้อทานก็บ่ทอนอ้อมด้วยอันสละข้าวของเงินคำ ปันติโต บุคคลผู้มีปัญญาก็บ้อมด้วยฟังธรรม จตุส สะปริสา บริษัท ๔ จำพวกก็บ้อมด้วยธัมมพระพุทเจ้าแล ๑๖ ประการท่านว่าในโลกนี้บ่มีอ้มแต่แล สาธิพราหมะณิเมณุนะพาละธัมมะนะ อติตา ส่วนว่านางพราหมณ์นั้น บ้อมด้วย กามะตันทาตั่งมวล อันเป็นการสร้างบ้อมแห่งหนวยและนางพราหมณ์ผู้นั้นมักนำเอาอย่างผัวผู้อื่นมาเป็นผัวตน ยามเมื่อผัว เถ้านั้นเสียไปแล้ว อันจักกระทำปาปะกัมมอันแน้นหนาด้วยกามกิเลส เหตุว่าได้ผัวเก่าพันล่มเวว่า บ่ปูนดีชม บ่สมกับนางหนุ่มหน้อย สังสีกอันมันเล็งดูผัวเก่าแล้วเป็นดีใครหั่ว ใครสละตัวอ้อแก่ชายหนุ่ม ผู้อื่นด้วยอันบ่เกรงขามตั่งอัน ปุณณะทิวเสยงมีในวันหนึ่ง นางผู้นั้นก็สลิดต่ำก้อยน้อยใจหมองอยู่แล้ว ก็อยู่บ่กินข้าวกินน้ำหันแล พราหมโณ

ในกาลนั้น พราหมณ์ผู้เป็นผัวหันเป็นฉนนนั้นก็ถามว่า โภติกะเท ตูราเจ้าเมียรักเมียแพงเข้ามา หันเจ้าเหมือนดุษักบ่ควี่เหมือนตั่งจู้วันภัยอันใดและมาผาหั่วโล่แห่งเจ้า พยาธิโรคอันใดมาถูกต้องเจ้า เจ็บตองหรือว่าเจ็บหั่ว เมื่อนั้นนางพราหมณ์ก็กล่าวว่าตูราพราหมณ์ข้าบ่อาจเพื่อกระทำการอันใจใน เรือนแห่งเราได้ ข่อยในตี่นี้มีเครื่องย่องของประดับเป็นต้นว่าเสื้อผ้าข้าวน้ำโภชนะอาหารก็บ้อมเต็ม ใจได้แล ท่านบ่ไปแสวงหามาหื้อได้ข้าก็ลักหนีเมื่อไปหาแม่แห่งข้าสะแล อละในกาลนั้นพราหมณ์ผู้เป็น ผัวก็กลัวเมียมันหนิงดั่งอันสิ่งกล่าวว่า ภาติตา ตูรานางน้องรักปีก็มาตั่นอกตั่นใจแต่แลข้าวของเงินคำอัน ไต่ก็บ่มีลักษณะเครื่องประดับอันดีอันงามด้วยงายนั้นจา นางก็กล่าวว่า ท่านจูงไปแสวงหาเซาะขอมมา เตอะ พราหมณ์ผู้เป็นผัวก็กล่าวว่านางจูงไปตักแต่งเครื่องข้าวได้ข้าวถุงหื้อแก่กูปีเตอะสุมาณากุมาริ สา นางพราหมณ์กุมาริผู้นั้นก็มีใจอินมากนัก นางก็ตักแต่งยังข้าวได้ข้าวหื้อแก่พราหมณ์ผู้เป็นผัวด้วย ธิบเร่งฉับพลัน แล้วก็เอามาหื้อแก่ผัวเถ้านั้นแล เมื่อพราหมณ์เฝ้าได้หื้อข้าวแล้วก็เซาะหาเอาเก็บมิดศรี กัญชัยเขี้ยวหวายและเหล็กไฟมันก็ตีผากตีสลากเมียหนุ่มหน้อยก็สร้างเซาะหาอันนั้นอันนี้ไปมาๆ ต่า ก็เล็งดูเมียรักแล้วก็ลวดลงเรือนไปยืนดูเมียรักแถมเล่าก็กล่าวว่าเจ้าจูงอยู่คอยเฝ้าเรือนเราก่อนเตอะ อย่าได้ประมาทราสา ปีจักไปแสวงหาเอาข้าวของเงินคำเครื่องประดับมาหื้อเจ้าเน่อว่าอัน ถัดวันนั้นมา มันก็ไปแสวงหาตามลำดับบ้านเรือนไปตูกตักก็ได้สังสีกสังสีกแล เมื่อนั้นพราหมณ์เฝ้าก็ไต่เต้าไปไกล

บ้านเมืองแห่งตันทึกๆ มันก็รำเปิงว่า แต่ก่อนมาก็ไปหากก็ยังได้อยู่พอง บัดนี้เป็นไฉไลงหาอันใดก็ไม่ได้ มันก็มาคิดถึงเมียรักก็ตั้งใจอยู่ปิ่นไม้ใหญ่ข้างทาง บัดนั้นยังมีเทวบุตรตนหนึ่งอยู่ไม่ตันทันหันปราหมณ์มานั่งให้อยู่ก็มาถามว่าดูราปราหมณ์เฒ่า ได้ยินเสียงอันถามตันทันนั้นก็เซาะเหลียวหาพอเมื่อได้หันยังชายผู้หนึ่งมีรัศมีใสเรื่องงามมันก็คินใจ ว่าเจ้ากูผู้นี้สักเป็นคนหรือว่าผีอันลง เทวบุตรตันทันนั้นก็กล่าวว่าเรานี้เป็นรุกขเทวดาอยู่ที่นี่ เราหันท่านมานั่งไศศเร้าอยู่จึงมาถามว่าท่านเป็นตุ๊กด้วยอันใดจึงบอกตูกนั้นแก่เราเตอะ ยามนั้นปราหมณ์เฒ่าก็กล่าวว่าดูราเทวบุตรตนประเสริฐข้าเป็นตุ๊กด้วยหาข้าวของเงินค่าได้บ่ได้บ่มีเครื่องประดับอันตันทันหื้อแก่เมียรักแห่งข้า ออกมาบ้านจงได้ปีชวบเข้าแล้วก็แสวงหาอันใดบ่ได้จะแล เมื่อนั้นเทวบุตรตันทันก็รู้ว่าปราหมณ์เฒ่านั้นหากเป็นตุ๊กด้วยเมียจำหนึมาแสวงหาเครื่องนุ่งครีวย่องแลข้าวของสมบัติ สิ่งกล่าวดูรา ปราหมณ์ท่านจึงจำเอาอย่างสัพพะคุณแห่งเราเตอะว่าอัน เทวบุตรก็บอกยังความรู้ในหลัก ๖ ประการแก่ปราหมณ์เฒ่าว่า

๑. สนุกอย่านอน
๒. เมียอ่อนอย่าเย็น
๓. โอเฝ้าหื้อเห็น
๔. เหม็นหื้อรู้
๕. นอนสูงหื้อนอนค้ำ
๖. นอนต่ำหื้อนอนหยาย

และ ๖ ประการนี้ ปราหมณ์เฒ่าก็เรียนเอาแล้วก็อำลาเทวบุตรไปสู่เมืองตีหนึ่งนั่งพักอยู่ศาลาริมน้ำหันแล ขณะนั้นมีราชบุตรพญาเจ้าเมืองและบริวารตั้งหลายปากันลงเล่นน้ำอยู่ก็หนีปราหมณ์เฒ่านั้นนั่งอยู่ได้ถามว่าท่านลูกจากบ้านเมืองใดมาค้ามาขายสิ่งใด ตันทันปราหมณ์เฒ่าก็ตอบว่าข้าลูกจากเมืองปราหมณ์เสีมาขายความรู้จะแล ลูกพญาเจ้าเมืองก็ถามว่าความรู้ของท่านเป็นสิ่งใดจึงบอกมา ปราหมณ์เฒ่าก็กล่าวว่าหากจักเอาแต่ก็มีขันตั้งพันคำ หากบ่มีก็บอกบ่ได้ ลูกพญาเจ้าเมืองก็ใจคนไปเอาคำพันหนึ่งเป็นขันตั้งแล้วเรียนเอาความรู้กับปราหมณ์เฒ่าๆ ก็ยินดีสอนยังสัพพะคุณ ๖ ประการอันได้ยินมานั้นแล้วก็หนีไปสู่เมืองแถมเมืองหนึ่ง ได้นอนหลับในศาลาหลังหนึ่ง ขณะมีโจรมาลอบลักเอาคำในถงหนีไปแล้ว เมื่อปราหมณ์เฒ่าตื่นมาก็หาคำก็บ่ได้ มากัดถึงสัพพะคุณ ๖ ประการข้อที่ ๑ ว่าสนุกอย่านอนแล้วก็คิดว่าเราเป็นคนนี้เสียหลายควรตีเข้าป่าหื้อเสียขบตายดีเตอะ ก็เดินไปสู่ป่าไม้ดงหนา ตทาในกาลนั้นยังมีลูกพญาเจ้าเมืองๆ นั้นได้เข้าป่าดงหนาเพื่อแสวงหาหยั่งตัวเนื้อตัววาง ก็ได้บ่ม้า หลงทางกับบริพลโยธา สุรียาก็ตกต่ำด้นน้อยขี่ม้าไปพบหนทางได้ตกลงไปในเหวลึกที่ ๑ ลวดตายเสียตึงลูกพญาและม้าอาชาไนยว่าอันแล ถัดวันนั้นมาปราหมณ์เฒ่าอันวาจกเข้าป่าไปตายนั้นก็อยากกินน้ำจึงเซาะหาน้ำก็ได้กลืนเน่าเหม็นมาแต่ไกลปราหมณ์เฒ่าก็คินใจว่าถ้าตีเทวบุตรได้สอนมานั้นบัดนี้เราได้กลืนโอ่งกลืนเน่าควาเราต้องเซาะหาว่าจักเป็นคนหรือสัตว์ตาย ว่าอันแล้วมันก็เซาะหาไปกลืนนั้นก็ไปหันใส่ยังซากศพลูกพญาแลม้าอันตายนั้นทรงเครื่องประดับไปด้วยคำมากนัก มันจึงได้เก็บเอาเครื่องค่านั้นแล้วก็หนีไปแล อกะโนกาลนั้นยังมียักษ์ตนหนึ่งอาศัยอยู่ในป่าไม้ใหญ่แปลงตื่นนอนบนต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ยามเมื่อตวันแจ้งมายักษ์ตนนั้นก็ลงมากินคนและสัตว์อันหลงเข้ามาในตีแห่งตันทัน ถัดนั้นมาในวันลุนมารอดบ่มีคนและสัตว์ตั้งหลายมาในตีอยู่แห่งยักษ์ตนนั้น จึงได้ออกไปหากินยังตีไกล ในกาลนั้น ปราหมณ์เฒ่าก็เข้าไปในตันทันก็ไปหันใส่ตันทันอนอันยักษ์แปลงไว้ตันทันนักจักป็นไปนอนกับตันทันด้วยแสงสุรียาใกล้ด้นม้วยบ่หันตันทัน มันจึงเข้าไปนอนในกวางไม้ตันทันหนึ่งมันก็บ่ประมาทลาคำสอนแห่ง

เทวบุตรว่านอนตำหื้อนอนหงาย แล้วพราหมณ์เฝ้าก็นอนหงายแยงดูที่อยู่อันยักษ์แปลงไว้มันก็คิ๊งใจ ว่ากันพุก เราจักกันไปนอนบนนั้นจักดีและเมื่อตัววันรุ่งเจ้าแล้วพราหมณ์เฝ้าก็ขึ้นไปบนค้ำไม้เป็นตึ่เย็นสบายนัก มันก็รำเปิงถึงคำสอนแห่งเทวบุตรอันได้เรียนมาว่านอนสูงหื้อนอนค้ำ มันก็นอนค้ำอยู่นั้น แล ยามนั้นยักษ์ตนนั้น ปีกมารอดยงที่อยู่แห่งตน ก็นจิกขึ้นนอนก็รื้อนอน มันจึงไปอาบน้ำในสระหลวง ลอยไปลอยมาอยู่ในน้ำนั้นแล เมื่อพราหมณ์เฝ้าเห็นน้ำนั้นมันก็คิ๊งใจได้ว่าเราใครได้เก็บดินอันยักษ์มานั้นแล มันจึงค่อยย่องลงมาลักเอาเก็บยักษ์แล้วก็หนีไปจากตึ้นนั้นแล กันว่าหลายวันรอดแล้วพราหมณ์เฝ้าก็ไต่เต้าไปสูบ้านแห่งตนมันก็รำเปิงว่าเราจักเอาข้าวของเงินค่าที่ได้มาซ่อนไว้ก่อนจักดีจะแล กันซ่อนแล้วมันก็ขึ้นเรือนไป ยามนั้นนางพราหมณ์เห็นผัวเฝ้ามา ก็ออกไปต้อนรับแลหาข้าวนำมาสุแล้วอุ้พู่ จึงถามว่าท่านไปหลายปีขอบเข้าท่านได้อันใดมาพองจาตึ้นนั้นพราหมณ์เฝ้าก็กินข้าวบปาก นางจึงได้ไปเปิดดวงดู ก็บ่เห็นอันใดสักสิ่ง นางพราหมณ์ก็มีใจเกียดมากนัก ยามนั้นพราหมณ์เฝ้าก็บอที่ซ่อนข้าวของเงินค่าแก่นางพราหมณ์และ ขณะยามนั้นชายชู้แห่งนางพราหมณ์ที่ได้มาอยู่ป็นเรือนได้ยินคำอันพราหมณ์เฝ้าบอที่ซ่อนข้าวของเงินค่านั้น มันก็ลักเอาไปเสียเสียแล กันวันถัดมาพราหมณ์เฝ้าก็ไปเอาข้าวของเงินค่าที่ซ่อนไว้ ก็บ่เห็นอันใดสักสิ่งมันก็มาคิ๊งถึงคำสอนเทวบุตรว่าเมียวนอนอย่ายืนนั้นแล ลำดับธรรมเทศนามาถึงข้อสุดท้ายนี้ก็ปรากฏแก่พราหมณ์เฝ้าแล้วตึง ๖ ประการแล้วแล อกะในกาลนั้น เสนามหาอามาตย์ได้เทศนามาในหื้อท่ามกลางนั้นมิมหาชนกะเป็นตึ้น วันนั้นแล ชาวเมืองตั้งหลายก็ได้สำเรญขึ้นใจไว้อยู่บ่ขาด ก็หากเป็นตึมิสุขกันทุกผู้ทุกคนเป็นตัวละแล สัตตะนิบาตชาตะกะอันมาในกรุงณะวรรคก็บังคมสมเด็จเสร็จแล้วเท่านั้นแล

เรื่องสามปิง สามกั้ว (เนื้อหาได้ดัดแปลงจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาและผู้เชี่ยวชาญภาษามือเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าใจง่าย)

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้า ประทับอยู่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี พร้อมด้วยพระภิกษุจำนวนมาก ในวันหนึ่ง บรรดาพระภิกษุได้มาประชุมธรรมสภาได้สรสรสิริญ เรื่อง ปัญญาบารมีของพระพุทธเจ้าที่สามารถสั่งสอนได้ทั้งเทวดา มาร พรหม และหมู่สัตว์ พร้อมทั้ง สมณะพราหม และ มนุษย์ทั้งหลาย เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทราบด้วยพระญาณวิถิ ณ คณธกุณินั้น พระองค์จึงได้เสด็จมา ณ ธรรมสภานั้น แล้วพระองค์ท่านจึงได้ตรัสถามแก่เหล่าภิกษุว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายได้มาประชุมยังธรรมสภาแห่งนี้ด้วยเหตุอันใดพระภิกษุจึงได้ทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าทั้งหลายได้มาชุมนุมกันด้วยเหตุแห่งปัญญาบารมีของพระพุทธเจ้านั้นแล

เมื่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ฟังแล้วจึงทรงปรารภเหตุว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายปัญญาบารมีของพระพุทธเจ้ามิได้มีเพียงในชาตินี้เท่านั้น ในอดีตชาติของเรา เราก็ได้บำเพ็ญเหตุแห่งญาณบารมีด้วยเช่นกัน

เมื่อพระภิกษุทั้งหลายได้สดับรับฟังจึงมีใจใคร่รู้ในเหตุแห่งชาตุนั้นจึงได้ทำการอาราธนาว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ทรงแสดงชาตกเพื่อประดับความรู้ในธรรมแห่งข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยเทอญ

พระพุทธรองค์เมื่อได้รับคำอาราธนานั้นแล้วจึงได้แสดงชาดกเรื่องสัตตะนิบาตชาดก ว่าด้วยเรื่อง สามปิงสามกิว ดังนี้

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ เมืองพาราณสี ยังมีพระราชาปกครองเมืองนามว่า ชนกะ ในครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ ได้มาอุบัติยังพราหมณ์ตระกูลหนึ่ง เมื่อพระกุมารคลอดออกมาทางบิดามารดาจึงได้ตั้งชื่อบุตรน้อยคนนั้นว่า เสนะกะกุมาร กาลเวลาล่วงเลยไปเมื่อ เสนะกะกุมาร เจริญเติบโตพอสมควร จึงได้ส่ง เสนะกะกุมาร ไปศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่เมืองตักกะศิลา เมื่อเสนะกะกุมารได้ศึกษาศาสตร์ทั้ง ๑๘ ประการแล้วจึงได้กลับมายังเมืองพาราณสี เมื่อพระเจ้าชนกะได้ทราบว่าเสนะกะได้ไปศึกษาจบแล้วจึงมีรับสั่งให้เสนะกะกุมารเข้าเฝ้า และได้ทดสอบปัญญา พระองค์ทรงพอพระทัยในสติปัญญาความสามารถ จึงได้แต่งตั้งให้เป็น อำมาตย์เสนกะ

อำมาตย์เสนกะมีความรู้ปัญญาทรงโลกและทางธรรมเป็นอย่างดี ได้ถวายความรู้ด้านธรรมะแก่พระเจ้าชนกะ ชุนนาง เสนา ประชาชน จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของทุกคน วันหนึ่งอำมาตย์เสนกะ ได้ทำการแสดงธรรมยกเหตุมาเพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจในการใช้ชีวิต ดังนี้

มีพราหมณ์เฒ่าผู้หนึ่งเป็นคนยากจน ขอดานเป็นอาชีพ และได้เก็บสะสมทรัพย์สินที่ตนขอมมาได้เป็นจำนวน ๑๐๐ กหาปณะ และเขาจึงคิดว่า

ถ้าเอาสมบัติติดตัวก็กลัวจะเป็นภัย ถ้าฝังไว้ก็กลัวคนมาขโมยไป เช่นนี้แล้วเราควรฝากเพื่อนที่รู้จักดีกว่า

เมื่อพราหมณ์เฒ่าคิดได้ดังนั้นแล้วจึงนำทรัพย์สินที่ตนขอมมาได้ไปฝากเพื่อนของตน แล้วจึงไปแสวงหาทรัพย์ด้วยการขอดานต่อไป

วันเวลาผ่านไปนับสิบปี เพื่อนของพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงได้ปรึกษากับครอบครัวว่า

นี่ก็ผ่านมามากหลายปีแล้วนะ พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ไม่ยอมมาเอาทรัพย์สินสักที เราเอาทรัพย์สินที่พราหมณ์เฒ่าฝากไว้นำมาใช้จ่าย ทุกคนเห็นด้วยไหม

ทุกคนในครอบครัวเห็นด้วยจึงได้ทำการแบ่งสมบัติออกไปใช้จ่าย เมื่อสมบัติยังไม่หมดพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ยังไม่ยอมมา แต่พอสมบัติที่ฝากไว้หมดลง ปรากฏว่าพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นได้กลับมาทวงสมบัติจากเพื่อนที่เคยฝากไว้ เมื่อเพื่อนและครอบครัวเห็นดังนั้นก็ได้ออกความจริงไปว่า

ขอโทษด้วยนะ เราก็นึกว่าเธอตายไปแล้ว เราเลยนำสมบัติที่ฝากไว้ มาใช้หมด

ฉันขอโทษนะ

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นโมโหมากจึงได้กล่าวว่า

ไอ้ที่เรายังไม่ตายสักหน่อยบังอาจเอาสมบัติที่เราฝากไว้มาใช้จนหมด แกมันช่างเลวสันติ ที่นี้จะเอาอย่างไรจะชดใช้ให้ฉันยังงี้ทีนี้ ฮะ

เพื่อนของพราหมณ์เฒ่าจึงว่า

ท่านต้องการสิ่งใดก็เอาไปชดเชยได้เลย

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นเมื่อได้ยินดังนั้นก็จึงกล่าวว่า

ได้เลยถ้าเช่นนั้นฉันเห็นว่าแกมีลูกสาวชื่อ ภาติตา นี่ ฉันขอลูกสาวแกมาเป็นบาทจาริกาของข้าจะชดใช้กับสมบัติที่แกได้ใช้ไปดีกว่า

เพื่อนของพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ต้องทำตามที่พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นบอกไว้เมื่อเป็นเช่นนั้นพราหมณ์เฒ่าจึงได้พาลูกสาวของบ้านนี้ไปเป็นบาทจาริกา ณ บ้านของตน และนางพราหมณ์ผู้นี้มีนิสัย

มักมากในกามชอบคบชู้สั่วชายเรื่อยไปเป็นประจำเพราะเห็นว่าตนเองยังสวยยังมีสามีได้อีกเยอะนาง มักจะทำช่วงสามี่ไปขอลานเช่นนี้เป็นประจำ

วันแล้ววันเล่าผ่านไปนางพราหมณ์ผู้นี้ก็มีพฤติกรรมที่เลวร้ายกว่าเดิมด้วยความที่กามตัณหา เข้าครอบงำ มีวันหนึ่งนางได้คิดอุบายที่จะให้พราหมณ์เฒ่าผู้นั้น ออกไปจากชีวิต โดยแกล้งป่วยด้วย โรคใจเมื่อพราหมณ์เฒ่ามาเห็นจึงถามว่า

น้องหญิงพนักนี้เจ้าไม่ค่อยมารับใช้แถมยังป่วยอีกเป็นเพราะเหตุใดเล่า

นางภิตาจึงว่า

ตั้งแต่อยู่กันมาข้ากินข้าวไม่เคยอิ่มไปไหนมาไหนก็อับอายเพราะไม่มีเครื่องประดับติดตัวจน เป็นที่ดูถูก ที่พี่ได้มาก็มีแต่ของเก่าดูไม่งามเลย ใครเห็นคงจะหัวเราะเยาะเราเป็นแน่แท้ ข้าจึงเสียใจจน ล้มป่วยนี้แหละ

พราหมณ์เฒ่าจึงถามนางภิตาว่า

น้องหญิงคนงามเจ้าต้องการสิ่งใดบอกพี่มาพี่จะไปจัดหาให้แม้จะบุกป่าฝ่าดงพี่ก็จะไปหามา ให้น้องจนได้

นางภิตาจึงว่า

ต้องการเครื่องประดับมาเหมือนนั้นจะกลั่นใจตาย

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นเมื่อเห็นบาทจาริกาของตนเป็นเช่นนี้จึงตอบตกลง เมื่อนางพราหมณ์ทราบ ดังนั้น จึงค่อยๆหายป่วยแล้วทำการจัดสัมภาระให้แก่พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นไปหาเครื่องประดับมาให้ตน เมื่อจัดของเรียบร้อยพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก่อนออกเดินทางได้กำชับไว้ว่า

น้องหญิง รักษาเนื้อรักษาตัวนะจ๊ะ ไม่ควรประมาทนะน้องหญิงพี่จะรีบไปหามาให้น้องอย่างดี ที่สุด

เมื่อสิ่งเสียเรียบร้อยพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงออกเดินทางส่วนนางพราหมณ์สบโอกาสจึงเอาชาย ชู้มาอยู่ด้วยกัน ด้วยบาปกรรมที่นางธรรมด้วยอำนาจแห่งกิเลสตัณหาที่ไม่รู้จักพอ

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นได้เดินทางไปขอเครื่องประดับตามเมืองต่าง ๆ แต่ก็ไม่มีผู้ใดจะเอาสมบัติ หรือเครื่องประดับมอบให้เลย เมืองแล้วเมืองเล่าจนเข้าเขตป่าใหญ่จึงเกิดความท้อใจว่า

นี่ก็ผ่านไปเกือบปีแล้วทุกที่ที่เราไปขอใครก็ยังมีคนให้ข้าวของอยู่ แต่เดี๋ยวนี้ไปขอใครก็ไม่มีใคร ให้เลยแล้วอย่างนี้เราจะหาของให้เมียรักได้อย่างไร

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงร้องห่มร้องไห้ได้ต้นไม้ใหญ่ ในต้นไม้ใหญ่นั้นยังมีรุกเทวดาตนหนึ่งได้ ทราบเหตุด้วยญาณแล้ว รุกเทวดาท่านนั้นจึงปรากฏตัว แล้วกล่าวว่า

นี่นะ ท่านพราหมณ์

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นได้เห็นชายที่งดงามปรากฏตัวจึงได้ถามว่า

คุณก่อนท่าน ท่านเป็นใครมิทราบ

รุกเทวดาจึงกล่าวว่า

อ้อ เราเป็นรุกเทวดาที่สถิตในต้นไม้ที่ท่านมีอันใดทุกซอกซี้ใจเล่าจงบอกเรามาได้

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงได้เล่าเหตุการณ์ข้างต้นให้ท่านรุกเทวดาฟัง เมื่อรุกเทวดาทราบความ ดังนั้นจึงได้บอกว่า

ดูก่อน ท่านพราหมณ์ เราเห็นใจท่านที่ต้องเจอเหตุการณ์เช่นนี้ เช่นนั้นเรารู้จักให้ทรัพย์สินสมบัติที่มีค่า ๖ ประการให้ นะ จงฟังให้ดีแล้วท่านจะโชคดีมีดังนี้

๑. สนุกอย่างนอน
๒. เมียวนอนอย่างเย็น
๓. โอเฒ่าที่โอเห็น
๔. เหม็นที่โอรู้
๕. นอนสูงที่นอนนอนค่า
๖. นอนต่ำที่นอนนอนหางาย

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นเมื่อได้ฟังจึงเกิดความสงสัยแล้วถามว่าท่านครับ สิ่งที่ท่านพูดมาหมายความว่าอย่างไรครับขอท่านจงได้อธิบายสิ่งที่ท่านจากนั้นรุกขเทวดาจึงได้อธิบายขยายความว่าหากท่านยังสงสัยในสิ่งที่ข้าพเจ้าพูดไปเดี๋ยวข้าจะอธิบายให้ฟังมีดังนี้

- ๑) สนุกอย่างนอน

อย่าเพลิดเพลินในการนอนในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยอาจมีภัยได้ทุกเมื่อ และเมื่อได้ทรัพย์สินของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์สินด้วยความประมาท

๒. เมียวนอนอย่างเย็น

เมื่อภรรยาอดอ้อนเอาใจหรือยกยอสรรเสริญ ไม่ควรหลงเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ อย่าไว้วางใจและเผยความลับของตนเองหมดจะเป็นภัยได้

๓. โอเฒ่าที่โอเห็น

เมื่อได้กลิ่นเหม็นเฒ่า ควรหาสาเหตุหรือหาสิ่งผิดปกติ เพื่อที่จะหาวิธีกำจัดหรือทำการแก้ไข

๔. เหม็นที่โอรู้

เมื่อเราได้รับข่าวสารสิ่งใดมากก็ตาม ควรหาเหตุผล คัดวิเคราะห์ไตร่ตรองดูว่าเป็นความจริงหรือไม่ อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว

๕. นอนสูงที่นอนนอนค่า

เป็นการสอนถึงหากนอนอยู่บนที่สูง ควรนอนคว่ำมองลงมาข้างล่างเพื่อคอยดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่

๖. นอนต่ำที่นอนนอนหางาย

หากนอนในที่ต่ำควรนอนหงายมองขึ้นไปด้านบน เพื่อคอยดูว่ามีอะไรผิดปกติ หรือมีสิ่งใดที่จะตกลงมาทำร้ายเราได้หรือไม่

สิ่งที่เรายกมานี้จะเป็นสมบัติที่จะช่วยท่านให้ประสบความสำเร็จ

เมื่อรุกขเทวดาได้บอกแก่พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นแล้ว ท่านก็กลับไปสถิตยังวิมานตามเดิม

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นเมื่อได้ฟังคำสอนของรุกขเทวดาแล้วจึงเกิดความยินดีแล้วจึงมีกำลังใจที่จะเดินทางต่อ พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงได้เก็บข้าวของและออกเดินทางไปยังเมืองแห่งหนึ่งเมื่อเจอศาลาริมน้ำจึงได้หยุดพัก ขณะนั้นมีพระราชบุตรพร้อมด้วยบริวารจำนวนมากได้พากันไปสรงน้ำยังสระที่พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นอยู่ เมื่อพระราชบุตรเห็นพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงได้ถามว่า

ดูก่อนท่านพราหมณ์ท่านมาจากที่ไหนแล้วท่านจะมาค้าขายอันใดเล่า

พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงตอบว่า

ข้าแต่พระราชบุตร ข้าพเจ้ามาจากเมืองพาราณสี เพื่อจะมาขายความรู้พระเจ้าค่ะ

พระราชบุตรจึงถามอีกว่า

ความรู้ที่ว่าหมายถึงอันใด ท่านพราหมณ์

พราหมณ์เฒ่าจึงตอบไปว่า

หากท่านอยากได้ละก็ขอค่าความรู้ด้วยทองคำพันช่างหากท่านไม่ให้ข้าก็ไม่ขาย

พระราชบุตรจึงให้คนใช้ไปนำทองคำมาพันช่างเป็นค่าครูเมื่อพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นได้รับทองคำแล้วจึงทำการสอนวิชาหกประการที่ท่านรุกเทวดาได้บอกไว้จนครบ เมื่อการให้ความรู้จบลงพระราชบุตรก็มีความยินดีในวิชาใหม่นี้จึงได้ลาพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นกลับเมืองส่วนพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ได้เดินทางต่อไปจนไปเจออีกเมืองหนึ่งพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็หยุดพัก ณ ศาลากลางเวียงที่นั่น ตกดีกมาขณะที่พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นหลับพักผ่อนอยู่นั้นได้มีโจรมาขโมยทองคำไปหมดที่ได้ติดตัวไว้รุ่งเช้าเมื่อพราหมณ์เฒ่าได้ตื่นขึ้นเห็นว่าทองคำหายไปถึงนึกในใจว่า

เราช่างโง่งมยิ่งนักดังคำท่านรุกเทวดาว่าไว้เลยว่าอย่าเพละเลเลินในการนอนในสถานที่ไม่คุ้นเคยอาจมีภัยได้ทุกเมื่อ และเมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท บัดนี้ทรัพย์สินเราหายไปเช่นนี้เราจักเอาอะไรไปให้ภรรยาสุดที่รักได้ใจ

เมื่อพราหมณ์เฒ่าคิดดังนั้นจึงออกเดินทางเข้าป่าไม้ของเมืองนั้นแล

ในขณะที่เดียวกันพระราชบุตรแห่งเมืองนี้ได้ออกป่าล่าสัตว์ในป่าแห่งนี้แต่ด้วยม้าที่พยศจึงหลงกับเหล่าทหารที่ติดตามเวลานั้นเริ่มมีดคำลงไปทำให้ทัศนวิสัยไม่ชัดเจนเป็นเหตุให้ม้าที่พระราชบุตรขี่มาวิ่งลงเหวลึกจนสิ้นพระชนม์เป็นเวลาหนึ่งวัน

ในตอนนั้นพราหมณ์เฒ่าได้เดินทางไปใกล้กันหวนในป่าใหญ่ที่นั่นเพื่อจะไปหาน้ำกินตอนนั้นพราหมณ์เฒ่าได้กลิ่นศพลอยมาจึงนึกถึงคำที่รุกเทวดาว่าไว้ว่า

เมื่อได้กลิ่นเหม็นเน่า ควรหาสาเหตุหรือหาสิ่งผิดปกติ เพื่อที่จะหาวิธีกำจัดหรือทำการแก้ไข

พราหมณ์เฒ่าจึงหาต้นตอของกลิ่นศพจนไปพบกับร่างของพระราชบุตรพร้อมม้าที่ตกเหว ในตัวของท่านมีเครื่องประดับมากมายนักพราหมณ์เฒ่าสอโอกาสจึงทำการถอดเอาเครื่องประดับออกจากศพพระราชบุตรจนหมด

ในป่าถัดไปยังมีรากษสที่อาศัยอยู่ในป่านั้นในเวลากลางวันรากษสตัวนี้จะลงมากินคนและสัตว์ทั้งหลายที่หลงมายังป่าแห่งนี้ส่วนเวลากลางคืนมันจะนอนบนที่นอนบนคาคบไม้ใหญ่ในป่านั้น

มีวันหนึ่งในป่านั้นไม่มีสัตว์หรือมนุษย์คนใดลงมารากษสตัวนั้นจึงออกหากินยังป่าอื่น ในตอนนั้นพราหมณ์เฒ่าได้เดินทางมายังป่านั้นจนไปเจอต้นไม้ใหญ่อันเป็นที่นอนของรากษสจึงคิดว่า

นี่มันที่นอนของพวกรากษสนี้แน่เช่นนั้นหากเราเดินไปเดินมาในป่านี้นคงเสร็จเจ้ารากษกในป่านี้นเป็นแน่แท้เช่นนั้นเราควรทำตามคำของท่านรุกเทวดาที่ว่าหากนอนอยู่บนที่สูง ควรนอนคว่ำมองลงมาข้างล่างเพื่อคอยดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่หากนอนในที่ต่ำควรนอนหงายมองขึ้นไปด้านบน เพื่อคอยดูว่ามีอะไรผิดปกติ หรือมีสิ่งใดที่จะตกลงมาทำร้ายเราได้หรือไม่

เมื่อคิดได้ดังนั้นพราหมณ์เฒ่าจึงแอบไปนอนใต้ที่นอนของรากษสตรงโพงไม้ใหญ่ พอกลางวันรากษกเจออากาศร้อนจึงไปอาบน้ำในสระบนเขา พราหมณ์เฒ่าจึงลงมาได้เจอกับร่องเท้ายักษ์จึงได้ลักเอา ร่องเท้ายักษ์ไปแล้วพราหมณ์เฒ่าจึงออกเดินทางกลับบ้านเมืองของตนเอง

เมื่อพราหมณ์เฒ่าใกล้มาถึง นางพราหมณ์ที่กำลังอยู่กับชายชู้เห็นเข้าจึงให้ชายชู้ไปแอบใกล้ๆ ที่พักแล้วแก้มือมาต้อนรับพราหมณ์เฒ่าด้วยความยินดีนางพราหมณ์จึงถามว่า

ท่านพี่ ท่านจากข้าไปนานเห็นได้ของมาถุงใหญ่ดูสิว่ามีอะไรอยู่ในนั้นนี่ยากเห็นจังเลย

แต่เมื่อนางเปิดถุงผ้าออกดูก็พบแต่ความว่างเปล่านางโกรธมากจึงดำไปว่า

หายไปได้ตั้งนานนี่กว่าจะได้อะไรมา น้องอุตส่าห์ออกมาต้อนรับหาข้าวปลาให้กินแต่กลับทำแบบนี้น้องงอนนะไม่คุยด้วยแล้ว

พราหมณ์เฒ่าที่เห็นดังนั้นจึงกล่าวว่า

ไม่ใช่อย่างนั้นพี่ได้อะไรดีๆ เยอะเลยแต่พี่ไม่กล้าเอาเข้ามาเพราะกลัวโจรผู้ร้ายจะมาปล้นชิงพี่เลยเอาไปซ่อนยังสถานที่หนึ่งนะ

ซึ่งพราหมณ์เฒ่าก็ได้อธิบายบอกทุกอย่าง จึงทำให้นางพอใจ แต่หาไม่รู้ ชายชู้ที่นางพราหมณ์ให้ซ่อนตัวนั้นได้ยื่นที่ซ่อนสมบัติติดต่อกันนั้นชายชู้จึงได้ไปทำการขโมยของเหล่านั้นจากที่ซ่อนไปจนหมด

เช้าวันต่อมาพราหมณ์เฒ่าก็จะไปเอาสมบัติที่ซ่อนไว้แต่กลับพบว่ามีคนขโมยไปแล้วจึงเสียใจและคิดว่า

ต้องเป็นชู้คนใดคนหนึ่งของเมียเราแน่ที่รู้ที่ซ่อนสมบัติของเราไม่น่าเลยไม่น่าบอกนางเลย อย่างคำท่านรุกขเทวดาว่าภรรยาที่อวดอันเอาใจหรือยกยอสรรเสริญ ไม่ควรหลงเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ อย่าไว้วางใจและเผยความลับของตนเองหมดจะเป็นภัยได้

เมื่อท่านเสนาะกะอำมาตย์เล่าจบจึงได้สรุปเรื่องว่าคำสอน ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) สนุกอย่างนอน ๒) เมียวนอนอย่างยืน ๓) โอ้เน่าที่เห็น ๔) เหม็นที่รู้ ๕) นอนสูงที่นอนต่ำ ๖) นอนต่ำที่นอนหงาย นี่เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติร่วมกับการรักษาศีล ๕ ประพฤติแต่ความดีไม่หลงมัวเมาในกิเลสตัณหาอย่าจะนำความสุข ความสวัสดิภาพมาให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติมันแล

นับแต่นั้นมาทั้งพระราชา ขุนนาง ประชาชนทุกคนได้นำคำสอนครั้งนั้นมาปฏิบัติทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง ทุกคนอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข มีธรรมะในจิตใจ จนบ้านเมืองรุ่งเรืองสืบไป

นิมิตติง ปรีปณณัง

คำสอนแต่ละข้อสามารถวิเคราะห์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

๑) สนุกอย่างนอน

สนุกอย่างนอน เปรียบได้ว่าอย่าเพลิดเพลินในการนอนในสถานที่ไม่คุ้นเคยอาจมีภัยได้ทุกเมื่อ และเมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท เข้าด้วยหลักธรรมว่าด้วยเรื่อง

ความไม่ประมาท ได้แก่

(๑) สติ ความระลึกได้

(๒) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

อบายมุข ๖ คือ ทางแห่งความเสื่อมหรือทางแห่งความฉิบหาย ประกอบด้วย

(๑) ตีมน้ำเมา

- (๒) เทียวกลางคืน
- (๓) เทียวดูการเล่น
- (๔) เล่นการพนัน
- (๕) คบคนชั่วเป็นมิตร
- (๖) เกียจคร้านในการทำงาน

๒. เมียวนอย่ายืน

เมียวนอย่ายืน หมายถึงภรรยาที่อดอ้อนเอาใจหรือยกยอสรรเสริญ ไม่ควรหลงเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ อย่าไว้วางใจและเผยความลับของตนเองหมดจะเป็นภัยได้ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่

ตัณหา ๓ ตัณหาแปลว่าความทะยานอยาก ประกอบด้วย

(๑) **กามตัณหา** คือ ความทะยานอยากในกาม ความต้องการสิ่งตอบสนองความต้องการทางประสาททั้งห้าอันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

(๒) **ภวตัณหา** คือ ความทะยานอยากมี อยากเป็น ได้แก่ความอยากหรือความมุ่งหวังให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นต่อชีวิตของตนทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า

(๓) **วิภวตัณหา** คือ ความทะยานอยากที่จะหลุดพ้นไปจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่ปรารถนาหรือความมุ่งหวังไม่ให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่ปรารถนานั้นเกิดขึ้นต่อตนทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า

หลักขราวาสธรรม ๔ เป็นธรรมสำหรับการครองเรือนหรือหลักการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ ได้แก่

(๑) **สัจจะ** คือ มีความซื่อสัตย์ ประพฤติตนด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง มีความจริงใจ พูดความจริง

(๒) **ทมะ** คือ การฝึกฝนฝึกตนให้มีการปรับปรุงตัวในด้านจิตใจและการกระทำแก้ไขข้อบกพร่อง ด้วยการใช้สติพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนจะกระทำการสิ่งใด

(๓) **ขันติ** คือ ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบาก อดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มีความเข้มแข็งไม่ย่อท้อ

(๔) **จาคะ** คือ ความเสียสละ หมายถึงการเสียสละจากความสุขและผลประโยชน์ของตน รวมถึงการเป็นผู้มีใจกว้าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว

๓. โอน้ำหื้อเห็น

โอน้ำหื้อเห็น หมายความว่า เมื่อได้กลิ่นเหม็นเน่า ควรหาสาเหตุหรือหาสิ่งผิดปกติ เพื่อที่จะหาวิธีกำจัดหรือทำการแก้ไข หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

ขันธ ๕ ได้แก่ สิ่งต่างๆในร่างกายมนุษย์ เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ซึ่ง ขันธ ๕ ประกอบด้วย

(๑) **รูป** คือ ร่างกาย

(๒) เวทนา คือ อารมณ์, ความรู้สึก, การรับรู้ในสิ่งที่มาสัมผัสหรือกระทบ เช่น ความรู้สึกเจ็บ, ความรู้สึกทุกข์, ความสบายใจ ความชอบใจ, ความรู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นต้น

(๓) สัญญา คือ ความจำได้ ความทรงจำต่างๆ เมื่อจำได้แล้วก็หลงลืมได้

(๔) สังขาร คือ ความคิดปรุงแต่งของจิตให้เกิดการกระทำขึ้นมา เจตนาที่จะกระทำทางการ วาจา ใจ เช่น กิน, นอน, นั่ง, พูดคุย, อุทาน, ความนึกคิดต่างๆ

(๕) วิญญาณ คือ การรู้ทางอารมณ์ อันเกิดจากสิ่งที่มากระทบผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ธาตุ ทั้ง ๔ ประกอบด้วย

(๑) ธาตุดิน หมายถึง อวัยวะต่างๆในร่างกาย เช่น ผม เล็บ ฟัน กระดูก เยื่อในกระดูก ปอด ตับ ม้าม หัวใจ ลำไส้

(๒) ธาตุน้ำ หมายถึง น้ำ หรือของเหลวในร่างกาย เช่น น้ำเลือด น้ำเหลือง น้ำหนอง เหงื่อ น้ำตา

(๓) ธาตุลม หมายถึง ลมสำหรับพัดตั้งแต่ปลายเท้าตลอดจนถึงศีรษะ ลมที่พัดทั่วสรรพางค์กาย ลมในลำไส้ถึงกระเพาะ ลมหายใจเข้าออก

(๔) ธาตุไฟ หมายถึง ไฟที่อยู่ในร่างกายช่วยทำให้ร่างกายอบอุ่น เผาผลาญอาหารในร่างกายเพื่อให้เกิดพลังงาน

วิธีคิดแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ หรือพิจารณาแบบโยนิโสมนสิการ

การพิจารณาแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน คิดตามหลักเหตุและผล ซึ่งสามารถใช้ประกอบกับการคิดแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ ได้ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ทุกข์ คือ สภาพของปัญหา การกำหนดรู้ เข้าใจสภาพของปัญหาและกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

ขั้นที่ ๒ สมุทัย คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๓ นิโรธ คือ จุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา ความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหานั้นๆ

ขั้นที่ ๔ มรรค คือ การกำหนดแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา รายละเอียดของสิ่งที่ต้องปฏิบัติเพื่อแก้ไขสาเหตุของปัญหานั้นๆ โดยสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

๔. เหม็นที่รู้

เป็นการสื่อความหมายว่า เมื่อเราได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตาม ควรหาเหตุผล คิดวิเคราะห์ไตร่ตรองดูว่าเป็นความจริงหรือไม่ อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว โดยสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ หรือหลักกาลามสูตร

องค์ประกอบของหลักไตรลักษณ์

(๑) อนิจจตา หรือ อนิจจัง คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่ง ความเปลี่ยนแปลง อันได้แก่การเกิดขึ้น, การเปลี่ยนแปลงขณะตั้งอยู่ และการดับสิ้นไปของสรรพสิ่งทั้งหลาย

(๒) **ทุกขตา หรือ ทุกขัง** คือความเป็นทุกข์หรือความทุกข์ เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก และอาการที่ทนอยู่ในสภาวะเดิมไม่ได้ สามารถจำแนกความทุกข์ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

(๒.๑) ทุกข์ ทุกขตา หรือ ทุกขทุกข์ หมายถึง ความรู้สึกทุกข์ซึ่งเป็นเวทนา อันเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ความทุกข์ทางกายก็ตาม ทางใจก็ตาม

(๒.๒) สังขารทุกขตา หรือ สังขารทุกข์ ทุกข์ตามสภาพสังขารหรือความเป็นทุกข์ ของสภาวะสังขารทั้งปวงที่คงสภาพเดิมไม่ได้ เกิดขึ้นอยู่และสลายไป

(๒.๓) วิปริณามทุกขตา หมายถึง ความเป็นทุกข์จากการเปลี่ยนแปลง เช่น ความสุขที่กลายเป็นความทุกข์ในภายหลัง

(๓) **อนัตตา** ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของใครหรืออะไร ทุกอย่างเป็นเพียงสิ่งสมมติ รวมทั้งลักษณะของความไม่เป็นไปในอำนาจบังคับบัญชา ไม่สามารถบังคับหรือกำหนดให้เป็นไปตามต้องการได้

หลักกาลามสูตรกังขานิยฐาน ๑๐

หลักกาลามสูตร คือ วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อ ๑๐ ประการ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้

- (๑) มา อนุสสเวน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา
- (๒) มา ปรมปราย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา
- (๓) มา อิติกิริย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ
- (๔) มา ปิฎกสมปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- (๕) มา ตกกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ
- (๖) มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน
- (๗) มา อากาการปริวิตกเกณ อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
- (๘) มา ทิฏฐินิขณานกฺขนติยา อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้

แล้ว

(๙) มา ภพพรูปตา อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

(๑๐) มา สมโณ โน ครุติ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือที่ว่า ท่านสมณะนี้เป็นครู

ของเรา

ซึ่งหากพิจารณาตามหลักกาลามสูตรแล้ว การจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะต้องใช้สติปัญญาพิจารณาจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นกุศลหรืออกุศล เป็นสิ่งที่มีโทษหรือไม่มีโทษ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

๕. นอนสูงที่นอนต่ำ

เป็นการสอนถึงหากนอนอยู่บนที่สูง ควรนอนคว่ำมองลงมาข้างล่างเพื่อกอดดูว่าจะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่ ในที่นี้สัมพันธ์กับหลักธรรมสำหรับผู้บริหารที่ใช้ปกครองลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ พรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม หรือ พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย

๑) **เมตตา** คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข

๒) **กรุณา** คือ ความสงสารเมื่อคนอื่นตกยากมีทุกข์ ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๓) **มุทิตา** คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ปราศจากความริษยา

๔) **อุเบกขา** คือ ความวางเฉย การวางใจเป็นกลาง ด้วยการพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ใครทำอะไรได้ไว้นั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำสิ่งนั้น

๖. นอนตำหื้อนอนหงาย

หากนอนในที่ตำควรนอนหงายมองขึ้นไปด้านบน เพื่อกอดดูว่ามีอะไรผิดปกติ หรือมีสิ่งใดที่จะตกลงมาทำร้ายเราได้หรือไม่ ซึ่งเปรียบเทียบกับหลักการทำงานของ ลูกจ้าง หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่หลักธรรมอิทธิบาท ๔, สังคหัตถ์ ๔, ทิศทั้ง ๖

หลักอิทธิบาท ๔ คือ ทางดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย

๑) **ฉันทะ** หรือ ความพอใจ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความชอบหรือพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย

๒) **วิริยะ** หรือ ความพากเพียร ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งหมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓) **จิตตะ** หรือ ความเอาใจใส่ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ หรือมีสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึงมีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง

๔) **วิมังสา** หรือ ความหมั่นไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ ทำงานด้วยปัญญา ใช้สมองคิด รวมถึงเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ของขั้นตอนและผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ของงาน

สังคหัตถ์ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น การผูกไมตรี และเอื้อเฟื้อเกื้อกูล เป็นหลักของการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ได้แก่

๑) **ทาน** คือ การให้ การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เป็นคนไม่ละโมภเห็นแก่ตัว

๒) **ปิยวาจา** หรือ การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องพูดหรือปรึกษากันโดยยึดถือหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ, เว้นจากการพูดส่อเสียด, เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือต้องพูดหรือเจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน

๓) **อถกจริยา** คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินิสัยที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เพราะการทำงานร่วมกันต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังกาย กำลังทางความคิด และกำลังใจ

๔) **สมานัตตา** หรือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือการเป็นผู้มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค ทำตนให้เป็นที่น่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำให้ความร่วมมือช่วยเหลือ

ทิศทั้ง ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม การดำเนินชีวิต มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงปฏิบัติต่อกัน ดังต่อไปนี้

๑) **ปฐิติมทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย และผู้มีอุปการะอื่น ๆ ที่เลี้ยงดูเรามาในเบื้องหน้า

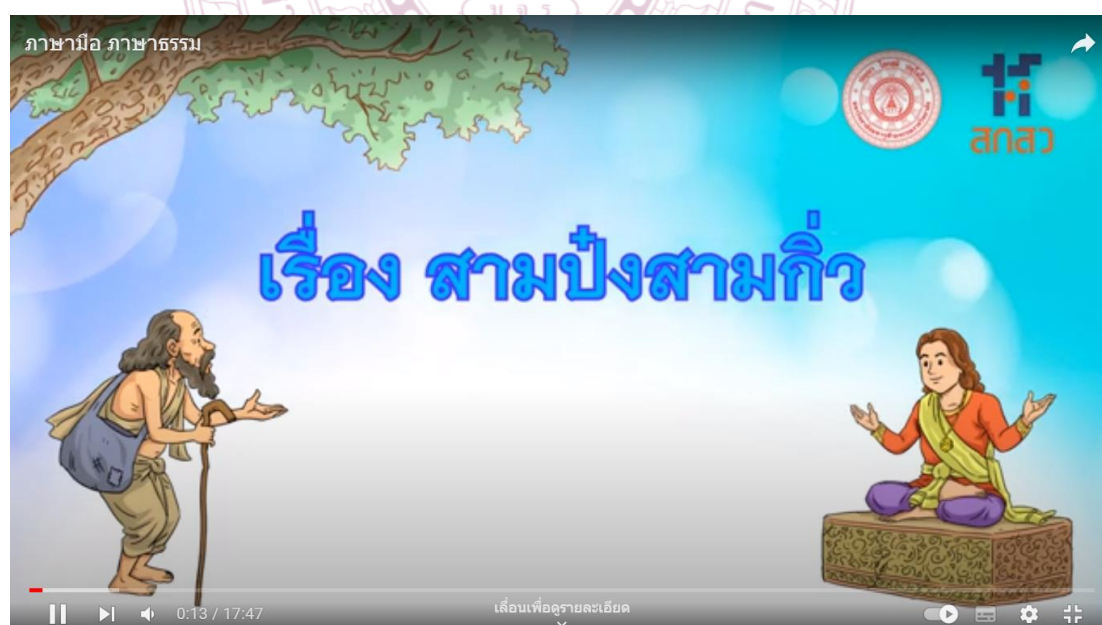
๒) **ทักษิณทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องขวา คือ ครูบาอาจารย์ที่พำสอนวิชาในเบื้องขวา

๓) **ปัจฉิมทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องหลัง คือ บุตร ผู้เป็นทายาท ภรรยา และสามี ผู้เป็นคู่ชีวิต ที่คอยให้กำลังใจในเบื้องขวา

๔) **อุตตทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหายที่คอยช่วยเหลือค้ำจุนเมื่อตกทุกข์ได้ยากในเบื้องซ้าย

๕) **อุปริมทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องล่าง คือ บริวารหรือผู้รับใช้ที่คอยปรนนิบัติในเบื้องล่าง

๖) **เทญฐิมทิศ** หมายถึง ทิศเบื้องบน คือ สามเณร ภิกษุ ภิกษุณีผู้มีศีลอันสูงกว่าที่คอยพำสอนธรรมในเบื้องบน

ภาพประกอบที่ ๔.๔ ภาพประกอบต้นเรื่องในคลิปเรื่องสามป้งสามก๊ว

ภาพประกอบที่ ๔.๕ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามกั้ว

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้า ประทับอยู่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี พร้อมด้วยพระภิกษุจำนวนมาก ในวันหนึ่ง บรรดาพระภิกษุได้มาประชุมธรรมสภาได้สรรเสริญ เรื่อง ปญญาบารมีของ พระพุทธเจ้าที่สามารถสั่งสอนได้ทั้งเทวดา มาร พรหม และหมู่สัตว์ พร้อมทั้ง สมณะพราหมณ์ และมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทราบด้วยพระญาณวิถิ ณ คัณธกุณินั้น พระองค์จึงได้เสด็จมา ณ ธรรมสภานั้นแล้วพระองค์ท่านจึงได้ตรัสถามแก่เหล่าภิกษุว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายได้มาประชุมยังธรรมสภาแห่งนี้ด้วยเหตุอันใด พระภิกษุจึงได้ทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าทั้งหลายได้มาชุมนุมกันด้วยเหตุแห่งปญญาบารมีของ พระพุทธเจ้านั้นแล

ภาพประกอบที่ ๔.๖ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ เมืองพาราณสี ยังมีพระราชapakครองเมืองนามว่า ชนกะ ในครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ ได้มาอุบัติยังพราหมณ์ตระกูลหนึ่ง เมื่อพระกุมารคลอดออกมาทางบิดามารดาจึงได้ตั้งชื่อบุตรน้อยคนนั้นว่า เสนะกะกุมาร กาลเวลาล่วงเลยไปเมื่อ เสนะกะกุมารเจริญเติบโตพอสมควร จึงได้ส่ง เสนะกะกุมาร ไปศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่เมืองตักกะศิลา เมื่อเสนะกะกุมารได้ศึกษาศาสตร์ทั้ง ๑๘ ประการแล้วจึงได้กลับมายังเมืองพาราณสี เมื่อพระเจ้าชนกะได้ทราบข่าวว่าเสนะกะได้ไปศึกษาจบแล้วจึงมีรับสั่งให้เสนะกะกุมารเข้าเฝ้า และได้ทดสอบปัญญาพระองค์ทรงพอพระทัยในสติปัญญาความสามารถจึงได้แต่งตั้งให้เป็น อำมาตย์เสนกะอำมาตย์เสนกะมีความรู้ปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นอย่างยิ่ง ได้ถวายความรู้ด้านธรรมะแก่พระเจ้าชนกะ ชุนนาง เสนา ประชาชน จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของทุกคน วันหนึ่ง อำมาตย์เสนกะได้ทำการแสดงธรรมยกเหตุมาเพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจในการใช้ชีวิต

ภาพประกอบที่ ๔.๗ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว

วันเวลาผ่านไปนับสิบปี เพื่อนของพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นจึงได้ปรึกษากับครอบครัวว่า นี่ก็ผ่านมาหลายปีแล้วนะ พราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ไม่ยอมมาเอาทรัพย์สินสักที เราเอาทรัพย์สินที่พราหมณ์เฒ่าฝากไว้นำมาใช้จ่าย ทุกคนเห็นด้วยไหม ทุกคนในครอบครัวเห็นด้วยจึงได้ทำการแบ่งสมบัติออกไปใช้จ่าย เมื่อสมบัติยังไม่หมดพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นก็ยังไม่ยอมมา แต่พอสมบัติที่ฝากไว้หมดลง ปรากฏว่าพราหมณ์เฒ่าผู้นั้นได้กลับมาทางสมบัติจากเพื่อนที่เคยฝากไว้

ภาพประกอบที่ ๔.๘ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปิงสามก๊ว

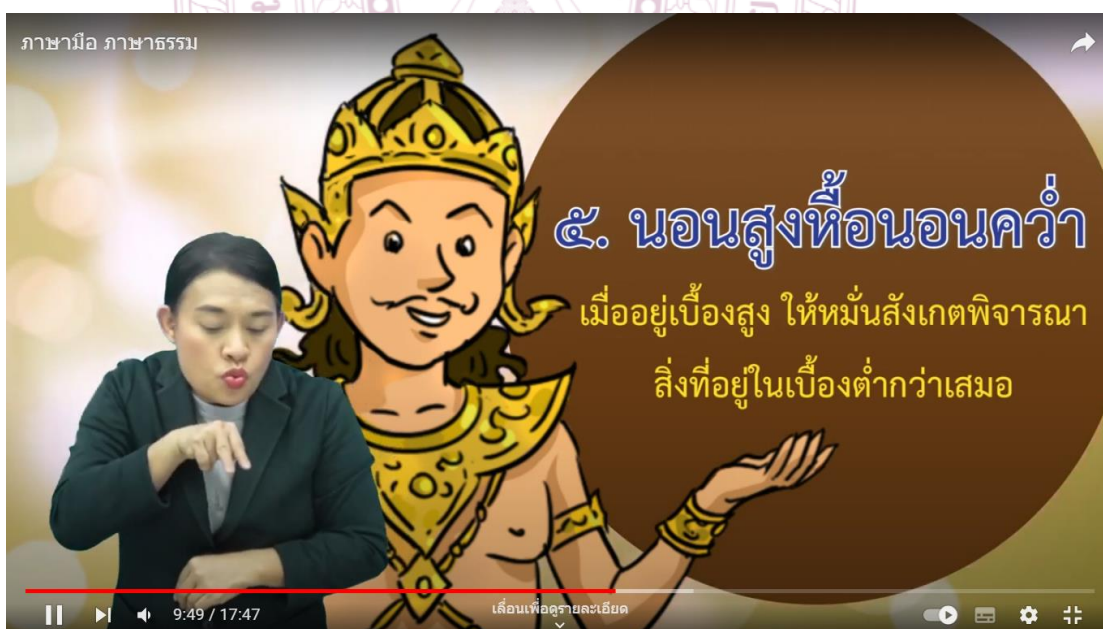
ภาพประกอบที่ ๔.๙ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปึงสามกัว

ภาพประกอบที่ ๔.๑๐ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปึงสามกัว

ภาพประกอบที่ ๔.๑๑ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปึงสามกั้ว

ภาพประกอบที่ ๔.๑๒ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปึงสามกั้ว

ภาพประกอบที่ ๔.๑๓ ภาพประกอบในคลิปเรื่องสามปึงสามกั้ว

ภาพประกอบที่ ๔.๑๔ คลิป VDO เรื่องสามปึงสามกั้ว

<https://www.youtube.com/watch?v=UDayKZAJXZo&t=18s>

หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้สื่อในชั้นเรียนของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตอารีย์ของนักเรียนที่เป็นผู้พิการทางการได้ยินและชมรมคนหูหนวกจังหวัดลำปาง และนำไปหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินต่อไป

ภาพประกอบที่ ๔.๑๕ นำนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินไปใช้
กับกลุ่มนักเรียนที่พิการทางการได้ยิน

ภาพประกอบที่ ๔.๑๖ นำนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินไปใช้
กับกลุ่มนักเรียนที่พิการทางการได้ยินกับกลุ่มวัยทำงาน

๔.๓ เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมินฯ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๒๓	๕๒.๓๐
หญิง	๒๑	๔๗.๗๐
รวม	๔๔	๑๐๐.๐๐

จากผลการศึกษาในเรื่องเพศของผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า เพศชายร้อยละ ๕๒.๓๐ และเป็นเพศหญิงร้อยละ ๔๗.๗๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๒	๔.๖๐
อายุระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี	๑๖	๓๖.๔๐
อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี	๑๙	๔๓.๐๐
อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี	๗	๑๖.๐๐
รวม	๔๔	๑๐๐.๐๐

จากผลการศึกษา ด้านอายุของผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า ช่วงอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐๐ รองลงมา ช่วงอายุระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔๐ และช่วงอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ และอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๐

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	๔๐	๙๑.๐๐
สมรส	๔	๙.๐๐
รวม	๔๔	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้ ผู้พิการทางการได้ยินที่พบส่วนใหญ่ มีสถานภาพจำแนกได้ ดังนี้ ส่วนใหญ่โสด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐๐ สมรส คิดเป็นร้อยละ ๙.๐๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้พิการทางการได้ยิน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๒	๔.๕๕
มัธยมศึกษาตอนต้น	๙	๒๐.๔๕
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	๒๐	๔๕.๔๕
อนุปริญญา	๗	๑๕.๙๕
ปริญญาตรี	๖	๑๓.๖๐
อื่นๆ	-	-
รวม	๔๔	๑๐๐.๐๐

นอกจากนี้แล้ว ผู้พิการทางการได้ยิน ที่ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔๕ รองลงมา คือ ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔๕ อนุปริญญาและปริญญาตรี และประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๕, ๑๓.๖๐ และ ๔.๕๕ ตามลำดับ

ตาราง ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านเนื้อหา

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปล ค่า
๑. ด้านเนื้อหา			
๑. มีความครบถ้วนของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีการอธิบายอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าใจในหลักธรรมได้ง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๔๓	๐.๕๐	มากที่สุด
๒. มีความถูกต้องของเนื้อหา อ้างอิงที่มาของข้อมูลและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์รวมถึงความเหมาะสมต่อผู้พิการทางการได้ยิน	๔.๕๒	๐.๕๐	มากที่สุด
๓. การตั้งวัตถุประสงค์กับเป้าหมายที่ชัดเจน และเนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทำให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าใจได้ง่าย	๔.๓๔	๐.๔๗	มากที่สุด
๔. การใช้ระดับของภาษา มีความเหมาะสมกับผู้พิการทางการได้ยิน และสามารถอ่านเข้าใจง่าย ถูกต้องชัดเจน	๔.๔๓	๐.๕๐	มากที่สุด
๕. มีการเกริ่นนำถึงเนื้อหาให้ทราบถึงข้อมูลภาพรวมและมีการนำเสนอเนื้อหาให้น่าติดตาม	๔.๓๔	๐.๔๗	มากที่สุด

ในสื่อ			
๖. มีภาพประกอบกับเนื้อหาที่สอดคล้องกันเพื่อให้เข้าใจง่าย	๔.๒๗	๐.๔๕	มากที่สุด
รวม	๔.๓๙	๐.๔๑	มากที่สุด

ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ ด้านเนื้อหา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๙ ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ด้านเนื้อหา อยู่ในระดับ มากที่สุด

ตาราง ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านสื่อ/เทคโนโลยี

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปล ค่า
๒. ด้านสื่อ/เทคโนโลยี			
๑. สื่อมีความเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถดาวน์โหลดได้ง่ายและสะดวกสบาย ง่ายต่อการเข้าถึงของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน	๔.๓๔	๐.๔๗	มากที่สุด
๒. การออกแบบสื่อมีความเหมาะสม สะดุดตา เหมาะกับผู้พิการทางการได้ยิน	๔.๔๓	๐.๕๐	มากที่สุด
๓. การจัดเรียงเนื้อหาได้ถูกต้องชัดเจน มีความเป็นระเบียบ	๔.๔๐	๐.๔๙	มากที่สุด
๔. มีภาพเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเนื้อหาทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีและง่ายมากยิ่งขึ้น	๔.๔๓	๐.๕๐	มากที่สุด
รวม	๔.๔๐	๐.๓๙	มากที่สุด

ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ ด้านสื่อ/เทคโนโลยี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๔๐ ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ด้านสื่อ/เทคโนโลยี อยู่ในระดับ มากที่สุด

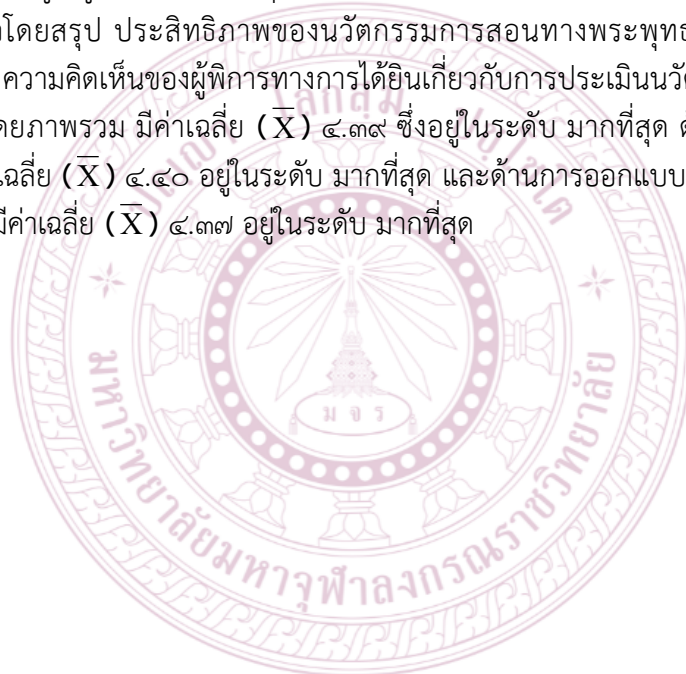
ตาราง ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปล ค่า
๓. ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้			
๑. มีการจัดวางองค์ประกอบของเนื้อหาที่มีความสมดุล	๔.๑๘	๐.๓๙	มาก

๒. ภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหาทำให้ง่ายต่อการเข้าใจของผู้พิการทางการได้ยิน	๔.๕๒	๐.๕๐	มากที่สุด
๓. การเน้นข้อความ ทำให้มีข้อความที่น่าสนใจ	๔.๒๗	๐.๔๕	มากที่สุด
๔. มีความชัดเจนและเหมาะสมกับกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน	๔.๕๒	๐.๕๐	มากที่สุด
รวม	๔.๓๗	๐.๓๖	มากที่สุด

ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๗ ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธด้านเนื้อหา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๙ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านสื่อ/เทคโนโลยี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๔๐ อยู่ในระดับ มากที่สุด และด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๗ อยู่ในระดับ มากที่สุด

บทที่ ๕

สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ทั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

องค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็น การใช้วิธีการเชิงระบบในการปรับปรุง และคิดค้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในแบบใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีคุณภาพขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการจัดการเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่อาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านคอมพิวเตอร์ เช่น วีดิทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์ (interactive video) ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มพี่เลี้ยง พบว่า กระบวนการรับรู้หรือการตีความที่มากกระทบกับประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตา ผิวหนัง เป็นต้น การรับรู้ (Perception) จัดว่าเป็นสื่อกลางสำคัญที่ให้ผู้พิการทางการได้ยินเกิดประสบการณ์และเป็นเครื่องมือนำความรู้เข้าสู่สมอง เพื่อให้สมองเก็บรวบรวมและจดจำข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไว้ สำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) และใช้ความคิดรวบยอดนั้นค้นหาความรู้อื่นๆ สำหรับผู้พิการทางการได้ยินนั้นไม่สามารถใช้หูในการรับรู้ได้เท่ากับประสาทตา คนหูหนวกจึงต้องอาศัยการรับรู้ทางสายตาช่วยในการรับรู้เป็นอย่างมาก รวมถึงใช้วิธีการรับรู้จากประสาทสัมผัสอื่นๆ ได้แก่ การสัมผัส การดมกลิ่น การชิมรส เข้ามามีส่วนช่วยในการรับรู้ ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมการสอนควรพิจารณาการใช้สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิธีการรับรู้หรือการเรียนรู้ ดังนั้น นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่สำคัญและสอดคล้องกับวิธีการรับรู้ ประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑) สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยการมองเห็น ๒) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ และ ๓) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

และคำสอนที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสามปงสามกัฏฐ์ผู้พิการทางการได้ยินสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและนำไปกับชีวิตประจำวันแต่ละข้อสามารถวิเคราะห์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ดังนี้

๑. สนุกสนานอน เปรียบได้ว่าอย่าเพลิดเพลินในการนอนในสถานที่ไม่คุ้นเคยอาจมีภัยได้ทุกเมื่อ และเมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท เข้าด้วยหลักธรรมว่าด้วยเรื่องความไม่ประมาท ได้แก่ (๑) สติ ความระลึกได้ (๒) สมปชัญญะ ความรู้ตัว

อบายมุข ๖ คือ ทางแห่งความเสื่อมหรือทางแห่งความฉิบหาย ประกอบด้วย (๑) ตึมน้ำเมา (๒) เทียวกลางคืน (๓) เทียวดูการเล่น (๔) เล่นการพนัน (๕) คบคนชั่วเป็นมิตร (๖) เกียจคร้านในการทำงาน

๒. เมียวอนอย่ายืน หมายถึงภรรยาที่ออດอ่อนเอาใจหรือยกยอสรรเสริญ ไม่ควรหลงเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ อย่าไว้วางใจและเผยความลับของตนเองหมดจะเป็นภัยได้ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องได้แก่ **ตัณหา ๓** ตัณหาแปลว่าความทะยานอยาก ประกอบด้วย (๑) กามตัณหา คือ ความทะยานอยากในกาม ความต้องการสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางประสาททั้งห้าอันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส (๒) ภวตัณหา คือ ความทะยานอยากมี อยากเป็น ได้แก่ความอยากหรือความมุ่งหวังให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นต่อชีวิตของตนทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า (๓) วิภวตัณหา คือ ความทะยานอยากที่จะหลุดพ้นไปจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่ปรารถนาหรือความมุ่งหวังไม่ให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่ปรารถนานั้นเกิดขึ้นต่อตนทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นธรรมสำหรับการครองเรือนหรือหลักการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ ได้แก่ (๑) **สัจจะ** คือ มีความซื่อสัตย์ ประพฤติตนด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง มีความจริงใจ พูดความจริง (๒) **ทมะ** คือ การฝึกฝนฝึกตนให้มีการปรับปรุงตัวในด้านจิตใจและการกระทำ แก้ไขข้อบกพร่อง ด้วยการใช้สติพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนจะกระทำการสิ่งใด (๓) **ขันติ** คือ ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบาก อดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มีความเข้มแข็งไม่ย่อท้อ (๔) **จาคะ** คือ ความเสียสละ หมายถึงการเสียสละจากความสุขและผลประโยชน์ของตน รวมถึงการเป็นผู้มีใจกว้าง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว

๓. โฉน่หื้อเห็น หมายถึงความว่า เมื่อได้กลิ่นเหม็นเน่า ควรหาสาเหตุหรือหาสิ่งผิดปกติเพื่อที่จะหาวิธีกำจัดหรือทำการแก้ไข หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ **ขันธ ๕** ได้แก่ สิ่งต่างๆในร่างกายมนุษย์ เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ซึ่ง ขันธ ๕ ประกอบด้วย (๑) **รูป** คือ ร่างกาย (๒) **เวทนา** คือ อารมณ์, ความรู้สึก, การรับรู้ในสิ่งที่มาสัมผัสหรือกระทบ เช่น ความรู้สึกเจ็บ, ความรู้สึกทุกข์, ความสบายใจ ความชอบใจ, ความรู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นต้น (๓) **สัญญา** คือ ความจำได้ ความทรงจำต่างๆ เมื่อจำได้แล้วก็หลงลืมได้ (๔) **สังขาร** คือ ความคิดปรุงแต่งของจิตให้เกิดการกระทำขึ้นมา เจตนาที่จะกระทำทางการ วาจา ใจ เช่น กิน, นอน, นั่ง, พูดคุย, อุทาน, ความนึกคิดต่างๆ (๕) **วิญญาณ** คือ การรู้ทางอารมณ์ อันเกิดจากสิ่งที่มากระทบผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๔. เหม็นหื้อรู้ เป็นการสื่อความหมายว่า เมื่อเราได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตาม ควรหาเหตุผลคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองดูว่าเป็นความจริงหรือไม่ อย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว โดยสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักกาลามสูตร คือ วิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อ ๑๐ ประการ ซึ่งหากพิจารณาตามหลักกาลามสูตรแล้ว การจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะต้องใช้สติปัญญาพิจารณาจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นกุศลหรืออกุศล เป็นสิ่งที่มีโทษหรือไม่มีโทษ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

๕. นอนสูงหื้อนอนต่ำ เป็นการสอนถึงหากนอนอยู่บนที่สูง ควรนอนคว่ำมองลงมาข้างล่างเพื่อคอยดูว่าสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่ ในที่นี้สัมพันธ์กับหลักธรรมสำหรับผู้บริหารที่ใช้ปกครองลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ พรหมวิหารธรรม ๔ ซึ่งเป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ปกครองและการร่วมกันกับผู้อื่นประกอบด้วย ๑) เมตตา คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาจะให้ผู้อื่น

มีความสุข ๒) กรุณา คือ ความสงสารเมื่อคนอื่นตกยากมีทุกข์ ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ๓) มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ปราศจากความริษยา ๔) อุเบกขา คือ ความวางเฉย การวางใจเป็นกลาง ด้วยการพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำสิ่งนั้น

๖. นอนด่ำให้นอนหงาย หากนอนในที่ต่ำควรนอนหงายมองขึ้นไปด้านบน เพื่อคอยดูว่ามีอะไรผิดปกติ หรือมีสิ่งใดที่จะตกลงมาทำร้ายเราได้หรือไม่ ซึ่งเปรียบเทียบกับหลักการทำงานของลูกจ้าง หรือผู้ได้บังคับบัญชา ได้แก่หลักธรรมอิทธิบาท ๔, สังคหวัตถุ ๔, ทิศทั้ง ๖

หลักอิทธิบาท ๔ คือ ทางดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ๑) ฉันทะ หรือ ความพอใจ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความชอบหรือพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย ๒) วิริยะ หรือ ความพากเพียร ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งหมั่นฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ๓) จิตตะ หรือ ความเอาใจใส่ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความมุ่งมั่น เอาใจใส่หรือมีสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึงมีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง ๔) วิมังสา หรือ ความหมั่นไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ ทำงานด้วยปัญญา ใช้สมองคิด รวมถึงเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ของขั้นตอนและผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ของงาน

ดังนั้น องค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน จึงประกอบด้วยเนื้อเรื่องสามป้งสามก๊วที่นำมาปริวรรตแปลเป็นภาษาไทยและนำมาเรียบเรียงให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายและประยุกต์เข้ากับหลักพุทธธรรม โดยองค์ประกอบของนวัตกรรมชิ้นนี้ต้องคำนึงถึงสิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ และสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นสำคัญเพื่อให้เหมาะสมกับคนหูหนวก

นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศานานักวิจัยและผู้พิการทางการได้ยินร่วมกันหารือและค้นหานิทานทางพระพุทธศาสนาที่ผู้พิการทางการได้ยินเสนอความต้องการผ่านการสนทนากลุ่มในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นนิทานล้านนาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ วัดโหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง คือ เรื่อง สามป้งสามก๊ว ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่ง เนื้อเรื่องแฝงปริศนาธรรมคำสอน ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) สนุกอย่านอน ๒) เมียวนอนอย่าย็น ๓) โอ้เนาให้เห็น ๔) เหม็นให้รู้ ๕) นอนสูงให้นอนคว่ำ ๖) นอนด่ำให้นอนหงาย คำว่า “ป้ง” น่าจะตรงกับภาษาไทยกลาง คือคำว่าปลง กล่าวคือ อย่าปลงใจเชื่อในสามสิ่ง ส่วนคำว่า “ก๊ว” แปลว่า เล็กๆ หรือสถานที่คับแคบ คืออย่าประมาทในการเดินข้าม อาจจะมีอันตรายทุกเมื่อ และนำมาปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยปราชญ์ชาวบ้าน และตรวจเนื้อหาความถูกต้องจากนักวิชาการด้านศาสนา และนักวิชาการภาษามือเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้พิการ และไปสู่กระบวนการทำเป็นภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวและประกอบด้วยนักล่ามภาษามือและนักพากย์ให้เสียงและภาษามือไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ซ้ำเกินไป ไม่ไวเกินไป โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญดังนี้

๑) สิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น เช่น ท่ามือ (Hand shape) (๒) ระดับของมือ (Position) (๓) ทิศทางการหันของมือ (Location) (๔) การเคลื่อนไหวของมือ (Movement) (๕) การแสดงสีหน้า (Facial Expression)

๒) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ ในคลิป VDO มีล่ามภาษามืออำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่จะช่วยให้สื่อความหมาย แปลสื่อเสียงที่ต้องใช้การได้ยินให้อยู่ในรูปสื่อที่รับรู้ด้วยตา และจัดให้มีการบันทึกภาพล่ามภาษามือไว้ที่มุมภาพเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินดูภาพของสื่อและดูล่ามภาษามือไปพร้อมๆ กันโดยล่ามภาษามือทำหน้าที่ฟังเสียงพูดและเสียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสื่อพร้อมกับทำท่าภาษามือถ่ายทอดให้คนหูหนวกเข้าใจ

๓) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นรูปแบบของสื่อแบบมัลติมีเดียที่มีทั้งตัวหนังสือ รูปภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นภาพการแสดงท่าภาษามือในเนื้อหาต่างๆ จะมีส่วนช่วยให้คนหูหนวกเข้าใจเรื่องราวในเนื้อหาวิชาที่สอนได้ดีกว่าแบบตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวหรือตัวหนังสือกับภาษามือ

ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ผลการศึกษาในเรื่องเพศของผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า เพศชายร้อยละ ๕๒.๓๐ และเป็นเพศหญิงร้อยละ ๔๗.๗๐ จากผลการศึกษา ด้านอายุของผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า ช่วงอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๐๐ รองลงมา ช่วงอายุระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔๐ และช่วงอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ และอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๐ นอกจากนี้ ผู้พิการทางการได้ยินที่พบส่วนใหญ่ มีสถานภาพจำแนกได้ ดังนี้ ส่วนใหญ่โสด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๐๐ สมรส คิดเป็นร้อยละ ๙.๐๐ นอกจากนี้แล้ว ผู้พิการทางการได้ยิน ที่ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔๕ รองลงมา คือ ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔๕ อนุปริญญาและปริญญาตรี และประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๕, ๑๓.๖๐ และ ๔.๕๕ ตามลำดับ

ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ ด้านเนื้อหา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๙ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านสื่อ/เทคโนโลยี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๔๐ อยู่ในระดับ มากที่สุด และด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๗ อยู่ในระดับ มากที่สุด

๕.๒. อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินเป็น การใช้วิธีการเชิงระบบในการปรับปรุง และคิดค้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในแบบใหม่ๆ ที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้มีคุณภาพขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการจัดการเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่อาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม และการเรียนแบบมวลชน ตลอดจนสื่อที่ใช้เพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมผ่านคอมพิวเตอร์ เช่น วีดิทัศน์แบบปฏิสัมพันธ์ (interactive video) ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มพี่เลี้ยง พบว่า กระบวนการรับรู้หรือการตีความที่มากกระทบกับประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตา หูหนวก เป็นต้น การรับรู้ (Perception) จัดว่าเป็นสื่อกลางสำคัญให้ผู้พิการทางการได้ยินเกิดประสบการณ์และเป็นเครื่องมือนำความรู้เข้าสู่สมอง

เพื่อให้สมองเก็บรวบรวมและจดจำข้อมูลหรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ กรรวิการ์ หงส์งาม (๒๕๖๖)^๑ ได้ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของเด็กพิการ พบว่า การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กพิการซึ่งเป็นเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กพิการโดยจัดทำเป็นเทคโนโลยีในรูปแบบสื่อประสม (Multimedia) ประกอบด้วย ข้อความ เสียง รูปภาพ และภาพเคลื่อนไหว เด็กพิการสามารถเรียนรู้ด้วยการอ่านจากการดูนิทาน สำหรับเป็นพื้นฐานในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) และใช้ความคิดรวบยอดนั้นค้นหาความรู้อื่นๆ สำหรับผู้พิการทางการได้ยินนั้นไม่สามารถใช้หูในการรับรู้ได้เท่ากับประสาทตา คนหูหนวกจึงต้องอาศัยการรับรู้ทางสายตาช่วยในการรับรู้เป็นอย่างมาก รวมถึงใช้วิธีการรับรู้จากประสาทสัมผัสอื่นๆ ได้แก่ การสัมผัส การดมกลิ่น การชิมรส เข้ามามีส่วนช่วยในการรับรู้ ดังนั้น การสร้างนวัตกรรมการสอนควรพิจารณาการใช้สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิธีการรับรู้หรือการเรียนรู้ ดังนั้น นวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยินที่สำคัญและสอดคล้องกับวิธีการรับรู้ ประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑) สิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น ๒) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ และ ๓) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และคำสอนที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสามปิงสามกัณฑ์ที่ผู้พิการทางการได้ยินสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและนำไปกับชีวิตประจำวันแต่ละข้อสามารถวิเคราะห์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ดังนี้ หลักธรรมว่าด้วยเรื่องความไม่ประมาท, ตัณหา ๓, ขันธ์ ๕, หลักกาลามสูตร, พรหมวิหารธรรม ๔, หลักธรรมอิทธิบาท ๔ ซึ่งสอดคล้องกับ โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ (๒๕๖๕)^๒ กล่าวว่า กระบวนการการเรียนรู้แบบบูรณาการกับพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้สามารถพัฒนาเรียนรู้ของเยาวชนได้เป็นอย่างดี

การสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน นักวิจัยและผู้พิการทางการได้ยินร่วมกันหารือและค้นหานิทานทางพระพุทธศาสนาที่ผู้พิการทางการได้ยินเสนอความต้องการผ่านการสนทนากลุ่มในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นนิทานล้านนาที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และนำมาปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยปราชญ์ชาวบ้าน และตรวจเนื้อหาความถูกต้องจากนักวิชาการด้านศาสนา และนักวิชาการภาษามือเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้พิการ และไปสู่กระบวนการทำเป็นภาพการ์ตูนเคลื่อนไหวและประกอบด้วยนักภาษามือและนักพากย์ให้เสียงและภาษามือไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ซ้ำเกินไป ไม่ไวเกินไป โดยคำนึงถึงองค์ประกอบดังนี้ ๑) สิ่งที่รับรู้ด้วยการมองเห็น ๒) สื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ ๓) สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และผู้พิการทางการได้ยินสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์ (๒๕๕๓)^๓ กล่าวว่า ผู้ตอบแบบสำรวจเป็นผู้เรียนที่ต้องการเรียนเนื้อหาที่ใกล้ตัว

^๑ กรรวิการ์ หงส์งาม, เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของเด็กพิการ. วารสารสถาบันราชสุตา ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ , ๒๕๖๖, หน้า ๑๔๑.

^๒ โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ, พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๕)

^๓ ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์, การพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓. หน้า บทคัดย่อ

และคิดว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง และเสถียร เป้นเหลือ (๒๕๔๖)^๔ ยังกล่าวอีกว่า ความรู้ความสามารถในการสื่อสารในเรื่องต่างๆ ต้องมีหลักการและกระบวนการสื่อสาร ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ความคิดเห็นของผู้พิการทางการได้ยินเกี่ยวกับการประเมินนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธ ด้านเนื้อหา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๙ ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านสื่อ/เทคโนโลยี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๔๐ อยู่ในระดับ มากที่สุด และด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ๔.๓๗ อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฏฐา สุวรรณานนท์ (๒๕๔๙)^๕ กล่าวว่า ผลสรุปในด้านการประเมินควรมีหลักจริยธรรม คุณธรรม การดำรงตนในศีลธรรม อันดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม ที่ตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นลำดับแรก

๕.๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

๑) องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับครูที่สอนในโรงเรียนสำหรับผู้พิการทางการได้ยินและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการฝึกหลักพุทธธรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้จากหลักพุทธธรรม

๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพื่อขยายผลขององค์ความรู้ให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่พิการทางการได้ยิน บูรณาการกับรายวิชาที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา

๕.๓.๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถต่อยอดพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

๒) ควรพัฒนาสื่อการสอนภาษามือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อคนพิการทางการได้ยินในคัมภีร์โบราณในภาคเหนือในหลายๆ จังหวัด เนื่องจากมีนิทานจรรโลงใจ และแฝงหลักธรรมอยู่เป็นจำนวนมากและส่งเสริมให้โรงเรียนในกลุ่มการศึกษาสงเคราะห์ที่มีนักเรียนผู้พิการทางการได้ยินสามารถนำเอาสื่อการสอนภาษามือที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไปประกอบการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษาได้

^๔ เสถียร เป้นเหลือ. (๒๕๔๖). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปริญญาโท กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

^๕ ณัฏฐา สุวรรณานนท์. (๒๕๔๙) การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๔๔. ปริญญาการศึกษา กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรวิการ์ หงส์งาม, เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของเด็กพิการ. **วารสารสถาบันราชสุดา** ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ , ๒๕๖๖, หน้า ๑๔๑.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ.
- รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย.** ข้อมูล ณ วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๓
- กาญจนา คุณารักษ์. **พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร.** นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๒
- ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์. บทบาทนักประชาสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์ในสื่อใหม่ตอนที่ ๑. **พัฒนาเทคนิคศึกษา.** ๒๐(๖๕) (๒๕๕๑), หน้า ๔๒-๕๑.
- เคนม เวอร์ใหม่ และเอียน เพนวิก, ณงลักษณ์ จารุวัฒน์, ประภัสสร วรรณสถิตย์, แพล, **เปิดโลกนิวมีเดียและการตลาดดิจิทัล.** กรุงเทพมหานคร: เนชั่นบุ๊คส์, ๒๕๕๑
- ณษมา สุวรรณานนท์. **การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรบริหารงานตำรวจชั้นสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๔๔.** ปริญญาการศึกษา กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙
- อัมร บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๒
- ธิดาพร ชนะชัย. **New Media Challenges: Marketing Communication Through New Media,** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://commarts.hcu.ac.th/images/academic_article/nok/new_media_newchallenges.pdf [2550].
- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕
- ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์. **การพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรมการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย.** มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖
- ปิยะพร เขตบรรณพต. “พฤติกรรมรับการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อใหม่ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓
- พรจิต สมบัติพานิช. “โฆษณาในทศวรรษที่ ๒๐๐๐-๒๐๑๐: การศึกษาถึงปัจจัยด้านสื่อที่มีต่อรูปแบบโฆษณา”. **รายงานการวิจัย.** คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗
- โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ. **พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์** ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๕)
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.** กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญพัฒน์, ๒๕๔๕
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการค้นคว้าในการพัฒนาหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๓

ศิวารณ หงส์ประยูร. แนวทางการเขียนบทรายการโทรทัศน์ภาษามือเต็มจอสำหรับคนพิการทางการได้ยิน. วารสารนิเทศศาสตร์ ธุรกิจบัณฑิต. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑.

หน้า ๓๔๗

สังต์ อุทรานันท์. **ทฤษฎีหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม

สหภาพ พ่อค้าทอง. การสื่อสารด้วยข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์มือถือ (SMS) ในฐานะสื่อวัฒนธรรม
ประชานิยม (Popular Culture) ของผู้บกพร่องทางการได้ยิน ในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๗

สันต์ ธรรมบำรุง. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา, ม.ป.ป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๐

สำนักงานส่งเสริมแห่งชาติ. **บทบาทภาครัฐเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ**, บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, ๒๕๕๔

สุนน อมรวิวัฒน์. **สาระและกิจกรรมการสอนวิชาหลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐

สุรสิทธิ์ วิทาร์ฐ. **การสื่อสาร: หลักการและเทคนิค**. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕

เสถียร แป้นเหลือ. **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับการกิจกรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. ปริญญาโท กศ.ด.(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖

Beauchamp, G.A., **Curriculum Theory**. Illinois: F.E. Peacock Publisher, n.d.

Biggs, J.B. and Telfer, R. **The Process of Learning**. 2nd Australia : Prentice-Hall of Australia, 1987.

Bloom Benjamin S., et al. **Taxonomy of Educational Objectives**. New York : David Mckay Company, 1956

Burnett, R. and David P. M., **Web Theory**. London: Rutledge, 2003

Craik, F. and Lockhart, R. Level of Processing: **A Framwork for Memory Research**. **Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior**.11, 1972, p. 671.

Cronbach, Lee Joseph, **Essentials of Psychological Testing**. New York : Harper and Row, 1970.

Gay, G., Achieving educational Equality through Curriculum Desegregation.” **Phi Delta Kappan** 72, No.1 (September 1990): 61-62.

Huang, L. and Bonzon, P. Two Level Learner Modeling in The Tutoring of Declarative Knowledge Based Problem Solving. World Conference on Computers in Education VI. WCCE 95 Liberating the Leaner.Tinsley, D.J. and Van Weert, T.J. (Ed).London : Chapman and Hall, 1995.

- Kevin, Kawamoto, 10 Thing should Know about New Media. In The Seminar for Technology Educators, The Freedom Forum Pacific Coast Center San Francisco, 2540
- Ornstein, A.C. and Hunkins, F.P., **Curriculum Foundations Principles and Issues.** Boston: Allyn and Bacon, 1993
- Pratt, D., **Curriculum Planning.** (Orlando: Harcourt Brace College Publishers, 1994).
- Saylor, G.J., and Alexander, W.M., **Curriculum Planning for Modern Schools.** New York: Holt, Rinehart and Winston, n.d.
- Spensor, K. **The Psychology of Educational Technology and Instruction Media.** New York :Routledge, 1988.
- Taba, Hilda, **Curriculum Development: Theory and practice.** New York: Harcourt, Brace and World, n.d.
- Tyler, Ralph W., **Basic Principles of Curriculum and Instruction.** Chicago: The University of Chicago. n.d.
- UNESCO, ๑๙๘๐ อ้างใน ขนิษฐา เทวินทรภักดี, **แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ: คู่มือการพัฒนาที่ยั่งยืนของคนพิการ**, กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสัมพันธ์, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๕, จาก chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER15/DRAWER047/GENERAL/DATA0000/00000393.PDF
- Unites Nation, **HRD for the Empowerment of People with Disabilities**, Bangkok: United Nations Publications, 2001, p.1
- Watjana Poopanee, **“Communication Process (กระบวนการสื่อสาร)”**, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๖. จาก <<https://www.slideshare.net/kingkongzaa/communication-process-ch5>>.
- Watkins, D.A. **Depth of Processing and the Quality of Learning Outcomes.** *Instructional Science.* 12, 1983, p. 49.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบประเมิน

ภาษามือ ภาษามือธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลในการวิจัย เรื่อง ภาษามือ ภาษามือธรรม: นวัตกรรม การสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม การสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาท่านตอบคำถามทุกข้อในแบบประเมินนี้ คำตอบของท่านไม่มีถูกหรือผิด และผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลต่างๆ ที่ท่านตอบในแบบประเมิน จะไม่มี ผลกระทบหรือเกิดความเสียหายต่อตัวท่านหรือบุคคลใดๆ สำหรับแบบประเมินฉบับนี้มีทั้งสิ้น 3 ส่วน คือ...

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ส่วนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ (.....) ผู้วิจัยหวังเป็น อย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบประเมินเป็นอย่างดี พร้อมทั้งขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัย :

ศิววัฒน์ ชัยวงศ์

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

1. เพศ

() 1.ชาย

() 2. หญิง

() 3. LGBTQ

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพ.....

4. ระดับการศึกษา

() 1. มัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า

() 2. อนุปริญญา

() 3. ปริญญาตรี

() 4. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

ประเด็นประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
ด้านเนื้อหา					
1. มีความครบถ้วนของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีการอธิบายอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าใจในหลักธรรมได้ง่ายไม่ซับซ้อน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					
2. มีความถูกต้องของเนื้อหา อ้างอิงที่มาของข้อมูลและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์รวมถึงความเหมาะสมต่อผู้พิการทางการได้ยิน					
3. การตั้งวัตถุประสงค์กับเป้าหมายที่ชัดเจน และเนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทำให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าใจได้ง่าย					
4. การใช้ระดับของภาษามีความเหมาะสมกับผู้พิการทางการได้ยิน และสามารถอ่านเข้าใจง่าย ถูกต้องชัดเจน					
5. มีการเรีรณำถึงเนื้อหาให้ทราบถึงข้อมูลภาพรวมและมีการนำเสนอเนื้อหาให้น่าติดตามในสื่อ					
6. มีภาพประกอบกับเนื้อหาที่สอดคล้องกันเพื่อให้เข้าใจง่าย					
ด้านสื่อ/เทคโนโลยี					
1. สื่อมีความเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถดาวน์โหลดได้ง่าย					

และสะดวกสบาย ง่ายต่อการเข้าถึงของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน					
2. การออกแบบสื่อมีความเหมาะสม สะดุดตา เหมาะกับผู้พิการทางการได้ยิน					
3. การจัดเรียงเนื้อหาได้ถูกต้องชัดเจน มีความเป็นระเบียบ					
4. มีภาพเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเนื้อหาทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีและง่ายมากยิ่งขึ้น					
ด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้					
1. มีการจัดวางองค์ประกอบของเนื้อหาที่มีความสมดุล					
2. ภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหาทำให้ง่ายต่อการเข้าใจของผู้พิการทางการได้ยิน					
3. การเน้นข้อความ ทำให้มีข้อความที่น่าสนใจ					
4. มีความชัดเจนและเหมาะสมกับกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน					

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

1.
-
-
-
2.
-
-
-

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structure interview)
ภาษามือ ภาษามือธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ตำแหน่ง/หน้าที่.....
 สถานที่ติดต่อ/เบอร์โทรศัพท์.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....

๑. สร้างนวัตกรรมการสอนเชิงพุทธสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน

- ท่านเข้าถึงศาสนาพุทธด้วยวิธีใดบ้าง
- ท่านได้นำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตบ้างหรือไม่ถ้านำมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ท่านใช้หลักธรรมอะไร
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสร้างเป็นนวัตกรรมการสอนเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน
- ท่านคิดว่าการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสร้างเป็นนวัตกรรมการสอนเพื่อผู้พิการทางการได้ยินมีประโยชน์ต่อตัวเองและองค์กร ตลอดจนภาคีเครือข่ายอย่างไร
- ท่านอยากเห็นนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาออกมาในรูปแบบใด
- ท่านคิดว่าสื่อใหม่ (New Media) สามารถให้ผู้พิการทางการได้ยินเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้นหรือไม่อย่างไร

๒. สร้างเครือข่ายการพัฒนาผู้พิการทางการได้ยิน

- ท่านคิดว่ากลุ่มผู้พิการทางการได้ยินมีการรวมกลุ่มกันอยู่บ่อยครั้งหรือไม่อย่างไร
- ท่านคิดว่ากลุ่มผู้พิการทางการได้ยินมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาหรือไม่อย่างไร
- ท่านคิดว่านวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยินมีประโยชน์ต่อเครือข่ายของท่านหรือไม่อย่างไร
- ท่านคิดว่านวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยินท่านจะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มผู้พิการให้ได้มากที่สุดอย่างไร

ชุดปฏิบัติการ (Action Plan)

ภาษามือ ภาษามือ: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

ชื่อ-นามสกุล ผู้เข้าร่วม.....

ตำแหน่ง/หน้าที่.....

สถานที่ติดต่อ/เบอร์โทรศัพท์.....

เข้าร่วมเมื่อวันที่.....

โดยการลงพื้นที่สำรวจกลุ่มเป้าหมายใน จังหวัดลำปาง เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้และหลักปฏิบัติผู้พิการทางการได้ยินตามแนวพระพุทธศาสนา ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการพัฒนาผู้พิการทางการได้ยินโดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัยนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน

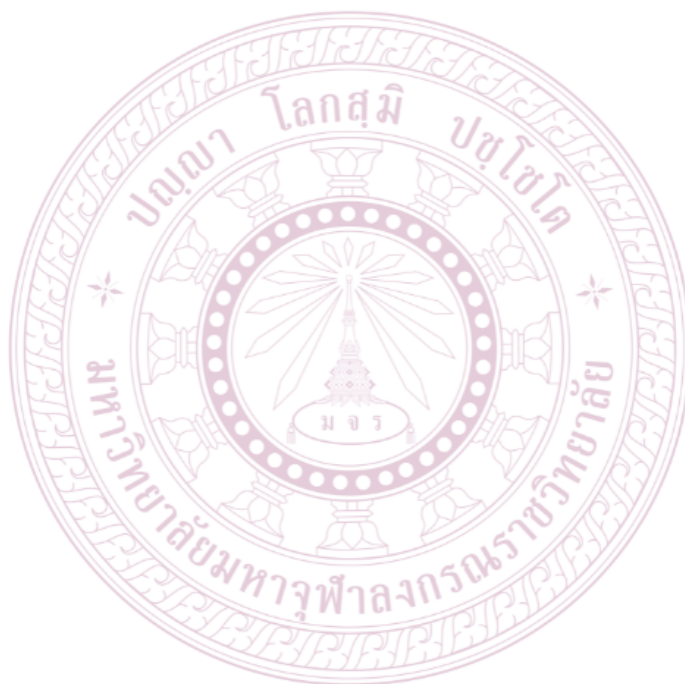
ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน พี่เลี้ยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การร่วมรับผลประโยชน์ โดยผู้พิการทางการได้ยินและภาคีเครือข่าย ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ

ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้กลุ่มผู้พิการทางการได้ยินตลอดจนภาคีเครือข่าย ได้มีโอกาสเข้าร่วมสร้างนวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยินซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. แบบประเมิน/แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง/ชุดปฏิบัติการ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษาศรรณ: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุญาตจากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงเจริญพรท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.วีรวิทย์ ปิยนนทศิลป์

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. แบบประเมิน/แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง/ชุดปฏิบัติการ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุญาตจากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงเจริญพรท่านได้เป็นผู้ช่วยตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมหาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.อนิษฐา หาญภักตินิยม

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. แบบประเมิน/แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง/ชุดปฏิบัติการ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษาศรรณ: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุญาตจากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงเจริญพรท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๘๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตและเก็บข้อมูลในพื้นที่

เจริญพร ผู้อำนวยการสถาบันมานพ เพื่อการวิจัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนหนอง

สิ่งที่เป็นมาด้วย ๑. วัดอุปสมงค์ของงานวิจัย

จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษารธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ๒. เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และ ๓. เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขออนุญาตและเก็บข้อมูลในพื้นที่ และจัดกิจกรรมสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ในวันและเวลาการจัดกิจกรรมนั้น ทางผู้วิจัยจะประสานงานก่อนวันลงพื้นที่ ล่วงหน้า ๒ สัปดาห์ สามารถติดต่อโทรศัพท์ หมายเลข ๐๖๒-๑๗๔๓๔๘๗ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพราด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีย์

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษาศรรณ: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ๒. เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และ ๓. เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ และจัดกิจกรรมสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ในวันและเวลาการจัดกิจกรรมนั้น ทางผู้วิจัยจะประสานงานก่อนวันลงพื้นที่ ล่วงหน้า ๒ สัปดาห์ สามารถติดต่อโทรศัพท์ หมายเลข ๐๖๒-๑๗๔๓๔๘๗ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพราด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบันจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)
รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๔๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๔๕๕๔ ๑๑๔๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.mculampang.com

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่

เจริญพร ชมรมคนहुหนวกจังหวัดลำปาง

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ หัวหน้าแผนงานโครงการ ได้ดำเนินโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการ “ภาษามือ ภาษามือธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ๒. เพื่อสร้างนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และ ๓. เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทางพระพุทธศาสนาสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์สำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ และจัดกิจกรรมสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน ในวันและเวลาการจัดกิจกรรมนั้น ทางผู้วิจัยจะประสานงานก่อนวันลงพื้นที่ ล่วงหน้า ๒ สัปดาห์ สามารถติดต่อโทรศัพท์ หมายเลข ๐๖๒-๑๗๔๓๙๘๗ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมหาด้วยความนับถือ

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๑๒๐

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๕๔-๕
www.lampang.mcu.ac.th

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติโครงการที่เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญเหมาะ

ด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอน พระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุน Fundamental Fund (FF) จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับ สถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงเจริญพรามาเพื่อทราบ ขออนุมัติโครงการจากท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำการวิจัย ในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุทิศขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหานพต สุวณณเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

โทร. ๐๖๒ ๑๗๔ ๓๙๘๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ ๖ ๐๒๐

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๕๕๔-๕
www.lampang.mcu.ac.th

๗ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติเป็นที่พักขางานวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง

ด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาษามือ ภาษารธรรม: นวัตกรรมการสอน พระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุน Fundamental Fund (FF) จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับ สถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงเจริญพราเพื่อทราบ ขออนุมัติจากท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำการวิจัย ในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหานพดล สุวณณเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

โทร. ๐๖๒ ๑๗๔ ๓๔๘๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ว ๐๒๐

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๔๕๔-๕
www.lampang.mcu.ac.th

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติโครงการที่เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

ด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุน Fundamental Fund (FF) จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงเจริญพรมาทเพื่อทราบ ขออนุมัติโครงการจากท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำการวิจัยในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาทเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหานพดล สุวณฺณเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

โทร. ๐๖๒ ๑๗๔ ๓๔๘๗

ที่ อว ๘๐๔๔/ ว ๐๒๐

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๙๔๔๔-๕
www.lampang.mcu.ac.th

๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.सानุ มหัทธนาคุณุ์

ด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาษามือ ภาษารธรรม: นวัตกรรมการสอน พระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการทางการได้ยิน” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุน Fundamental Fund (FF) จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับ สถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงเจริญพรามาเพื่อทราบ ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำการวิจัย ในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหานพต สุวณฺณเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

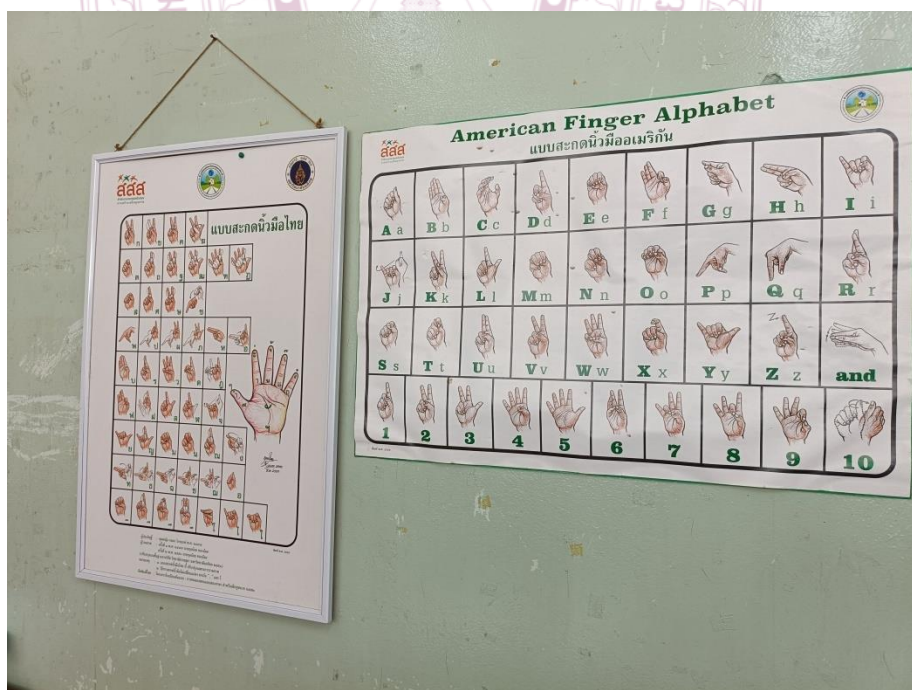
ผู้ประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

โทร. ๐๖๒ ๑๗๔ ๓๙๘๘๗

ภาคผนวก ค
ภาพถ่ายลงพื้นที่ทำการวิจัย

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานวิจัยและพัฒนา

ข้าพเจ้า พระครูโสภณวิจิตรนันทน์, ผอ. ตำแหน่ง อาจารย์ / ศึกษานิเทศก์

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน วัดท่าพล

ที่อยู่ ๖๕ หมู่ ๑๐ ตำบลท่าพล อำเภอท่าพล จังหวัดลำพูน

โทรศัพท์ ๐๖๒ ๕๒๓ ๕๔๔๖

โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
"การพัฒนาระบบการสื่อสารข้อมูลทางศาสนาด้วยเทคโนโลยี
การทอผ้าไหม"

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผอ.ดร.วิจิตรนันทน์ ชัยวัฒน์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ สิงหาคม ๒๕๖๖ จนถึง พฤษภาคม ๒๕๖๗ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีมติให้ ผอ.ดร.วิจิตรนันทน์ ชัยวัฒน์ นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย
- มติให้ ผอ.ดร.วิจิตรนันทน์ ชัยวัฒน์ นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระครูโสภณวิจิตรนันทน์, ผอ.)

ตำแหน่ง ศึกษาธิการ วัดท่าพล

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา
วิชา หลักพุทธธรรม (Principles of Buddhism) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๕

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา	๑๐๑ ๓๐๖ หลักพุทธธรรม (Principles of Buddhism)
๒. จำนวนหน่วยกิต	๓ หน่วยกิต (๓-๐-๖)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) พระพุทธศาสนา Bachelor of Arts Program in Buddhist Studies B.A. (Buddhist Studies)
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	พระครูสังฆรักษ์สุภณัฐ ภูริวฑฒโน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาศาสนาและเทววิทยา (พธ.ม.) พระพุทธศาสนา อาจารย์ประจำวิชา
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน	ภาคการศึกษาที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๖ ชั้นปีที่ ๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บรรพชิต, คฤหัสถ์)
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี)	ไม่มี
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี)	ไม่มี
๘. สถานที่เรียน	สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด ตามหลักสูตรปรับปรุงฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๕	๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา ศึกษาหลักหลักพุทธธรรมที่สำคัญในพระไตรปิฎก เน้นอริยสัจ ปฏิจจนสมุปบาท เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ กรรม สังสารวัฏและนิพพานโดยใช้คัมภีร์อรรถกถาและฎีกาประกอบ
วัตถุประสงค์ หลังเรียนจบรายวิชานี้แล้ว นิสิตสามารถ ๑. อธิบายประวัติ ความเป็นมา ความหมาย และลักษณะของหลักพุทธธรรมที่สำคัญได้ ๒. อธิบายหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น หลักอริยสัจ ได้ ๓. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในมิติต่างๆ ได้ ๔. สามารถหาแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตและการสอนพุทธธรรมได้
๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา ๑. พัฒนาหลักและวิธีวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในเชิงประจักษ์และการปฏิบัติ ๒. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามองค์ความรู้และหลักการทางพระพุทธศาสนา ๓. จัดให้มีการประเมินรายวิชาที่เป็นระบบโดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาศึกษาหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เน้นอริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ โพธิปักขิยธรรม กรรม และสังสารวัฏ โดยใช้อรรถกถาและฎีกาประกอบ

๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๔๘ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความเหมาะสมโดยวิธีออนไลน์	ทัศนศึกษาอุทยานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา	การศึกษาด้วยตนเอง ๑๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล - อาจารย์ประจำรายวิชา แจ้งการให้คำปรึกษาในห้องเรียน - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มตามความต้องการ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ โดยมีการแจ้งผ่านทาง Facebook ศील สมาธิ ปัญญา
--

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา (ตามหลักสูตร พ.ศ.๖๐ หน้า ๓๗)

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา ๑. มินัยและความรับผิดชอบ ๒. มีน้ำใจและมีจิตอาสา ๓. เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ๔. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
๑.๒ วิธีการสอน - สอดแทรกเรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะและการเสียสละ เพื่อส่วนรวมในการเรียนการสอน - การเป็นต้นแบบที่ดีของผู้สอน - เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านวินัย เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา - เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และจัดกิจกรรมในชั้นเรียน นอกห้องเรียน
๑.๓ วิธีการประเมินผล - สังเกตพฤติกรรมของนิสิตในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง - อภิปราย รายงาน การนำเสนอและการตอบคำถาม - พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต - นิสิตประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน
๒. ความรู้
๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ ๑. มีความรู้ ความเข้าใจ ๒. ใช้ความรู้อธิบาย
๒.๒ วิธีการสอน - สอนแบบบรรยายในชั้นเรียน และออนไลน์ - สอนโดยใช้กรณีศึกษา - เรียนรู้โดยหลักปฏิบัติ - เรียนรู้แบบร่วมมือ - ทักษะศึกษา
๒.๓ วิธีการประเมินผล - ทดสอบย่อย - สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน

- ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย - นำเสนอผลงาน
๓. ทักษะทางปัญญา
๓.๑ ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา ๑.เป็นผู้ใฝ่รู้ ๒.สามารถคิดวิเคราะห์ ๓.มีความมุ่งมั่น
๓.๒ วิธีการสอน - โดยวิธีออนไลน์ - สอนแบบบรรยายโดยใช้ภาพประกอบ - สอนโดยใช้กรณีศึกษา
๓.๓ วิธีการประเมินผล ๑.ทดสอบย่อย ๒.สอบกลางภาค และปลายภาคเรียน ๓.ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย ๔.ศึกษาดูงาน
๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
๔.๑ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา - การทำงานเป็นทีม - เป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มทั้งในฐานะผู้นำและตาม
๔.๒ วิธีการสอน - มอบหมายงานกลุ่ม - สอนจากสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนสังคม - จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน - ทัศนศึกษาดูงานแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา
๔.๓ วิธีการประเมินผล - สังเกตพฤติกรรมแสดงออกระหว่างการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับเพื่อน - ประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย - พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต

๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา

- ใช้ภาษาในการติดต่อสื่อความหมายได้ดี
- วิเคราะห์เชิงตัวเลข
- ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- สรุปประเด็นและสื่อสาร

๕.๒ วิธีการสอน

- สอนโดยฝึกปฏิบัติด้านการสื่อสารทั้ง ๔ ทักษะ
- มอบหมายงานให้เก็บข้อมูลวิเคราะห์เชิงตัวเลข
- นำเสนอผลงานโดยใช้เทคโนโลยี

๕.๓ วิธีการประเมินผล

- ทดสอบย่อย
- ทดสอบกลางภาคและปลายภาค
- ผลการรายงานหรืองานที่ได้รับมอบหมาย
- นำเสนอผลงาน

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	๑) แนะนำการเรียนการสอนการวัดผล ๒) ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ๓) ลักษณะสำคัญของพุทธธรรม ๔) การเสวยวิมุตติสุขของพระพุทธเจ้า ธรรมะและเหตุการณ์ขณะประทับอยู่ที่ต้นโพธิ์	๓	การบรรยาย	พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ
๒	อริยสัจ ๑ความรู้เกี่ยวกับปฐม (เทศนาธัมมจักกัปปวัตถสูตร ๒ความหมาย ฐานะ (	๓	การบรรยาย มอบหมายให้การค้นคว้า วิเคราะห์ตีความหลักพุทธธรรมและนำเสนอ	พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	และความสำคัญแห่ง อริยสัจ ๓ (ธรรมเบื้องต้นก่อน แสดงอริยสัจ ๔ (ประเภทแห่งอริยสัจ และกิจในอริยสัจ ๕รู้อย่างไรเรียกว่าตรัส (รู้อริยสัจ ๖วิธีคิดแบบอริยสัจกับ (วิธีทางวิทยาศาสตร์			
๓	ปฏิจจสมุปบาท ๑ความหมาย ฐานะ (แ ล ะ ค ว า ม ส ำ ค ัญ แห่งปฏิจจสมุปบาท ๒ความประเภทและ (ค ว า ม ลี ก ซึ ้ง แห่งปฏิจจสมุปบาท ๓ปฏิจจสมุปบาทแบบ (ชีวิตประจำวัน ๔ปฏิจจสมุปบาทแบบ (ข้ามภพข้ามชาติ ๕ปฏิจจสมุปบาทใน (ฐานะปัจจัยการทาง สังคม เป็นต้น	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	อ.พระมหานฤตล มหาบุญโญ
๔	เบญจขันธ์ ๑ความรู้เบื้องต้น (เกี่ยวกับเบญจขันธ์ ๒ (รูปธรรม : รูป , นามธรรม: เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จิต เป็น ต้น	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาอดิสรณ์ อคุฏทโธ
๕	หลักไตรลักษณ์ ๑ไตรลักษณ์ในฐานะ (ส ำ ม ญ ญ ลั ก ษ ณ์ :	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม	พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	ลักษณะโดยธรรมชาติ ของสิ่งทั้งปวง ๒ ความหมายและ (ประเภทของไตรลักษณ์ ๓ ไตรลักษณ์ในฐานะที่ (เป็นกฎแห่งธรรมชาติ ๔ (ศึกษาบทความที่ เกี่ยวข้องกับไตรลักษณ์		การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	
๖	โพธิปักขิยธรรม ๑ ความหมาย และ (หลักการทั่วไปแห่งโพธิ ปักขิยธรรม ๒ ประเภทแห่งโพธิ (ปักขิยธรรม ๓ (ความเหมือนและ ความต่างแห่งอินทรีย์ ๕ พละ ๕ เป็นต้น	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	พระครูสังฆรักษ์ ศุภณัฐ
๗	หลักกรรม ๑ ความหมายของ (กรรมที่แท้จริงและระดับ ชาวบ้านทั่วไป ๒ วัตถุประสงค์ของ (การสอนเรื่องกรรม ๓ (ประเภทแห่งกรรม ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ๔ ประเภทแห่งกรรม (ในคัมภีร์อรรถกถา เป็น ต้น	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ
๘	สอบกลางภาค	๓	สอบในชั่วโมง	
๙	หลักสังสารวัฏ ๑ ความหมายและ (ประเภทแห่งสังสารวัฏ ๒ กระบวนการแห่ง (สังสารวัฏ	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	๓โยนิโสมนสิการ กับ (สังสารวัฏ เป็นต้น			
๑๐	หลักการและวิธีการ อธิบายและแสดงพุทธ ธรรม	๓	การบรรยาย และชมวีดิทัศน์	
๑๑	การประยุกต์ใช้หลักพุทธ ธรรมในการสอนและการ ดำเนินชีวิต	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	
๑๒	ความสอดคล้องระหว่าง หลักพุทธธรรมกับศาสตร์ ต่างๆโดยวิเคราะห์จาก ผลการวิจัยการประยุกต์ หลักพุทธธรรม	๓	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการ ตีความหลักพุทธธรรม	
๑๓	ถอดองค์ความรู้ที่ได้จาก งานวิจัยเรื่องภาษามือ ภาษาธรรม นวัตกรรม การสอนพระพุทธศาสนา เพื่อผู้พิการทางการได้ยิน	๓	การอภิปราย / วิเคราะห์หลักธรรมใน นิทาน เรื่อง สามปี งสามก๊ว ในสื่อวีดิทัศน์	
๑๔	ถอดองค์ความรู้ที่ได้จาก งานวิจัยเรื่องภาษามือ ภาษาธรรม นวัตกรรม การสอนพระพุทธศาสนา เพื่อผู้พิการทางการได้ยิน (ต่อ)	๓	การอภิปราย / วิเคราะห์หลักธรรมใน คัมภีร์โบราณเรื่อง สามปีงสามก๊ว (ต่อ)	
๑๕	การนำเสนอรายงาน สรุปเนื้อหา	๓	การอภิปราย การ วิเคราะห์	
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒ แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้*	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
๑	๔.๒ ๔.๓	สอบกลางภาค สอบปลายภาค	๖ ๑๖	๒๐% ๔๐%
๒	๔.๑ ๔.๓ ๔.๔ ๔.๕	การวิเคราะห์กรณีศึกษา คำนวณ การนำเสนอรายงาน การทำงานกลุ่มวิจัยชั้นเรียน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๒๕%
๓	๔.๑ ๔.๒ ๔.๓	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอ ความคิดเห็นในชั้นเรียน	ตลอดภาค การศึกษา	๑๕%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริพัฒโน. เอกสารประกอบการสอนหลักพุทธธรรม
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง , ๒๕๖๓

อำนาจ สงวนกลาง. กระบวนทัศน์ของชีวิตตามหลักพุทธธรรมคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง , ๒๕๖๒

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙ ,

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑ ,

มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑-๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๘ มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). นิพพาน-อนัตตา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่.
กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๑.

พุทธทาสภิกขุ. ปฏิจ্ঞสมุปบาท. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๒๓.

___ พุทธประวัติจากพระโอษฐ์ . กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๒๕.

___ อานาปานสติภาวนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๔๒.

___ คู่มือมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๔๔.

___ สุธมฺมา กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๔๕.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ (ผู้แปล). วิมุตติมรรค ของพระ
อุปติสสเถระ กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

___ พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓.

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. อริยสัจ ๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทเอช พี
เพรส, ๒๕๓๘.

บุญมี แท่นแก้ว. ญาณวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : หจก. ธารการ
พิมพ์, ๒๕๓๕.

ระวี ภาวิไล, อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร
จำกัด ๒๕๓๖.

มูลนิธิภูมิพล. สัททนีติปกรณ “ธาตุมาลา” ฉบับภูมิพล, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภูมิพล, ๒๕๓๐. สนธิ ศรีสำแดง. พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : นีลนารการพิมพ์, ๒๕๓๕. นิธิ เอียวศรีวงศ์ (ผู้แปล). พระพุทธศาสนา สารและพัฒนากา .(พิมพ์ครั้งที่ ๒) กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินติง กรู๊ป, ๒๕๓๐. James Paul Mcdemott. Development in the Early Buddhist Concept of
๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ เว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับหัวข้อในประมวลรายวิชา เช่น wikipedia คำอธิบายศัพท์ โครงการงานวิทยาศาสตร์จากสถาบันการศึกษาที่สอยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนิสิต ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนิสิตได้ดังนี้ - การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน - การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน - แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา - ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา
๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้ - การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน - ผลการสอบ - การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้
๓. การปรับปรุงการสอน หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้ - สัมมนาการจัดการเรียนการสอน - การวิจัยในและนอกชั้นเรียน - ศึกษาดูงานนอกสถานที่
๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนิสิต หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบ

ผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ ความรู้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ

ภาคผนวก จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของ ผลผลิต	จำนวนนับ						หน่วย นับ	ระดับ ความ สำเร็จ
		ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	รวม		
1. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ โดยระบุ ดังนี้									
1.1 ระดับอุตสาหกรรม								ต้นแบบ	Primary Result
1.2 ระดับกึ่งอุตสาหกรรม								ต้นแบบ	Primary Result
1.3 ระดับภาคสนาม								ต้นแบบ	Primary Result
1.4 ระดับห้องปฏิบัติการ								ต้นแบบ	Primary Result
2.ต้นแบบเทคโนโลยี โดยระบุ ดังนี้									
2.1 ระดับอุตสาหกรรม								ต้นแบบ	Primary Result
2.2 ระดับกึ่งอุตสาหกรรม								ต้นแบบ	Primary Result
2.3 ระดับภาคสนาม								ต้นแบบ	Primary Result
2.4 ระดับห้องปฏิบัติการ								ต้นแบบ	Primary Result
3. กระบวนการใหม่ โดยระบุ ดังนี้									
3.1 ระดับอุตสาหกรรม								กระบวนการ	Primary Result
3.2 ระดับกึ่งอุตสาหกรรม								กระบวนการ	Primary Result
3.3 ระดับภาคสนาม								กระบวนการ	Primary Result
3.4 ระดับห้องปฏิบัติการ								กระบวนการ	Primary Result
4.องค์ความรู้ (โปรดระบุ)									
๔.๑ งานวิจัยเรื่องภาษามือ ภาษาธรรม: นวัตกรรมการสอน พระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการ ทางการได้ยินหลังสำเร็จ โครงการ ผู้วิจัยได้นำผลงานไป เผยแพร่ในรูปแบบของบทความ วิจัยในเวทีระดับชาติหรือนานาชาติ	ตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ใน ฐาน TCI หรือนำเสนอใน เวทีระดับนานาชาติ					1		เรื่อง	Primary Result
5. การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์									
5.1 การถ่ายทอด เทคโนโลยี						1		ครั้ง	Primary Result
5.2 การฝึกอบรม								ครั้ง	Primary Result
5.3 การจัดสัมมนา								ครั้ง	Primary Result
6. การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ									
6.1 การถ่ายทอด เทคโนโลยี						1		ครั้ง	Primary Result

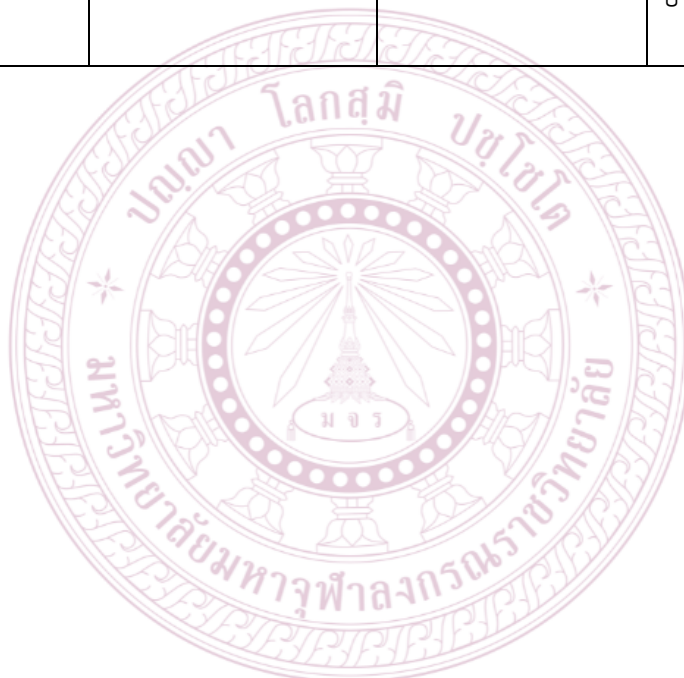
ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของ ผลผลิต	จำนวนนับ						หน่วย นับ	ระดับ ความสำเร็จ
		ปี 2562	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	รวม		
6.2 การฝึกอบรม								ครั้ง	Primary Result
6.3 การจัดสัมมนา								ครั้ง	Primary Result
7. การพัฒนากำลังคน									
7.1 นศ.ระดับปริญญาโท								คน	Primary Result
7.2 นศ.ระดับปริญญาเอก								คน	Primary Result
7.3 นักวิจัยหลังปริญญาเอก								คน	Primary Result
7.4 นักวิจัยจากภาคเอกชน ภาคบริการและภาคสังคม								คน	Primary Result
8. ทรัพยากรเส้นทางปัญญา ได้แก่ สิทธิบัตร/ลิขสิทธิ์/เครื่องหมายการค้า/ความลับทางการค้า เป็นต้น (โปรดระบุ)									
8.1 ขอบจดลิขสิทธิ์								เรื่อง	Primary Result
9. บทความทางวิชาการ									
9.1 วารสารระดับชาติ	นำเสนอผลงานเป็นบทความตีพิมพ์ลงวารสารระดับชาติ					1		เรื่อง	Primary Result
9.2 วารสารระดับนานาชาติ								เรื่อง	Primary Result
10. การประชุม/สัมมนาระดับชาติ									
10.1 นำเสนอแบบปากเปล่า								ครั้ง	Primary Result
10.2 นำเสนอแบบโปสเตอร์								ครั้ง	Primary Result
11. การประชุม/สัมมนาระดับนานาชาติ									
11.1 นำเสนอแบบปากเปล่า								ครั้ง	Primary Result
11.2 นำเสนอแบบโปสเตอร์								ครั้ง	Primary Result

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่คาดว่าจะได้ตลอดระยะเวลาโครงการ

ชื่อผลลัพธ์	ประเภท	ปริมาณ	รายละเอียด
บทความวิจัยเรื่อง ภาษามือ ภาษาธรรมชาติ: นวัตกรรมการสอน พระพุทธศาสนาเพื่อผู้พิการ ทางการได้ยิน	เชิงปริมาณ	๑	ตีพิมพ์หรือนำเสนอผลงานวิจัยใน ระดับชาติหรือนานาชาติ

ผลกระทบ (Impact) ที่คาดว่าจะได้รับ

ชื่อผลงาน	ลักษณะผลงาน	กลุ่มเป้าหมาย / ผู้ใช้ประโยชน์	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
ผลงานวิชาการ	เป็นบทความวิจัย	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่ผู้วิจัย สังกัดอยู่	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลงานการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในเชิง นโยบายและหน่วยงานที่ ผู้วิจัยสังกัดสามารถนำ ผลงานไปสู่การบูรณาการใน การเรียนการสอนและ ประกันคุณภาพการศึกษา
	สื่อสร้างสรรค์ ภาษา มีอาชาธรรม สำหรับ คนพิการทางการได้ยิน	กลุ่มผู้พิการทางการ ได้ยินในจังหวัด ลำปาง และ ประชาชนทั่วไป	

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ นามสกุล ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด ๔ กันยายน ๒๕๓๐
ที่อยู่ปัจจุบัน ๒/๑ หมู่ ๔ ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๗-ปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
นครลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๖ นักวิชาการพาณิชย์ สำนักงานการค้าภายในจังหวัดพะเยา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๖๔ รด. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหาร), มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. ๒๕๕๖ รบ.ม. (นโยบายสาธารณะ), มหาวิทยาลัยพะเยา
พ.ศ. ๒๕๕๔ ศศ.บ. (วิจัยสังคม), มหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ. ๒๕๔๙ ธรรมศึกษา(ธม.) เอก

ผลงานวิชาการ

งานวิจัย

- ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการ
- พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- กระบวนการอนุรักษ์เอกสารโบราณโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าซัว ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

- การพัฒนาพื้นที่โบราณสถานและโบราณวัตถุเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนบ้านทุ่งมานใต้ ตำบลบ้านเป้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทความวิชาการ

- ศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในสินค้าเกษตรที่มีผลต่อการลงทุนของนักลงทุน มองผ่านจุดผ่อนปรนชายแดนบ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- Development of ancient sites and antiques for learning of ban thong man tai community, banpua sub-district, maung district, lampang province. Life, Power and Ethnics. The 1th International Conference on Ethnics in Asia August 20-21, 2015. Eko-Thotsarot Building, Naresuan University, Phitsanulok
- The role of Lampang Buddhist College in preparing to enter the ASEAN community. The 12th Conference of the United Nation Day of Vesak. Mahachulalongkornrajavidyalaya University 28-30 May 2015, Thailand
- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาสมัครผู้ช่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ชื่อวารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักพิมพ์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผู้นำชุมชนกับการส่งเสริมการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ชื่อวารสาร วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๒๕๕๗ สำนักพิมพ์ น้ำทิพย์การพิมพ์
- ชุมชนน่าอยู่ อย่างยั่งยืน ด้วยพุทธบูรณาการ ชื่อวารสาร พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการนวดแผนไทยเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
- เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุข ชื่อวารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖
- สตรีนิยมในมิติเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ชื่อวารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖
- ผลกระทบของยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจจังหวัดพะเยา กับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาจุดผ่อนปรนชายแดนบ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสาร หนังสือรวบรวมบทความ “ผู้หญิง วัฒนธรรม ท้องถิ่นชุมชน” ปีที่ ๑๒ เล่มที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ประจำเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๖ สำนักพิมพ์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ - นามสกุล พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.
 ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ต.เกาะคา
 อ.เกาะคา จ.ลำปาง ๕๒๑๓๐
 โทรศัพท์ที่ทำงาน ๐๕๔-๒๑๙-๒๘๗
 มือถือ ๐๘๑-๘๘๔๔-๗๑๐: e-mail : mcu_lp@yahoo.co.th

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๘ นักรธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
 อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๒ เปรียญธรรม ๕ ประโยคจากสำนักเรียนวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๒ มัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสามัคคีวิทยาทานวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร
 ตำบลศรีภูมิอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๗ ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาปรัชญา (เกียรตินิยมอันดับ ๑)
 จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๙ ปริญญาโท M.A. คณะภาษาศาสตร์ (Linguistics)
 จากมหาวิทยาลัยนาคปูร์ รัฐมหาราษฏระประเทศอินเดีย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๑ ตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
 ตำแหน่งอาจารย์ประจำห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร วิทยาเขต แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พ.ศ. ๒๕๕๓ ตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง
 พ.ศ. ๒๕๕๗ ตำแหน่งรักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
 พ.ศ. ๒๕๕๘ ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
 พ.ศ. ๒๕๖๐ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
 พ.ศ. ๒๕๖๑ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผลงานวิชาการ

งานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “แนวทางการทำงานของเครือข่ายสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางเพื่อสร้างการเรียนรู้และเสริมศักยภาพชุมชนพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น
- พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การสร้างเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔” ได้รับงบประมาณ ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง โครงการวิจัยกระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนผ่านการชำระตำนานมูลศาสนาฉบับวัดบ้านเอื้อม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น
- พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบนำเสนอการเรียนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง” ได้รับงบประมาณ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพนิสิตจิตอาสาธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ” ได้รับงบประมาณภายใต้โครงการนิสิตจิตอาสาธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง” ได้รับงบประมาณ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๙ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ ได้รับทุนจาก วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๖๐ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (กำลังดำเนินการ)

บทความวิชาการ

- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘
- การพัฒนาระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้แบบทูล นำ ประชุมวิชาการระดับชาติ สังคมความรู้และดิจิทัล ๒๕-๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำธรรมะสู่ผู้ป่วยตาม แนววิถีพุทธ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๐ – มิถุนายน ๒๕๖๐)
- คนดีที่มีความกตัญญูบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ/ฉายา/นามสกุล พระครูโสภณวิรัตน์จิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ที่ทำงานปัจจุบัน ประธานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

การศึกษา

ปริญญาตรี ศศ.บ. (บริหารทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๓๗
ปริญญาโท บธ.ม. (บริหารธุรกิจ) วิทยาลัยโยนก
ปริญญาโท พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
 ๒๕๕๖

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน. (๒๕๖๑). “การศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัด
 เกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบริณนครลำปาง” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน. (๒๕๖๒). “การลดค่าใช้จ่ายในงานประเพณีแห่ครัวตนา
 ล้านนาเพื่อสร้างคุณค่าความหมายที่เหมาะสมกับชุมชน โดยกลุ่มผู้สูงอายุบ้านท่าข้าว ต.บ่อแก้ว อ.เมือง
 ลำปาง” สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย (สกว.)

บทความวิชาการ

๑) พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน. (๒๕๖๓) “หลักทศพลญาณ : ยุทธวิธีการสื่อสาร
 ธรรมะของพระพุทธเจ้า” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม
 ๒๕๖๓) : ๑๐๔

๒) พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน. (๒๕๖๔) “วิถีของพระสงฆ์ในการปรับตัวยุค New
 Normal” วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๖๔-ธันวาคม ๖๔) :

ตำรา

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน. (๒๕๖๓) .นิตยศาสตร์ในพระไตรปิฎก
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารประกอบการสอน

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ฐิริพัฒโน “หลักพุทธธรรม”

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ ผศ.ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
 วัน เดือน ปีเกิด [REDACTED]
 ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา
 โรงเรียนบ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ
 จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดอัมพวัน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๔๐ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.)
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

พ.ศ. ๒๕๔๕ สำเร็จการศึกษารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.)
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๕๖ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Ph.D.) University of Pune, India.

ประสบการณ์การเข้าร่วมฝึกอบรม

๒๕๕๙ โครงการอบรมรุ่นไก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
 ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

๒๕๖๐ โครงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ MCU Innovation Team สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานวิจัย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และนพดล อินทรเสนา (๒๕๕๘). การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์
 สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง. ทนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๖๘ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๕๙). กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ใน
 จังหวัดลำปาง. ทนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๑๒ หน้า

นายนพดล อินทรเสนา สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และณรงค์ ปัดแก้ว (๒๕๕๙). พระสงฆ์กับ
 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมือง
 จังหวัดลำปาง. ทนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๘๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระมหากิริติ วรกิตติ และณรงค์ ปัดแก้ว (๒๕๕๙). การเสริมสร้างสุขภาวะกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) : ๑๔๓ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๐). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธในจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๕๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, จีระศักดิ์ ปันลำ และอาภากร ปัญโญ (๒๕๖๐). การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๘๓ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และอาภากร ปัญโญ (๒๕๖๐). การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. ทุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง: ๑๔๐ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระครูสุตตยาภรณ์ พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, นพดล อินทรเสนา และปาณิสรา เทพรัักษ์ (๒๕๖๑). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ, ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๑๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๑). การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๘๒ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พืชมงคลกลาง และนางสาปาณิสรา เทพรัักษ์ (๒๕๖๓). วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๐๙ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๓). รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน, ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๗๖ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. นางญาดาวิมินทร์ พืชมงคลกลาง และนางสาปาณิสรา เทพรัักษ์ (๒๕๖๓). การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๙๕ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ผศ.ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัททยา วิเศษ, นางสาวเบญญาดา กระจ่างแจ้ง และนางสาปาณิสรา เทพรัักษ์ (๒๕๖๕). การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัดลำปาง. กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๓๒๑ หน้า

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ., ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร, ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และนางสาวณฤณีย์ ศรีสุข (๒๕๖๕). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน จังหวัดลำปาง”, กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๑๘๓ หน้า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์, นางสาวเพ็ญภัคร รัตนคำฟู, นางสาวกาญจนา มาลัยทอง และนายธวัช คิดอ่าน (๒๕๖๖). “Generation Gap : การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง”, กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๒๖๗ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์ นางสาวเพ็ญภัคร รัตนคำฟู นางสาวกาญจนา มาลัยทอง และนายธวัช คิดอ่าน (๒๕๖๖). การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพ (สสส.): ๒๔๗ หน้า

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

บทความวิจัย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และนพดล อินทรเสนา. “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๓๕-๑๔๙.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธในจังหวัดลำปาง”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐) : ๙๓- ๑๐๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และอาภากร ปัญโญ. “การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของการจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๑ - ๒๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัดลำปาง”. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๔๔-๑๕๓.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. พระมหาเกียรติ วรกิตติ และณรงค์ ปัดแก้ว. “การเสริมสร้างสุขภาวะกับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง”. การประชุมระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๖๑ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑. หน้า ๑๓๐ - ๑๔๐.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, ปาณิสรา เทพรักษ์, ธวัช คิดอ่าน และฉัตรชัย อุประเสน. “การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง”. วารสารวิชาการแสงอีสาน. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๖) : ๑๒๙ - ๑๔๓.

พระครูสุธรรมจินดากร (วัชรกร เตจ๊ะพรมวัง), ดิลก บุญอ้อม และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “การศึกษาวิเคราะห์ทานที่ปรากฏในทานกัณฑ์ของมหาชาติเวสสันดรชาดก ฉบับสร้อยน้อย เจ้าสิมหลาน”. วารสาร มจร วิชาการล้านนา. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๖) : ๑ - ๑๐.

พระครูสุจินสาธุกิจ (สีไชลังกา), จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “แนวทางการขับเคลื่อนหมู่บ้านศีล ๕ ของชุมชนตำบลนาโป่ง อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. วารสาร มมร วิชาการ ล้านนา. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๖) : ๒๑ - ๓๒.

บทความวิชาการ

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระครูสิริธรรมบัณฑิต, พระมหาภิรติ ฉัตรแก้ว, สหทยา วิเศษ และ ปาณิสรา เทพรักษ์. “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา”.

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) : ๒๗๘ - ๓๐๕.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, และปาณิสรา เทพรักษ์. “สัญญาะยันต์เขียนในวิถีชุมชนล้านนา”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕) : ๒๓๑ - ๒๗๔.

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ธีระวัฒน์ แก้วลังกา
ตำแหน่ง	อาจารย์บรรยายพิเศษ
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลต๋านน้ำโจ้ ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สุขศึกษา วิทยาลัยครู รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) การปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม.) สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขา การจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ประวัติการทำงาน	- นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลน้ำโจ้ ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง - อาจารย์พิเศษสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง - ประธานสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง - อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง - ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตำบลเสริมงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง - หัวหน้าสถานีอนามัย บ้านแม่วะ (บ้านสามขา) ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง - หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลแม่พริก ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง
ผลงานวิชาการ	งานวิจัย เรื่อง “คุณค่าทางสังคมผ่านจิตรกรรมฝาผนังพระอารามหลวงในจังหวัด

ลำปาง” ได้รับงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙

บทความ

เรื่อง “จิตสำนึกในหน้าที่ของความเป็นครู” วารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน) ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓
(Print)

เรื่อง “ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” วารสาร
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม) ISSN
๒๓๕๐-๙๙๕๓ (Print)

เรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองไทยและบทบาทของทหารกับการเมือง”
วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน)
ISSN ๒๓๕๐-๙๙๕๓ (Print)

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ นามสกุล

ดร. ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร

วัน เดือน ปีเกิด

ที่อยู่ปัจจุบัน

199 หมู่ที่ 6 ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่ทำงานปัจจุบัน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2564-ปัจจุบัน	อาจารย์พิเศษ คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พ.ศ. 2561 - 2563	อาจารย์พิเศษ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2555 - 2561	รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2547 - 2555	ที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (ด้านยุทธศาสตร์และแผน) กองทัพบก
พ.ศ. 2537 - 2547	หัวหน้าฝ่ายประสานงานในพื้นที่การจัดตั้งหมู่บ้านยามชายแดนอัน เนื่องมาจากพระราชดำริฯ

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปริญญาโท	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปริญญาตรี	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผลงานวิชาการ

งานวิจัย

1. ข้อเสนอโครงการ “การพัฒนาชุมชนด้านพลังงานทดแทน น้ำ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับชุมชนรอบ “ป่าสักนวมินทร์ราชินี” จังหวัดแม่ฮ่องสอน” : ผู้ร่วมวิจัย
2. โครงการ “ท่องเที่ยวออนไลน์เสมือนจริง “Lampang Virtual Tour” : ผู้ร่วมวิจัย
3. โครงการ “ปรับปรุงป้ายโบราณสถานและภูมิทัศน์ 72 แห่ง ของจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเฉลิมฉลองพระบรมราชภิเษกปีที่ 2 ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10” : หัวหน้าโครงการ
4. แผนงานพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพล้าปางเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน : หัวหน้าโครงการ
5. โครงการ “จัดตั้งศูนย์วิจัยเรียนรู้พัฒนาพืชสมุนไพรพื้นถิ่น และส่งเสริมอาชีพราษฎรตอยลังกาตามแนวทางพระราชดำริฯ ระยะที่ 1 (แผน 3 ปี) (อยู่ระหว่างพิจารณาให้ทุน)” : หัวหน้าโครงการ
6. โครงการ “ลั่นนาสร้างสรรคัยกระดับนักขายสินค้าออนไลน์สู่การเป็นผู้ทรงอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อสินค้า” : ผู้ร่วมวิจัย
7. ข้อเสนอโครงการ “อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน (กิจกรรมหลัก: บริหารจัดการชุมชนในพื้นที่สูงเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไทตามแนวพระราชดำริน้อยอยู่กับป่าได้อย่างยั่งยืน)” : หัวหน้าโครงการ
8. ข้อเสนอโครงการ “สำรวจและประเมิน ความสัมพันธ์ การรับรู้ ความคิดเห็นของชุมชน ต่อการพัฒนาโครงการโรงไฟฟ้าชุมชนแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” : หัวหน้าโครงการ
9. โครงการ “กลไกขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยใช้ “คู่มือสร้างสรรค์” เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองรัก(ษ์)ถิ่นอย่างยั่งยืน” : หัวหน้าโครงการ
10. ข้อเสนอโครงการ “แผนงานวิจัยและพัฒนาศักยภาพเชิงพื้นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ผ่านสำนักงานสภาเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน” : หัวหน้าโครงการ
11. ข้อเสนอโครงการ “การปลูก การดูแลบำรุงรักษา การติดตามประเมินผล การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลของพันธุ์กระถินณรงค์ปลูกผสม การคัดเลือกพันธุ์กระถินณรงค์ปลูกผสม การศึกษาความเป็นไปได้และวิธีการนำลำต้นข้าวโพด เศษไม้ไผ่ และใบไม้แห้ง เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงชีวมวล” : ผู้ร่วมวิจัย
12. ข้อเสนอโครงการ “โครงการการออกแบบและพัฒนากิจการการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการดำรงชีวิตในยุควิถีใหม่ แบบบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างยั่งยืน สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและศูนย์การเรียนรู้ตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33” : หัวหน้าโครงการ
13. ข้อเสนอโครงการ “พัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและบูรณาการการส่งเสริมอาชีพอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง” : หัวหน้าโครงการ
14. ข้อเสนอโครงการ “โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนและบูรณาการการส่งเสริมอาชีพอย่างยั่งยืนในพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง” : หัวหน้าโครงการ

15. ข้อเสนอโครงการ “ศึกษาความเป็นไปได้ของชุดโครงการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จังหวัดลำปาง (ตามแนวทางเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก) เรื่อง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)”: หัวหน้าโครงการ

16. ข้อเสนอโครงการ “ศึกษาวิจัยพืชสมุนไพรพื้นถิ่นและส่งเสริมอาชีพราษฎรตอยลังกา ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ปีงบประมาณ 2565”: หัวหน้าโครงการ

17. โครงการ "การสำรวจศักยภาพด้านพลังงานและสภาพชีวิตความเป็นอยู่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนบ้านมโนรา ตำบลทุ่งยาว อำเภอบางยาว จังหวัดแม่ฮ่องสอน (สู่การพัฒนาเป็นหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและพลังงานทดแทน): ผู้ร่วมวิจัย

18. โครงการ “การส่งเสริมการตรวจคัดกรองเชิงรุกเชื้อโควิด - 19 เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสุขภาพและสังคม”: หัวหน้าโครงการ

19. โครงการ “การพัฒนาเครือข่ายลดปัจจัยเสี่ยงตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน” ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. ปีงบประมาณ ๒๕๖๕: นักวิจัยร่วม

บทความวิชาการ

ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร. การปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเมียนมาผ่านองค์มติ ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ISSN : 2539-6765 (Online) ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 เดือนมิถุนายน พ.ศ.2565 จัดอยู่ในวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre (TCI) กลุ่มที่ 1) และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI)

ณัฐนันท์ จิรกีจนิมิตร. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาสมัยใหม่. วารสารวิชาการ "วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" ISSN 2350-9953; ISSN 2672-9830 (Online) ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2564 จัดอยู่ในวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Citation Index (TCI) กลุ่มที่ 2

Natthanon Chirakitnimit. Analysis of Populism and the Civil state Regarding the use of Political power in a democratic system. วารสาร Journal of Lega, Ethical and Regulatory Issues, coverage years : from 2009 to Present Publisher : Allied Business Academies ISSN:1544-0036 E-ISSN:1544-0044 ฐานข้อมูล Scopus : Q2 ปีที่ตีพิมพ์ : 2021

Natthanon Chirakitnimit. Local Community Development Under the Mae Chaem Community Power Plant Development Project In Mae Chaem District, Chiang Mai Province. ตีพิมพ์ในวารสาร Journal of Positive Psychology & Wellbeing <http://journalppw.com> 2021, Vol. 5, No. 3, 1049 –1059 ISSN 2587-0130 จำนวน 11 หน้า ปีที่ตีพิมพ์ : 2022 ฐานข้อมูล Scopus : Q2

Natthanon Chirakitnimit. Succession Of the Political Power of Local Politicians to The Level of National Politics. ตีพิมพ์ในวารสาร Journal of Positive Psychology &

Wellbeing <http://journalppw.com> ISSN 2587-0130 ปีที่ตีพิมพ์ : 2022 ฐานข้อมูล Scopus : Q2

Silawat Chaiwong, Nadthanon Chirakitnimit, Phrakrusiridhamabundit, Phrakrusangkarak Suphanut Phuriwattano, Manoon Boonnad and Theerawat Kaewlangka. The Development of network to Reduce Risk Factors According to Buddhism in Lampang and Nan Province. **The 18th International Academic Conference of Vesak Celebration 2023. “BUDDHIST WISDOM COPING WITH GLOBAL CRISES”** May 31st 2023.

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ/ฉายา/นามสกุล

ที่ทำงานปัจจุบัน

ดร.มนูญ บุญนัต

ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ/ฉายา/นามสกุล

ที่ทำงานปัจจุบัน

ดร.จิตประภา ศรีอ่อน

ผู้อำนวยการสถาบันมานพเพื่อการวิจัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนहुหนวก

